

YENİ ÇAĞ

LÂTİN AMERİKA SAYISI

- **M. Sepeda:** Küba devriminin onuncu yıldönümü
- **F. Mieres:** Lâtin Amerika ülkelerinde ekonomik gelişmenin ve devrim hareketinin özellikleri
- **V. Teytelboym:** Lâtin Amerika'da aydınlar ve gençler
- **N. Mostovets:** Lâtin Amerika Komünist Partileri
- **M. S. Honama:** Gvatemala Emek Partisinin yanlış yoldaki akımlarla mücadelesi
- **V. Atias:** Şili Marksistlerinin yeni eserleri

ÖZEL SAYFALARIMIZ

- Türkiye Komünist Partisinin halkımıza Çağrısı
- **A. Saydan:** «Kanlı pazar» ve ötesi

2 (56)
Şubat
1969

B A R I Ş V E S O S Y A L I Z M P R O B L E M L E R İ

Bu sayıdaki imzalardan bazılarının kimlikleri:

Mario Silva Honama

Guvatemala Emek Partisi

Merkez Komitesi Sekreteri ve Siyasi Komisyan üyesi

Manuel Sepeda

Kolumbiya Komünist Partisi

Merkez Komitesi yürütme Komitesi üyesi

Valdo Atias

Şili Komünist Partisi

Merkez Komitesi üyesi

Fransisko Mieres

Venezüella ekonomistlerinden

Küba Devrimi'nin onuncu yıldönümü

Manuel Sepeda

Şanlı Küba Devrimi'nin üzerinden on yıl geçti. Bu on yıl boyunca, gerici çevreler, hemen de her gün, genç Küba Cumhuriyeti'nin uzun ömürlü olamayacağına, yıldızının sönmek üzere bulunduğu dair kehanetler savurmayı ihmal etmediler. Ne var ki, Karaip Denizi'nin bu yıldızı, sönmek şöyle dursun, günden güne daha çok parladı. Yine bu on yıl içinde, Amerikanın diğer kesimlerinde, sosyal mücadeleler fırtınası daha da şiddetlendi.

1959 yılı eşiğinde, Kuzey Amerika yöneticileri, Lâtin Amerikadaki sosyal eylemleri kolayca boğmaya devam edebileceklerini ve kıtada sosyalizmin tutunamayacağını ümit ediyorlardı. Ama çok geçmeden, bu hayallerin sonu geldi. Küba Devrimi gerçek tarihsel bir değişim teşkil ediyordu; yani radikal bir toprak reformu, Amerikan tekellerinin ülke içinde imtiyazlarla edindikleri mülklerin musaderesi, halk aleyhtarı eski ordunun tasfiyesi ve benzerleri gibi esaslı değişimler, anti-emperyalist ve anti-feodal devrimden sosyalist devrime geçiş anlamına geliyordu. Böylelikle, Amerikanın bir ayrıcalık teşkil etmediği, tarihsel gelişme kanunlarının bu kıtada da yürürlükte olduğu ve artık yeni bir çağda, yani kapitalizmden sosyalizme geçiş çağında yaşadığımız fiilen gösterilmiş oluyordu. Küba Devrimi, Amerika'nın geleneksel sisteminde derin bir gedik açmış, kıtadaki çelişkileri suyuüne çıkarmış ve dünyanın bu kesimindeki fırtınaları daha da şiddetlendiren bir kasırgalaştırmıştı.

Emperyalizm, bu durumdan kendine göre belirli sonuçlar çıkararak, global stratejisini yeni koşullara uydurmaya koyuldu. Devrimci Küba'ya karşı askeri tedbirler tırmanışının yanısıra, Lâtin Amerika ülkelerinde, bunların sosyal-ekonomik yapılarının zayıf halkalarını «sağlamlaştırmak» amacına yönelmiş «reformlar» yapılacağı vaadleriyle, devrimci hareketin temelini oyma yeltenişlerine hız verdi. İşte burjuva «tarım reformları», dış finansman plânlarına dayanan ekonomideki «kördüğüm»leri «kansız» çözmeler, «ilerleme birliği», Lâtin Amerika Serbest Ticaret Birliği, ekonomik entegrasyon ve bölgesel ortak pazarlar gibi fikirler böylece ortaya çıktı.

Bu tedbirlerin yanısıra, emperyalizmin askeri tutumunda radikal bir değişme göze çarpıyordu: Geleneksel ordular gerillâcılara karşı savaşın başlıca aracı haline getiriliyordu. Bir yandan psikolojik ve sosyolojik harp plânları gerçekleştiriliyor, ordu ile halk arasında «temas sağlama» amacıyla kurulmuş asker-sivil karması kuvvetlerle girilen harekât genişletiliyor, ideolojik alanda cepheden hücumlar geliştiriliyordu. Bu arada, Nato'nun Lâtin Amerika varyantını örgütleme, yani Amerika Devletleri Teşkilâtı'nı yeni koşullara uydurma ve bir Amerikalılararası daimi askeri kuvvet meydana getirme plânının gerçekleştirilmesi ödevi ortaya konmuş bulunuyordu.

Vaşington tarafından «reformlar» maskesi altında hazırlanan stratejik plânlar, kıtanın her ülkesinde sert pençeli hükümetler kurdurma hedefine yönltilmişti. Ne var ki, bu metod mevcut bunalımı hafifletmedi; tersine, daha da şiddetlendirdi. Küba'ya karşı emperyalist tehdidi, Lâtin Amerikada bütün halklara karşı saldırıya dönüştü.

Küba Devrimi'nin onuncu yılı, bize, kıtanın 1960 yılları durumunu ve koşullarını topluca gözden geçirme olanağını veriyor. Hemen diyebiliriz ki, bu on yıl, Kuzey Amerika emperyalizminin maskesini sıyrıp indiriyor ve onun tüm sistemiyle Lâtin Amerika'ya karşı zorkullanma hattını uygulamaktan bir an bile geri durmadığını gösteriyor. Yakın geçmişte, bunu kanıtlayan sayısız olayların bazılarını şöylece sıralıyabiliriz: Brezilya'da Gular'a karşı yapılan darbe; Bolivya'da askeri cuntanın iktidara gelmesi; Ekvador'da Arismendi'nin düşmesi ve askeri cuntanın duruma hâkim olması; Arjantin'de iktidarın Illia'dan alınarak generallere verilmesi; Kolumbiya'da Lieras Restrepo'nun «uygar» hükümetinin yönetimi altında ülkenin «Anayasal» ve «legal» bir terörle kana boyanması; Guatemala'da Mendes Montenegro'nun «demokratik» yönetiminde, Venezüellâ'da Betankur ve Leoni'nin «cumhuriyetçi metodlar»ının uygulanmasında, Peru'da Başkan Belaunde'nin «ilerici» yönetimi sırasında işlenen sayısız cinayetler; Santo Domingo'ya Birleşik Amerika'nın barbarca girmesi; Uruguvay'daki baskı ve terör; Şili'deki korkunç çarpışmalar, Paraguvay'da Stresner ve Haiti'de Düvalie rejimlerinin mumayalaşması; Porto-Riko'daki «birlik» yönetimi, Peru ve Panama'da daha geçenlerde alıp yürüyen «gorilizm» dalgası v.s. ... Tek sözle, karşı-devrim, Küba Devrimi'nin anti-tezi olarak bir devlet biçimi

haline getirilmiş, yüksek rütbeli subaylar kıtada sahte bir anayasallık kâf-tanına bürünen reel iktidarı ellerinde toplamış bulunmaktadır.

Küba Devrimi, açtığı yolda birçok güçlükleri aşarak ilerlemeye devam ediyor. Bu devrimin doğuşu üzerinden geçen on yıl artık söz götürmez bir gerçektir. Anti-emperyalist devrimin doruğuna varan Küba, bugün sosyalist devrimin hedeflerine ulaşma yolunda ilerlemektedir. Bu devrimin tarihsel hizmetlerinden biri, emperyalizmin karşı-hücumu geçmeye yeltendiği bir dönemde, varlığını metanetle devam ettirmekte olması gerçeğidir.

Küba Devrimi'ne karşılık emperyalistlerin aldıkları tedbirler Lâtin Ame-rika'nın hiçbir büyük problemini çözmedi. Bu cümleden olarak, onların uydurma «tarım reformları» köy ekonomisindeki bunalımı gideremedi. Eko-nomik, mali, politik ve askeri baskı daha çok şiddetlendi. Bunun sonu-cunda, Amerikan emperyalizmi ile Lâtin Amerika ülkeleri arasındaki çeliş-kiler sertleşti. Vaşingtonun, bu çelişkilerden yararlanmak kaygısıyla, XI Mil-letlerarası Konferansı – daha öncekinin üzerinden 15 yıl geçmiş olduğu halde-toplamaya cesaret edememesi, emperyalizmin Küba Devrimi'ne karşı tedbirler politikasının suya düşmesinin kanıtı olarak göze çarpmak-tadır.

Emperyalizm, kıta ülkeleri halklarının politik bilincindeki yükselişi de dur-duramadı. Üniversite gençleri, orta tabakalar, ilerici katolikler gibi yeni kolların katıldığı devrim seli, geniş tekcephe ve birlikler yaratılması proble-mi önplâna getirmiş bulunuyor.

Bu on yıl içinde, sosyalist sistem ülkelerinin varlığı ve yakınlığı düşün-cesi ve bununla duyulan güven, Lâtin Amerika geniş halk yığınları içinde doğal bir hal aldı. Sosyalist ülkeler topluluğu ve her şeyden önce Sovyetler Birliği ile bağlantı kurduktan sonradır ki, Küba Devrimi yönetimi emper-yalist kuşatmayı parçalıyabildi. Bu birlik, savaş hatlarında perçinlendi ve Fidel Kastro yoldaşın Play-Hiron çarpışmaları ateşi içinde Küba Dev-rimi'nin karakteri bakımından sosyalist olduğunu söylemesiyle daha büyük bir kuvvet kazandı. Kıta halklarının yüreklerinde yer eden Küba Devrimi, proleter enternasyonalizmi duygularıyla dolup taşan coşkun dayanışma hareketine yol açtı.

Birleşik Amerika'da, yakın geçmişte yapılan başkanlık seçimi günle-rinde, Lâtin Amerika sorunu yine «süregen» bir konu idi. Yeni Başkan Nikson, Lâtin Amerika kıtasının nasıl kaynakıldığını kendi tecrübesiyle bil-mektedir. Zaten onun programı Lâtin Amerika memleketleri bakımından daima anti-komünizme dayanmıştır. Yine de öyledir. Ve bunda şaşılacak bir şey yoktur. Halklarımız, bir zamanların Başkan Yardımcısı olan Nik-son'un, bir Batista toplumunda, bir Trujillo, Rohas Pinilia, Somos kardeşler, Peres Himenes ve bir Kastilio Armas toplumunda nasıl kendini akvar-yumdaki balık gibi hissettiğini gayet iyi hatırlamaktadırlar. Biz onun ne Koçinos Körfezi'ndeki haydutluk aksiyonuna doğrudan doğruya katılma-sını, ne de daha geçenlerde Küba'ya karşı savurduğu tehditleri unuta-biliriz.

Biz Lâtin Amerika'da artık Birleşik Amerika saldırgan politikasının yeni belirtilerine tanık olmaktayız: Peru ve Panama'da hemen de aynı zamana rastlayan askeri darbeler, Venezüellâ'da sağcı sosyal-hristiyan partinin üstüngelmesi, Kolumbia'da iki partili sistemden doğan süregen bundam, kıtanın güney ucu kesiminde göze çarpan sallantılı politik durum, Meksiko'daki kanlı Olimpiyat v.s. hep bu cümledendir. Bütün bunlar, Lâtin Amerikada mücadelenin gitgide çok daha kıyasıya bir hal alacağını, vaktiyle Küba'daki zaferle sonuçlanan 1950 yılları döneminin gösterdiği gibi, bizim de bütün güçlülere rağmen ileri hamleler yapacağımız fırtınalar devresinin yaklaştığını bildiren ön haberlerdir.

1970 yıllarının kıtada büyük sosyal sarsıntılar dönemi olacağını şimdiden kestirebiliriz. Emperyalist sömürü, Lâtin Amerika'nın ve ekonomik yapısının temellerini oymuştur. Dış görünüş kabuğunun altında derin sosyal süreçler gelişmektedir. Bundan ötürü, emperyalizmin bazı kalemşorlarının göğüslerini döğerek yaydıkları Lâtin Amerika'da «huzur» iddialarının yalan olduğu apaçık meydandadır. Gerçi Lâtin Amerika ülkeleri devrimci güçleri yenilgilere de uğramışlardır, ve kıtanın birçok kesimlerinde mücadelenin karakteri henüz iyice belirlenmemiştir. Ama Küba Devrimi'nin açtığı devir tamamlanmış değildir, ve biz Lâtin Amerika'daki anti-emperyalist savaşta yeni bir döneme girmiş bulunmaktayız.

Hâlen yığın hareketlerinin serpilip gelişme aşaması içindeyiz. Proletarya terör koşulları altında çetin bir sınıf savaşı vermektedir. Bu eylemler içinde, halkın bağrından, aralarında Küba Devriminin kendilerine iktidarı elde etme yol ve olanaklarını daha açık olarak gösterdiği işçilerin, köylülerin ve yüksek öğrenim gençliğinin bulunduğu birçok savaşçılar çıkıp yetişmektedir. Örneğin, din adamı Kamilo Tores, yazar Arhimiro Gabaldon, ordu mensubu Tursios Lima bu savaşçılar arasındadırlar. Her şeyden önce, önümüzde, Lâtin Amerika'nın özgürlüğü uğrunda savaştaki çarpışırken şehit düşen ateşli ve sapına kadar kahraman binbaşı Ernesto Çe Guevara'nın parlak örneği durmaktadır. Bu kurtuluş savaşçılarından biri de, Kolumbia'nın kurtuluşu uğrunda dövüşmeye devam eden halkımızın kahraman oğlu, destanlara yaraşır komünist-gerillâcı binbaşı Manuel Marlanda Veles'dir. Şunu belirtmeliyiz ki, kıtamızdaki savaşlara, Birleşik Amerika halkının – siyah ve beyaz – yürüttüğü savaşın ve Vaşington yöneticilerinin askeri saldırısına karşı Viyetnam halkının gösterdiği kahramanca direnişin yankılarının da etkileri vardır.

Yaklaşmakta olan on yıl, 1970 yılları, Bizim önümüze, birlikte yürümek, Lâtin Amerika ülkelerinde anti-emperyalist tekcepheyi ve kendi ülkelerinin konke ulusal özelliklerine uygun biçimlerde savaşmakta olan bütün komünist partilerinin eylem birliğini kuvvetlendirmek için yeni yollar bulma ödevini koymaktadır.

Küba Devrimi, bize şimdi muazzam olanakların varlığını göstermiştir. Yani biz, emperyalist egemenliğinin yok edilebileceğini; birçok memleketlerde konke koşullar çıkış noktası yapıldığı ve ona göre bir taktik uygulan-

diğı takdirde silâhlı mücadelenin tüm gericilik kuvvetlerini yokedebilecek bir boraya dönüşebileceğini; işçi sınıfının etrafında tüm halk birliğinin anti-emperyalist ve anti-feodal devrimden sosyalist devrime doğru geçiş koşullarını yarattığını; sosyalist sistemin ve her şeyden önce Sovyetler Birliği'nin, kurtuluş uğrunda savaşmakta olan halklara her yönlü destek ve yardımda bulunduklarını görmüş bulunuyoruz.

Devrimcilerin, bazı olayları değerlendirmede birbirinden farklı tutumları olsa da, yüceliğı ancak Ant Dağları ile kıyaslanabilecek olan şu tarihsel gerçek ortadadır: Lâtin Amerika'da sosyalizme doğru yol açan ilk devrim Kúbada başarılmıştır. Bundan ötürü, bizim bu devrimle kesin dayanışmamız ve onun bu dayanışmaya güveni haklıdır, yerindedir.

Geçtiğimiz on yıl kıtamızda büyük savaşların prova dönemi oldu. Önümüzdeki on yılda halklarımız bu savaşı yeni bir düzey ve aşamaya ulaştıracaklardır.

Lâtin Amerika ülkelerinde ekonomik gelişmenin ve devrim hareketinin özellikleri

Fransisko Mieres

Lâtin Amerika ülkeleri

özgü yanları da çoktur. Bu sorunu bilimsel yoldan incelemenin ne kadar zorunlu olduğunu anlatmaya lüzum yoktur her halde. Bugün, konu olarak Lâtin Amerikayı ele alan teorik eserler arasında, bu soruna doğrudan doğruya değinmeyen, varsayım biçiminde şu veya bu çözüm yolunu ileri sürmeyen tek esere rastlanmaz.

Teori alanından, emperyalistlerin ve zengin hâkim sınıfların (oligarşinin) kıtamızda yürüttükleri pratik faaliyetlere geçerse, düşmanlarımızın da bu sorunu kendi çıkarlarına göre çözmeye çalıştıklarını anlamak için, Amerika Devletleri Teşkilâtı, Panamerikan Birliği, «Kalkınma Birliği», Amerika Devletleri arası Gelişme Bankası, Amerika Devletleri arası Savunma Konseyi, Lâtin Amerika Serbest Ticaret Birliği, Orta Amerika Ortak Pazarı, And Bölgesi ülkeleri Andlaşması gibi en meşhur ve en büyük teşkilâtları saymamız yeter. Kıtamızda emperyalist taraftan teşkilât sayısının gözlerimiz önünde durmadan artmakta olması, sadece teorik değil, aynı zamanda pratik bir sorunla karşı karşıya bulunduğumuzu gösteren bir belirtidir.

Gerçi bu sorun yeni değildir. Yüz elli yıldan beri Lâtin Amerika'daki siyasal ve toplumsal düşünceyi zaman zaman meşgul eden bu mesele, bütün canlılığı ile yeniden günün konusu haline gelmiştir. 1929 yılında, Lâtin Amerika komünist partilerinin ilk konferansında ele alındığı günden beri, kıtamızın bütün komünist partilerini defalarca meşgul etmiştir. Devrimcilerin bu sorunla ilgilenmesi, sınıf düşmanlarımızın faaliyetlerini göze görünür şekilde artırmaları karşısında duyulan haklı bir endişeyi dile getiriyor. Başka türlü olabilir mi zaten? Ülkelerimizin sömürülen ve ezilen sınıfları, düşmanlarımızın faaliyeti karşısında kayıtsız kalabilir mi? Belirsiz bir zaman için teşebbüsü onlara bırakabilir mi? Lâtin Amerika'daki devrim hareketi içinde komünistlere düşen öncülük ödevi, komünistlerin bu konuda da halk yığınlarına açık seçik cevaplar vermelerini zorunlu kılmıyor mu?

Hiç şüphesiz, bu sorun, ancak ve ancak kollektif bir çalışma ile, bizleri yavaş yavaş doğru sonuçlara götürecek olan karşılıklı bilgi ve görüş değiş-tokuşu sonucunda çözümlenebilir. Bunun için de, soruna çeşitli açılardan yanaşmamız, giriştiğimiz araştırmalarla vardığımız kısmî ve geçici sonuçları ortaya koymamız faydalı olur.

Bugün, ekonomik, sosyal-politik literatür, Lâtin Amerika'nın bütün ülke-

lerini çok geniş politik ve ekonomik topluluklar içinde toplamakta, onlara, az gelişmiş ülkeler, üç kıta grubu denilen ülkeler, sömürge, yarı-sömürge ve bağımlı ülkeler, yahut ta milli kurtuluş hareketi içinde, yani kısacası, «üçüncü dünya» adı verilen ülkeler arasında yer vermektedirler.

Bu görüş, genel çizgileriyle doğru olduğu için, birçokları tarafından kabul edilmektedir. Bununla beraber, aşağıda da görüleceği gibi, bu genelleştirmenin bazı noktalarının açıklığa kavuşturulması şarttır.

Yukarıdaki görüş bizi iki sonuca götürmektedir. Birincisi: aralarındaki bütün farklara rağmen, bazı ortak özellikler taşıyan ülkeleri «toplumsal bölgeler» içinde toplamak metodoloji bakımından doğrudur. İkincisi: Lâtin Amerika ülkelerini bu geniş topluluk içine sokmak, bu ülkelerin bir *genelleştirme konusu* haline geldikleri ve bu bakımdan da (diğer kıtaların ülkeleriyle beraber) *bir bütünün kısımları* olarak ele alındıkları anlamına gelir.

Ama Lâtin Amerika ülkelerini birleştiren ve Asya'daki, Afrika'daki geri kalmış, bağımlı ülkelerle yakınlaştıran unsur sadece bu benzerlik midir? Bu genel benzerlik çerçevesi içinde, Lâtin Amerika ülkelerini birbirine yaklaştıran unsurlar yok mudur? Lâtin Amerika ülkeleri, az gelişmiş ülkelerin özel bir çeşidi değil midirler? Amerika'nın, bu kıtayı sosyal-ekonomik bakımdan «üçüncü dünya»nın diğer bölgelerinden ayıran özellikleri yok mudur?

«Üçüncü dünya» derinliğine incelendikçe, şu gerçek açıklıkla beliriyor: bu dünyayı tanımlayan kavramın çerçevesi – yani az gelişmişlik kavramı – artık çok genişlediği için, çeşitli bölgeleri birbirinden ayırmamıza imkân vermiyor. Bu yüzden, az gelişmiş ülkelerin yapısı ve gelişme özellikleri incelenirken, hemen hemen sadece sömürgelerin, yarı sömürgelerin veya sosyal-ekonomik bakımdan hâlâ büyük ölçüde gerikalmış durumda olan kurtuluşlarına yeni kavuşmuş Asya ve Afrika ülkelerinin sorunları ele alınıyor. Bu tablo, Lâtin Amerika gerçeklerini ya hiç içine almıyor, yahut ta bunlara şöyle bir değiniyor. Bu şartlarda, «üçüncü dünya» özelliklerinin mantiki sınırlarını zorlamadan, her bölgenin sorunlarını derinlemesine inceleyebilmek için, bütünü, kesimlere ayırmak zorunlu oluyor.

Lenin ve Lâtin Amerika

Bu konudaki çalışmalar sırasında, Lenin'in Lâtin Amerika'nın durumunu incelerken varmış olduğu son derecede ilginç sonuçlar üzerinde durmamız şarttır. Bugünkü şartlara tıpatıp uyan bu sonuçlara şimdiye kadar gereken önem verilmemiştir.⁽¹⁾

«*Emperyalizm Üzerinde Notlar*»ında Lenin, Güney ve Orta Amerika'nın

(1) Bize göre, bu konuda S. Simiyonov'un «Enfoque marxista-leninista de los problemas de la lucha antiimperialista en Amerika latina» başlıklı makalesi, bir istisna teşkil etmektedir. Bu yazı aşağıdaki derlemede yayınlanmıştır: *El Gran Octubre y el proceso revolucionario universal. Problemas de actualidad*, no 4. Moskova 1967.

yirmi devletini, Doğu Avrupa ülkeleriyle beraber, mali bakımdan bağımlı, ama politik bakımdan bağımsız ülkeler arasında göstermiştir. Böylelikle bunları, sömürgelerden ve yarı-sömürgelerden kesinlikle ayrı tutmuştur. Lenin şu noktayı da belirtmiştir: sömürgelerde ve yarı-sömürgelerde Rusya'daki 1905 Devriminden sonra başlayan ulusal ve demokratik hareketler dönemi, Lâtin Amerika'da 1810–1826 yılları arasında yürütülen kurtuluş savaşlarıyla başlamıştır, XIX ve XX yüzyıllar da da devam etmiştir.

Lenin bu sonuçları «*Istatistik ve Sosyoloji*» adlı eserinin planında tekrar ele alıyor. «*Kapitalizmin en yüksek aşaması: Emperyalizm*» adlı eserinde de, Lâtin Amerika'daki yirmi devleti, emperyalistlerin sömürge sisteminin dışında tutuyor, mali ve diplomatik bakımdan bağımlı, ama siyasi bakımdan bağımsız bir ülke olan Arjantin'le, o zamanlar yarı-sömürge olan ülkeler (Iran, Çin, Türkiye) arasındaki farkları belirtiyor.

Lâtin Amerika'nın bugünkü durumunu objektif bir şekilde tahlilinde Lenin'in bu düşünceleri büyük değer taşımaktadır. Bunları daha dikkatle inceleyelim:

Birinci nokta: Lenin, Lâtin Amerika ülkelerini, çeşitli milletli diğer memleketler gibi, bölgesel ve kıta çapında incelemeye başlıyor.

İkinci nokta: Lenin, birinci gruba, mali ve politik bakımdan bağımsız ülkeleri (İngiltere'yi, Almanya'yı, Fransa'yı); ikinci gruba, Doğu Avrupa'yı (Rusya'yı, Avusturya-Macaristan'ı, Türkiye'yi), Batı Avrupa'nın küçük ülkelerini, Japonya'yı, bir de Güney ve Orta Amerikanın sömürge olmayan ülkelerini; üçüncü gruba, Çin ve yarı-sömürgeleri, dördüncü gruba da sömürgeleri sokuyor.⁽²⁾

«*Emperyalizm üzerine Notlar*» adlı eserinde yer alan ikinci bir tasnifte Lenin, bütün dünya ülkelerini üç büyük gruba ayırıyor:

Birinci grup üç yandaş (tâli) gruba bölünüyor:

a) Batı Avrupa (12 ülke); b) Birleşik Amerika Devletleri; c) Japonya.

İkinci grup iki yandaş grubu kapsıyor:

a) Doğu Avrupa ile Asyanın bir kısmı (9 ülke); b) Güney Amerika ile Orta Amerika (20 ülke).

Üçüncü grup da ikiye ayrılıyor:

a) Yarı-sömürgeler (10 ülke); b) sömürgeler (60'a yakın ülke).⁽³⁾

Tasnifinin her iki şeklinde de, Lenin'in Lâtin Amerika'ya kendine özgü bir ülkeler grubu diye bakması ilginçtir. *Emperyalizm üzerine Notlar*'ı dikkatle incelersek, bu görüşün *a priori* bir muhakeme olmadığını, derinlemesine yapılmış bir incelemenin sonucu olduğunu görürüz.

Öte yandan, önemli bir nokta da şudur: Lenin Lâtin Amerika'yı, emperyalizmin sömürge dünyasına dahil etmiyor, Lâtin Amerika ile yarı-sömürgeler arasında kesin bir çizgi çiziyor. Bu meselenin üzerinde daha aşağıda duracağız.

⁽²⁾ Lenin – Eserleri (Rusçası) c. 39, s. 700.

⁽³⁾ Lenin – Eserleri (Rusçası) c. 39, s. 697.

Şimdilik, az bilinen bir noktaya dikkati çekmek isteriz: Tasnifinin her iki şeklinde de, Lenin, Lâtin Amerika ülkelerini ayrı bir grup saymakla beraber, onlara Doğu Avrupa ülkelerinin yanında (hatta bu varyantların birinde, Çarlık Rusyasının yanında) yer veriyor. Lenin'in çizdiği tablolar bu iki grup arasındaki benzerlikleri ve farkları da belirtiyor. Örneğin, bütün bu ülkelerin, siyasi bakımdan bağımsız, ama mali bakımdan bağımlı olduğunu, öte yandan, bazı Avrupa ülkelerinin (Rusya ve Avusturya gibi) sömürgelere malik olduğunu, başka ülkelere yatırımlar yaptıklarını, Lâtin Amerika ülkelerinin ise böyle bir durumda bulunmadığını gösteriyor.

Lenin'in belirttiği başka bir benzerlik, burjuva ulusal ve demokratik hareketlerinin aynı dönemde gerçekleştirilmiş olmasıdır (Doğu Avrupa'da 1848, 1905 ve 1909; Lâtin Amerika'da 1823–1911). Belli ki, Lenin için, bu benzerlik bir «tesadüf» değildir; ekonomik ve toplumsal nitelikte tarihsel bir benzerliktir, bu benzerliğin kökleri de ekonomik ve politik gelişme seviyesinde aranmalıdır.

Demek oluyor ki, Lenin'in Lâtin Amerika devletlerini yarı-sömürge saymadığı, orta derecede bir kapitalist gelişim seviyesine varmış az gelişmiş ülkeler diye kabul ettiği muhakkaktır. Bu noktayı göz önünde tutarsak, «*Kapitalizmin en yüksek aşaması: Emperyalizm*»deki dünyanın büyük devletler arasında bölünüşünü belirten tabloyu daha iyi anlarız. Bueserde, Lâtin Amerika ülkelerinden ayrıca bahsedilmiyor; ama Lenin bunları, ne sömürgeci devletler grubuna, ne de sömürgeler ve yarı-sömürgeler grubuna dahil etmediğine göre, bu ülkelere «diğer ülkeler» başlıklı bölümde ve özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin yanında⁽⁴⁾ yer vermiştir demektir.

Rusya'ya gelince, çizelgede, bu ülkeye büyük sömürgeci devletler grubunda yer verilmiştir; ve bu arada, onun, bu devletler arasında, «iktisadi bakımdan en çok geri kalmış bir ülke olduğu, Rusya'da çağdaş kapitalist emperyalizmi ile, kapitalizm-öncesinden kalma ilişkilerin sarmaş dolaş bulundukları»⁽⁵⁾ da belirtilmektedir.

Şurası muhakkak ki, Çarlık Rusyası en büyük sömürgeci devletlerden biriydi, «en yeni kapitalist emperyalizmi» de orada mahalli çapta mevcuttu. Halbuki çağdaş Lâtin Amerika ülkelerinde böyle bir durum yoktur. Buna rağmen, aralarında iktisadi yapının tek cinsli (mütecane) olmaması; kapitalizm-öncesinden kalmış sıkı ilişkilerin varlığı; bu ülkeleri Batının emperyalist devletlerine bağlayan büyük yabancı yatırımlar v.b. gibi benzerlik unsurları da vardır.

(4) Gelişme evrelerinin ve toplumsal sorunların birbirlerine benzemesi ile dile gelen sosyal-ekonomik formasyonlar arasındaki benzerlikler, Lenin'in, her iki tasnifte de Lâtin Amerika'ya neden Doğu Avrupa'nın yanında yer verdiğini aydınlatmaktadır.

(5) Lenin «*Kapitalizmin en yüksek aşaması: Emperyalizm*» s. 104 (frans.) Moskova 1967.

Lenin, bu tabloyu yorumlarken, Lâtin Amerika'ya özgü bağımlılık şekillerini inceliyor. Lenin'in belirttiği gibi, emperyalizm çağındaki kapitalist dünyasında, («sömürge sahibi ülkeler grubu ve sömürgeler grubundan») başka, politik bakımdan şeklen bağımsız olan, fakat gerçekte mali ve diplomatik bağımlılık tuzağına düşürülen bağımlı ülkelerin çeşitli şekilleri» vardır. Bu şekillerin bir çeşidinden, yarı sömürgelerden daha yukarıda bahsettik. Diğer bir şekli için Arjantin tipik bir örnektir.»⁽⁶⁾ Lenin burada Şultze Gevernitz'den şu görüşü aktarıyor: «Güney Amerika ve özellikle Arjantin, mali bakımdan Londra'ya o kadar tâbidir ki, bu ülkeye İngiltere'nin bir sömürgesi denilebilir.» Örnek olarak, Lenin, İngiltere'nin Arjantin'de yatırdığı sermaye miktarını hatırlatıyor ve şöyle devam ediyor: «Bu, mali sermaye ile – ve bu sermayenin» sadık «dostu diploması ile – İngiltere'nin Arjantin burjuvazisi bu ülkenin bütün ekonomik ve politik hayatını yöneten çevreler arasında ne derece güçlü ilişkiler sağladığı kolayca anlaşılır.»⁽⁷⁾

Lenin, bu eserlerinde, ülkelerin ekonomik ve sosyal gerikalmışlıklarının ekonomik ve politik bağımlılıkları ile ilişkileri içinde bilimsel incelenmesi yollarını gösteriyor. Bizim ödevimiz, Ekim Devriminin zaferi, kapitalizmdeki genel bunalım, sosyalist dünya sisteminin kurulması, uluslararası komünist ve işçi hareketinin alabildiğine güçlenmesi, ulusal kurtuluş hareketinin hızla gelişmesi, emperyalist sömürgeci sisteminin çöküşü gibi, dünyada oluşan köklü değişiklikleri tahlil etmek suretiyle, Lenin'in bu sorunlarda ortaya attığı değerli düşünceleri daha da belirli hale getirmek, derinleştirmek ve geliştirmektir. Örneğin sömürge veya yarı-sömürge olmayan ülkelerin çeşitli bağımlılık şekilleri bu sorunların kapsamına girmektedir (Bu gibi ülkeler çağımızın tipik özelliklerinden biridir.) Ne yazık ki, Lenin'in açtığı yol unutuldu, ekonomik ve sosyal literatürde, belirsiz bir genelleştirme ile çeşitli kavramları birleştirme eğilimi belirdi. Buna göre, geri kalmış ve bağımlı bütün ülkeler aynı kategoriye sokularak, emperyalizmin sömürge dünyası kavramında birleştirilmektedir. Komünist Enternasyonalin VI'ncı Kongresinde «sömürgelerde ve yarı-sömürgelerde devrimci hareket»le ilgili tezlerde de böyle bir genelleştirme yapılmış ve Lâtin Amerika ülkeleri, sömürgeler ve yarı-sömürgeler grubuna dahil edilmiştir.

Böylelikle, sömürge ülkelerden başka yarı-sömürgeler, hatta bağımlı ülkeler bile «sömürge» kavramı içine alınıyor. Bu yüzden de, «sömürgeler»i, geri kalmış ve gelişmiş diye tasnif etmek zorunluğu ortaya çıkmış bulunuyor. Geri kalmış sömürgeler için, kapitalist olmayan bir gelişme yolu, ilerlemiş olanlar için de, demokratik burjuva devriminin proletarya devrimine dönüşmesi yolu devrim perspektifi olarak gösteriliyor. Bu son ayırım bile, Lâtin Amerikadaki devrim stratejisi perspektifi bakımından fevkalâde önemli alduğu halde, sonralardan unutuldu gitti.

⁽⁶⁾ Lenin, «*Kapitalizmin en yüksek aşaması: Emperyalizm*», s. 109.

⁽⁷⁾ Lenin, aynı eser, s. 109–110.

Lâtin Amerika ve «üçüncü dünya»

Lenin'in ileri sürdüğü ve yukarıda sözünü ettiğimiz bütün tezlerin bugün aynen uygulanabileceğini iddia etmiyoruz. Hiç şüphesiz, Lenin'in eserlerini yazdığı dönemden bu yana, «üçüncü dünya» kavramının yapısında bir hayli değişiklik olmuştur. Ama kanaatimize göre, bu sorunun bugünkü haliyle incelenmesinde Lenin'in görüşleri, metodoloji bakımından önemini korumaktadır.

Bir kere, muhakkak ki, sömürgelerin, yarı-sömürgelerin ve bağımlı ülkelerin hiç değilse iki ortak özelliği vardır: ekonomik ve sosyal alanda geri kalmış olmaları ve gelişmiş kapitalist ülkeler tarafından mali ve ekonomik alanlarda alabildiğine sömürülmeleri. Lâtin Amerika ülkelerini üçüncü dünya ülkeleriyle birleştiren özellikler işte bunlardır. Ama, sömürgelerle yarı-sömürgeler, sömürgeci bir devletin (tamamıyla veya kısmen) dolaysız siyasi egemenliği altında bulundukları, başka bir deyişle, yabancı bir devlet, onların siyasi yönetimlerine yahut merkezi organlarına ya da herhangi bir etki alanına müdahalede bulunabildiği halde, bağımlı ülkelerde, siyasi bağımlılık dolaylıdır ve yabancı yatırımlarla gerçekleştirilmektedir. Bundan başka sömürgeci devletler, kendilerine bağımlı ülkeler üzerinde siyasi ve diplomatik etkiler yapmakta, kendi mali sermayeleriyle yatırım yaptıkları ülkenin ekonomik ve politik hayatını yöneten çevreler arasındaki zorunlu ittifakın birer aracı olan ordu, polis ve benzeri organlarla sıkı ilişkilerinden faydalanmaktadırlar. Böyle durumlarda «ilhak», «sömürge», «yarı-sömürge» gibi terimler, siyasi anlamda değil, ekonomik anlamda kullanılmalıdır. Bu son derecede önemli farkın unutulması, yukarıda belirttiğimiz karışıklığa yol açmaktadır. «Ulusal kurtuluş» kavramı da aynı âkibete uğramıştır. Bu kavramı yalnız politik bir anlam taşımaktadır. Zira ulusal kurtuluşun amacı siyasi bağımsızlıktır. Böyle olduğu halde, politik bakımdan bağımsız olan ve devlet idaresi mahallî hâkim sınıfların yönetiminde bulunan ülkelerde gelişen devrim hareketi, yanlış olarak, bu kavrama dahil edilmektedir.

İkinci nokta: Bugünkü şartlarda, mali bakımdan bağımlı ülkeler grubunu, sömürge ve yarı-sömürgeler grubundan sadece ayırmak da yeterli değildir. Birinci gruba dahil – yani siyasi bakımdan bağımsız – ülkelerdeki bağımlılığın çeşitli şekillerini, çeşitli derecelerini, bu ülkelerin iç toplumsal gelişimindeki çeşitli yapıları ve aşamaları incelemek çok daha önemlidir. Bu ülkelerin sayısı bir hayli artmıştır. Meydana getirdikleri tablo, bugün çok daha çeşitli, çok daha karmaşıktır. İlk bakışta, Lâtin Amerika memleketleriyle diğer az gelişmiş ülkeler arasındaki farkların, bu son elli yıl içinde, azaldığı sanılabilir. Bunun için de, İkinci Dünya Savaşından sonra emperyalist devletlerin egemenliğinden yeni kurtulmuş Asya-Afrika ülkelerindeki durumu karakterize etmek üzere kullanılan «yeni-sömürgecilik» terimi, kıtamız için de kullanılmaya başlandı. Ama üç kıtada görülen ortak genel özelliklerin – sosyal-ekonomik gerikalmışlık, tek yönlü

ekonomik gelişim, emperyalizmin ekonomik sömürüsü ve, emperyalizme politik bağımlılık – yanında, açıklanması gereken çok önemli farklar da vardır.

Paulino Gonzales Alberti ve Volodya Toytelboym⁽⁸⁾ gibi, Lâtin Amerika komünist hareketinin tanınmış yöneticileri, özellikle siyasi bağımsızlığın kazanılma dönemlerindeki farkları daha 1959 yılında göstermişlerdir.

Lâtin Amerika ülkeleri emperyalist devletlerin sömürgeleri almamıştır. Yüz elli yıl önce bağımsızlığa kavuşmuşlardır. O zamandan itibaren ekonomileri kapitalizme bağımlı yolda gelişmeye başlamıştır. İki dünya savaşı arasındaki dönemde, kıtanın ekonomisindeki bütün kilit noktalarını ellerine geçiren emperyalist devletlerden akın akın gelen yatırımlara paralel olarak, veya bu yatırımlardan hemen sonra, bu ülkelerde hafif sanayi hızla gelişmeye koyulmuştur. İşte bütün bunlardan dolayı, ekonomik yapılarının ve sosyal-politik örgütlerinin özellikleri, ekonomik gelişme aşamaları, sosyal-kültürel gelişim seviyeleri, emperyalizmin dünya sisteminde aldıkları yer v.b. faktörler yüzünden, Lâtin Amerika ülkeleri, diğer kıtalarda özgürlüğe yeni kavuşmuş ülkelere kıyasla nitelik bakımından farklı bir yer işgal etmektedir. Sathi bir mukayese bile, Lâtin Amerika ülkelerinin karşılaştığı sorunların, emperyalist sistemin karnından yeni çıkmış, göbek bağı henüz kesilmemiş, veya da göbek bağıni kesmeye henüz niyetlenen, diğer emperyalist devletlerin yapmak zarunda kaldıkları «ebelik» yardımıyla dünyaya gelen ülkelerin karşılaştığı sorunlardan farklı olduğunu gösterir.

Elimizdeki istatistikler, bu farkları kesinlikle belirtmemize imkân vermiyor; bilgimize göre, üretimin bütün kesimlerine ait kesin veriler yoktur. Ama verilen rakamların yaklaşık niteliğini göz önünde tutarsak, ve neticede, bu rakamları sadece nispet olarak kabul edersek, farklardan bazıları hakkında bir fikir edinebiliriz.

1 numaralı tabloda, dünyanın çeşitli bölgelerinde nüfus başına düşen gayri-safi gelir ortalamaları verilmiştir.

Tablo 1
1963 yılında nüfus başına düşen gayri safi gelir
(dolar olarak verilmiştir)

Bölgeler	1963
Afrika (Güney Afrika hariç)	103
Güney ve Güney-Doğu Asya (Japonya hariç)	92
Lâtin Amerika	345
Amerika Birleşik Devletleri	2.764
Batı Avrupa	1.062

Kaynaklar: Birleşik Milletler Sosyal-Ekonomik Konseyi, *A Survey of Economic Conditions in Africa 1960–1964*, cild 1, s. 60.

(⁸) Bak «*Bugünkü milli kurtuluş hareketi ve milli burjuvası*» (Barış ve Sosyalizm yayınları, Prag, 1961).

Güney-Doğu Asya ile Afrika arasında belirli bir benzerlik olduğu halde, bu bölgelerle Lâtin Amerika arasında kesin bir fark görülmektedir: Lâtin Amerikada'ki ortalama, üç buçuk kat yüksektir. Lâtin Amerika ile Batı Avrupa arasında nispet bire üçtür. Lâtin Amerika ile Kuzey Amerika arasında bire sekizdir. Sosyalist olmayan devletler topluluğu içinde, kapitalist üretim ilişkilerinin gelişimi bakımından gelişmiş kapitalist devletlerle az gelişmiş ülkeler arasında Lâtin Amerika'nın işgal ettiği orta yeri daha yoğun bir şekilde belirtmek zor olur her halde.

Dünyanın çeşitli bölgelerinde adam başına düşen sermaye tutarı ile ilgili rakamlar (tablo II) mukayese edildiği zaman da, aynı sonuca varılır. Güney-Afrika'ya, Güney-Doğu Asya'ya, tropikal Afrika'ya nispetle, Lâtin Amerika'da bu oran, 2,3 ve 6 kat yüksektir. Batı Avrupa'ya ve Kuzey Amerika'ya kıyasla 11 kat düşüktür.

Tablo 2
1964 yılına adam başına düşen sermaye tutarı
(dolar olarak verilmiştir)

<i>Bölgeler</i>	<i>1964</i>
Tropikal Afrika	10
Kuzey Afrika	33,5
Güney-Doğu Asya	18
Lâtin Amerika	63
Batı Avrupa	270
Amerika Birleşik Devletleri	666

Kaynaklar: Birleşmiş Milletler Sosyal-Ekonomik Konseyi, *A Survey of Economic Conditions in Africa 1960-1964*, c. 1, s. 8.

Bu rakamlar, Lâtin Amerika'nın, çağımız dünyasında aldığı sosyal-ekonomik yerle ilgili iki temel soruya olumsuz bir cevap niteliğindedir. Bu sorular şunlardır: Lâtin Amerika'nın karşılaştığı sorunlar, az gelişmiş Afrika ve Asya ülkelerinin karşılaştığı sorunların tıpkısı mıdır? Yoksa, gelişmiş kapitalist ülkelerin karşılaştıkları sorunların aynı mıdır?

Bu yüzden de, kanaatimize göre, Lâtin Amerika'nın, «üçüncü dünya» çerçevesi içinde özel bir durumu vardır: sosyal-ekonomik ve politik gelişme seviyesi, Lâtin Amerika'ya, gelişmiş kapitalist ülkelerle, az gelişmiş Asya-Afrika ülkeleri arasında orta bir yer sağlamaktadır.

II

Bu makalenin birinci kısmında, özellikleri açısından Lâtin Amerika'nın bir yandan «üçüncü dünya»nın diğer ülkeleriyle, öte yandan da, gelişmiş kapitalist ülkelerle ortak taraflarını belirtmeye çalıştık.

Bundan sonra ise, Lâtin Amerika topluluğunun iç görünüşü (veya çeşitliliği içindeki birliği) üzerinde duracağız.

Marks, ekonomi politiğin metodunu tanımlarken şöyle diyor: «Reel ve konre ile, gerçek önşartla, örneğin ekonomi politikte bütün toplumsal üretim cehenneminin temeli ve sübjektif etkeni olan nüfusla işe başlamak ilk bakışta en doğru yol gibi görünür. Oysa, meseleye daha dikkatle bakarsak, bu metodun hatalı olduğunu görürüz.»⁽⁹⁾ Marks'a göre, soyuttan somuta doğru yükselmek en doğru bilimsel metottur. Böyle hareket edilince, soyut belirlemeler, düşünce yolu ile, somutun tekrar üretimini sağlar. Fakat elde edilen de «artık bu sefer, bir bütünün karmakarışık tasviri değil, çeşitli belirlenme ve ilişkilerin zengin bir toplamı olur.»⁽¹⁰⁾

Bilim, soyutlar ve genelleştirme yoluyla araştırmalarını derinleştirir, ayrı ayrı olayların özelliklerini inceleme çerçevesinin dışına çıkar ve bunların ortak yönlerini ortaya koyar. Bu suretle, bunları şu veya bu suretle birleştiren bağları tespit eder. Bunun tam tersi olan yol ise, ortak zemin üzerinde, bireysel'in özelliklerini kesinlikle belirtir. Lâtin Amerika'ya bir bütün olarak bakmak yanlış olur; şayet bu bütünü meydana getiren kesimler göz önünde tutulmazsa ve bu kesimler bütüne feda edilirse. Böyle bir görüş, boş ve hiç bir sonuca götürmeyen bir kavram haline gelir. Lâtin Amerika'yı, diyalektik bir bütün olarak kabul eden bilimsel bir görüşle incelemek lâzımdır. Başka bir deyişle, ikili sürecin, soyutlaştırma ve somutlaştırma sürecinin sonuçları bu suretle elde edilmiş ve gerçeğin bütün çeşitliliği de yansıtılmış olur.

Demek ki, «pek çok belirlemenin sentezi ve çeşitliliğin birliği»⁽¹¹⁾ olan somut bütünü (bizim konumuzda Lâtin Amerika'yı) öğrenebilmek için herşeyden önce, Marksizm tarafından geniş ölçüde işlenmiş bulunan bazı soyut kategorilerin kullanılması gerekir. Bizim konumuzda: a) ekonomik yapının; b) kapitalist gelişim seviyesinin; c) iktisadi bağımlılığın derecesi ve karakterinin; c) sosyal ve sınıfsal yapının hareket noktası olarak alınmasını teklif ediyoruz.

Bu ölçüleri kullanarak, her ülke ile ilgili verileri sistematize edebiliriz, bundan sonra da, mukayese yolu ile bütünün genel kanunlarını tespit edebiliriz.

Ekonomik yapı

Lâtin Amerika ülkelerini birleştiren iç unsurların en önemlisi, onların ekonomik yapısıdır. Birinci, belirli bir kapitalist gelişme seviyesi, ülkelerin tipik özellikleri (yani azçok gelişmiş bir hafif sanayi varlığı, köylerde, yarı-feodal üretim ilişkileri ile girişik bir halde bulunan ve büyük toprak

(9) Karl Marks, «*Ekonomi politiğin eleştirilmesine yardım edecek notlar*» Frans. s. 164 – Editions Sociales, Paris 1957.

(10) Aynı eser, Frans. s. 165.

(11) Karl Marks, aynı eser, Frans. s. 165.

mülkiyetine dayanan kapitalizmin önemli bir gelişme düzeyine ulaşmış olması, küçük ticaretin, küçük sanayiın gelişmiş bulunması v.b.); ikinci, geniş topraklarda (lâtifundiyalarda) tek cins ürün (monokültür) yetiştiren ve genellikle dış pazarlara yönelmiş olan köy ekonomisi özellikleri; üçüncü, emperyalist sermayesinin, özellikle, ekonomide, en başta ham madde üretiminde, dış ticarette, ağır ve orta sanayi alanında kurulmuş olan tektük kolları (daha çok montaj ve tamamlama işletmelerinde kilit noktalarını ele geçirmiş olan Amerikan emperyalizmi sermayesinin varlığı, yollar, ulaştırma araçları, elektrik enerjisi v.b.) alanlarda devlet sektörünün bir hayli gelişmiş olması (şunu da belirtelim ki, devlet sektörünün üretim alanına yaptığı etkiler, günden güne artmaktadır), işte bütün bu özellikler, Lâtin Amerika ülkeleri ekonomik yapısının ortak unsurlarıdır.

Bağdaşık (mütecanis) olmayan bu yapıyı meydana getiren unsurların nispeti, ülkeye göre değişmektedir. Ama şu durum hepsinin de ortak özelliğidir: Amerikan tekeli sermayesinin payı hepsinde büyüktür, daha doğrusu gittikçe artmaktadır; iç kapitalist üretim ilişkilerinin (özellikle tarım alanında) gitgide daha büyük bir önem kazanması, işgücünün bir çeşit ham madde halinde emperyalist pazarlarına ihracı; köy ekonomisinde, gitgide önemi azalmakla beraber kapitalizm-öncesi şekillerin korunması ve bundan halkın geçim sağlaması.

İlginç bir nokta da şudur: bu yapının çok-yönlülüğü içinde de, yapıyı meydana getiren unsurlar arasında birleşme eğilimi görülmektedir. Tarım alanında görülen kapitalist gelişme, daha çok «Prusya yolu» denilen yolu izlemiş olduğu halde, şehir burjuvazisi ile yabancı tekeller de toprak satın almıştır (geleneksel latifundiya sistemi ile bugün varolan bağların nedeni de budur). Şehirlerde sanayi kapitalizmi, genellikle, tekeli sermayenin ekonominin başlıca sektörlerine sızmasından sonra, yahut bu sızmaya sıkı sıkıya bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Bu sermayenin bir kısmını, sermayeye çevrilen toprak iradi sağlamıştır. Lâtin Amerika ülkeleri sanayileştikçe, önemli bir iç pazar meydana geldikçe yabancı sermaye gitgide sanayi sektörüne kaymıştır; bunun nedeni de, emperyalist ülkelerdeki şirketlerin o zamana kadar hazır halde Lâtin Amerika ülkelerine ihraç ettikleri malları yarı hazır bir halde getirilmeye zorlayan koruyucu gümrük siyasetinin uygulanmasıdır. Nihayet, devlet sektörü, genellikle, ulusal ve yabancı özel sektörle çatışmadan, daha çok bu özel sermayenin tamamlayıcısı olarak, ekonominin en az rantabil ve rizikosu çok kollarını üzerine alarak gelişmektedir. Bütün bunlar, son yıllarda Lâtin Amerika'da, «karma işletme»lerin neden bu derecede yaygın bin hal aldığını anlamamızı kolaylaştırmaktadır. Bunlara yabancı sermaye, özel ulusal sermaye ve devlet yatırımı yapmaktadır. Amaçları, «serbest teşebbüs» temeli üzerinde, Birleşik Amerika emperyalizminin himayesi altında, «Lâtin Amerikanın iktisadi gelişimi»ni sağlamaktır...

Ekonomik gelişme seviyesi

Lâtin Amerika ekonomisinin yapısı, yüz yıldan fazla bir zamandan beri sürüp giden kapitalist gelişme süreci içinde biçimlenmiştir. Bu gelişme, dış ekonomik bağımlılık ve büyük kapitalist ülkelerden sermaye akını içinde olmuştur. Dış ekonomiye bağımlılık ve bir de lâtifundizm yüzünden kapitalist ilişkiler çok ağır bir tempo ile gelişmiştir. Fakat, kapitalist gelişme döneminin uzun süre devam etmesi ve iki dünya savaşı arasındaki dönemle savaştan sonraki dönemlerde meydana gelen değişiklikler sonucunda, Lâtin Amerika, kapitalizmin ilk aşamasını geçmiştir; şimdi, bağımlı bir kapitalizmin orta gelişme aşamasında bulunmaktadır.

Kapitalist gelişim açısından, Lâtin Amerika'nın bugün bulunduğu aşama, Rusyanın Birinci Dünya Savaşı arifesinde, Doğu Avrupa ülkelerinden çoğunun İkinci Dünya Savaşı'ndan önce bulundukları aşamaya benziyor. *Bugün Lâtin Amerika devletlerinin ekonomik gelişim seviyesi, Yunanistan, Portekiz, Türkiye gibi ülkelerin gelişim seviyesiyle kıyaslanabilir. Aralarındaki fark şudur: Lâtin Amerika'da yabancı sermayenin mevzileri çok daha güçlüdür; bu yüzden emperyalist ülkelere daha fazla bağımlı durumdadır.* Başka bir deyişle, Lâtin Amerika ülkeleri, az gelişmiş ülkelerin durumundadır. Bilindiği üzere az gelişmiş ülkelerde gelişme, büyük emperyalist sermayesinin hâkimiyetine tâbidir, bu sermaye ile eşit olmayan şartlar içinde yürütülen rekabete bağlıdır. Bu ülkelerde kapitalist ilişkiler hâkimdir.

Şimdi de ekonomik gelişme seviyesini belirten bir oranı, Lâtin Amerika'da adam başına düşen safi milli gelir tutarını verelim (tablo 3).

Tablo 3
Lâtin Amerika ülkelerinde 1966 yılında adam başına düşen safi
milli gelir payı

(dolar olarak verilmiştir)

Lâtin Amerika	370	Paragvay	189
Arjantin	705	Bolivya	160
Urugvay (1965)	537	Panama	451
Şili	474	Trinidad-Tobago	541
Meksika	446	Kosta-Rika	362
Venezüellâ	744	Nikaragua	311
Brezilya	252	Dominik Cum.	220
Güyan	273	Salvador	240
Kolumbia	285	Guvatemala	265
Peru (1965)	222	Honduras	199
Ekvador	188	Camayika	427

Kaynaklar: Yearbook, of Labour Statistics 1965.

Yukarıda verilen rakamlar çeşitli Lâtin Amerika ülkeleri arasındaki farkların derecelerini yaklaşık olarak değerlendirmemize imkân vermektedir. Birleşmiş Milletlerdeki Lâtin Amerika Ekonomi Komisyonu, bu farkları göz önünde bulundurarak, Lâtin Amerika ülkelerini üç gruba ayırmıştır: en gelişmiş ülkeler grubu; pazarları az gelişmiş ülkeler grubu; nispeten en az gelişmiş ülkeler grubu. Bu tasnif, sübjektif veya akademik görüşlerin sonucu değildir; Lâtin Amerika'nın yönetici sınıfları, her gruba karşı uygulayacakları ekonomi politikalarını en az hatalarla tespit edebilmek için, bu tasnife muhtaçtırlar. Ama şurasını da unutmalıyım: bu tasnif, ülkelerimiz arasında ekonomik birleşmeyi sağlamak üzere, Lâtin Amerika'yi bir bütün olarak ele alan görüşe dayanmaktadır.

Bu yüzden de, aynı tasniften Lâtin Amerika ülkeleri serbest ticaret birliği çerçevesi içinde faydalanılmaktadır.

Bu, kıtanın çeşitli kesimleri arasındaki birliği inkâr etmek demek değildir. Önemli olan, bu farkların gerçek durumunu tespit etmektir. Şu noktayı belirtelim: Lâtin Amerika'nın en az gelişmiş ülkelerinde nüfus başına düşen gayrisafi mamul üretimi Asya-Afrika ülkelerinin ortalamasından yüksektir, ama kıtamızın en gelişmiş ülkelerinde bu üretim Batı Avrupa'nın ve Kuzey Amerika'nın üretim seviyesinden aşağıdır. Ekonomik gelişim seviyeleri arasındaki benzerlikleri belirleyebilmek için, adam başına düşen üretimle ilgili rakamları mukayese etmek yetersizdir. Çeşitli ülkelerin bu rakamlara dayanarak mukayesesi yapılırken çok dikkatli olmak lâzımdır. Çünkü ne enformasyon kaynakları, ne hesap metotları, ne de bu rakamların dile getirdiği kavramlar ve hesabı yapılan dönemler, birbirinin aynı değildir. Ama aşılması âdetta imkânsız olan asıl zorluk, milli para ile ifade edilen milli üretimi dolar olarak değerlendirmenin imkânsız oluşundadır. Bu şartlar içinde, çeşitli ülkeler arasında görülen bazı benzerlikler veya bazı farklar, hesaplarda yapılmış hataların sonucu olabilir. Demek oluyor ki, daha başka istatistik verilerine başvurmak gerekiyor. Ancak, mevcut bilgilerin hepsini incelemek suretiyle gerçek farkları doğru olarak değerlendirebiliriz. Bolivya'yı ele alalım. Adam başına düşen gayri-safi üretim hacmine bakarak, bu ülkeyi kıta ülkeleri arasında sondan bir önceki yere koymaktayız. Ama üretim yapısı ile ilgili verilere (tablo 4) ve serbest çalışan nüfusunun terkibine (tablo 5) bakılınca, Bolivya'nın daha yüksek bir yer hakkettiği sonucuna varılır. 3 numaralı tabloda, birinci yeri Venezüella'ya veren hesapların doğruluğundan da şüphe ediyoruz. Demek oluyor ki, Lâtin Amerika ülkeleri arasındaki farklar, tabloda görüldüğü kadar büyük değildir.

Lâtin Amerika'nın her ülkesinde olduğu gibi, kıtanın tümünde de hafif sanayi ve kapitalist köy ekonomisi birbirine paralel iki yolda hızla gelişmekte ve her ikisi de iç pazara yönelmiş bulunmaktadır.

Çeşitli ülkeler arasındaki farkların nedeni şudur: Bu ülkelerden bazıları bağımlı bir kapitalizmin orta gelişme döneminin ilk aşamasında bulunuyor; bazıları bu yolda daha çok ilerlemiştir; bazıları da bu dönemi, ağır

Tablo 4
Çeşitli ekonomi sektörlerine göre 1966 yılında
Lâtin Amerika'da gayri-safî milli gelirin yapısı
(% olarak verilmiştir)

Ülkeler	Köy ekonomisi	Sanayi ve madenler	Ticaret ve hizmetler
Arjantin	15	41	44
Bolivya	23	32	45 (1965)
Brezilya	30	27	43 (1965)
Şili	11	45	44
Kolumbiya	32	26	42 (1965)
Ekvator	35	26	39
Güyan	25	34	41 (1965)
Meksika	17	36	47
Paragvay	35	19	46
Peru	20	31	49 (1964)
Urugvay	16	30	54 (1964)
Venezüella	7	44	49 (1964)
Trinidad-Tabago	10	51	39 (1963)
Camayika	12	37	51 (1965)
Porto-Riko	6	35	59
Dominik Cum.	24	23	53
Kosta-Rika	31	19	50 (1964)
Salvador	32	19	49 (1964)
Gvatemala	29	17	54
Honduras	41	22	37
Nikaragua	35	19	46 (1965)
Panama	23	20	57
Bütün Lâtin Amerika ülkeleri(*)	18	34	48

(*) Yazarın hesaplarına göre.

Kaynaklar: Statistical Yearbook, Birleşmiş Milletler, 1967 «Rakamlarla Lâtin Amerika ekonomisi», Moskova 1965.

sanayiın temeli üzerinde kendi başlarına gelişim döneminden ayıran sınıra varmıştır artık. Bunun için de, kanaatimizce, Lâtin Amerikanın çeşitli ülkeleri ve çeşitli bölgeleri arasında görülen farklılara, birbirine benzeyen ekonomik yapılar ve aynı gelişim aşaması çerçevesi içindeki farklı gelişim seviyeleri gözü ile bakmak lâzımdır (bu görüş yalnız Karayib bölgesindeki bazı ülkeler ve belki de Paragvay için tartışma götürür).

Tablo 5
1960 yıllarında Lâtin Amerika'da serbest çalışan nüfusun
üretim sektörlerine göre dağılışı
(% olarak verilmiştir)

Ülke	Köy ekonomisi	Sanayi ve madenler	Ticaret ve hizmetler
Arjantin	19,2	32,5	48,3
Urugvay	17,9	27,5	54,6
Şili	27,7	28,3	44
Meksika	54,2	18,9	26,9
Venezüella	32,1	20,6	47,3
Brezilya	51,6	24,8	23,6
Kolumbiya	53,9	17,7	28,4
Peru	19,7	19	31,3
Ekvator	55,6	18,5	25,9
Paragvay	52,2	18,5	29,3
Bolivya(*)	56,9	24,4	18,7 (1950)
Panama	46,2	12,5	41,3
Kosta-Rika	49,1	18,8	32,1
Nikaragua	59,7	16,1	24,2
Dominika Cum.	60,3	17,2	22,5
Gvatemala	65,4	14,2	20,4
Bütün Lâtin Amerika ülkeleri(*)	44	27	29

(*) Yazarın hesaplarına göre.

Kaynaklar: Yearbook of Labour Statistics. 1967.

Şimdi de Lâtin Amerika için tipik olarak kabul ettiğimiz orta kapitalist gelişme aşaması üzerinde daha ayrıntılı olarak duralım. 4 numaralı tabloda açıkça belirdiği gibi, Lâtin Amerika ülkelerinin çoğunda, köy ekonomisi, milli gelirin en büyük kesimini üreten sektör olmaktan artık çıkmıştır.

4 ve 5 numaralı tablolardan anlaşıldığına göre, Lâtin Amerika ülkeleri sadece köy ekonomisi ülkeleri değil artık; bazıları köy ekonomisi ve sanayi ülkeleridir; bazılarında ise sanayi ağır basıyor. Yine bu tablolarda belirdiği gibi, bu bakımdan Orta Amerika ile Güney Amerika arasında büyük farklar var. Güney Amerika ülkelerinde sanayi üretiminin değeri şimdiden köy ekonomisi üretiminin değerini aşmıştır. Orta Amerika ülkelerinde ise durum şimdilik başka türdür. Ama bu durum da pek yakında değişe-

cektir; çünkü Orta Amerika ülkelerinde sanayi hızla gelişmekte, köy ekonomisi ise durgunluk göstermektedir. Bundan başka, kapitalizmin köylerde kaydettiği gelişme de hesaba katılırsa, lâtifundiya sisteminin oynadığı rolün daha da büyük ölçüde azaldığı, bütün üretim ilişkileri sistemindeki nispi payın, köy ekonomisi payında görüldüğü kadar önemli olmadığı anlaşılır. Bunun anlamı da şudur: kapitalizmden önceki döneme özgü üretim ilişkileri Lâtin Amerikada artık ağır basmamaktadır; kapitalist ilişkiler ise, bütün çeşitleriyle – yabancı tekelci kapitalizm, milli özel kapitalizm ve devlet kapitalizmi ile – artık birinci plana geçmiştir.⁽¹²⁾

Ortak düşman: Birleşik Amerika emperyalizmi

Amerika Birleşik Devletleri emperyalizminin kıtamızda elde ettiği imtiyazlı mevkiin (6 numaralı tabloya bakınız), nispeten yeni bir sürecin sonucu olduğunu hiçbir zaman unutmuyoruz. Bu süreç, Birinci Dünya Harbi döneminde, yani Amerika Birleşik Devletleri, borçlu ülke durumundan alacaklı ülke durumuna geçtiği ve özellikle, bu savaştan sonraki on yıl içinde, ham madde ihraç eden ülke durumundan ham madde ithal eden ülke haline geldiği kısa zaman içinde gelişmiştir. Birleşik Amerika sermayesi Lâtin Amerika'ya yayılmış ve İngiliz sermayesinin yerine geçmiştir. Bu yüzyılın başlarında, Kuzey Amerika sermayesi, Lâtin Amerika'daki bütün yabancı yatırımların % 8'ini ancak geçiyordu; oysa İngiltere, yatırılmış bulunan sermayenin % 58'ini kontrolü altında tutuyordu. 1913–1914 yılında, Amerika Birleşik Devletlerinin hissesi % 20'yi bulmuştu. İngiliz sermayesine düşen hisse, yarı yarıya azalmıştı. O günden bu yana, durum tamamiyle değişti: Kuzey Amerika tekelleri Lâtin Amerikadaki yabancı yatırım toplamının beşte dördünü ellerinde tutuyor. İngiliz sermayesinin hissesi % 13'ü bile bulmuyor.

Amerika Birleşik Devletleri, sadece kaba kuvvet zoru ile değil, daha çok çeşitli ekonomik ve politik kaldırıcılarla hâkimiyetini kıtamıza kabul ettirdi. Belki de ona kıtamızın zenginliklerini sömürmek imkânını sağlayan kontrol ve propaganda mekanizmasının, Lâtin Amerikalılar üzerinde görüldüğünden çok daha fazla etkili olması, Amerikan sermayesinin ekonomimize bu kadar «tabii» şekilde sızmasını sağlamıştır. Dünyanın başka hiç bir bölgesi, gerek ekonomik, gerekse politik bu kadar dolaysız şekilde, ve

(12) Buna rağmen, lâtifundiyacı köy ekonomisinin başlıca ihracat kaynağı olmakta devam etmesi (yabancı sermayenin malı olan madenler ikinci geliyor) ekonomik gelişmeye engel olan çelişkilerden biridir; çünkü böylelikle, sanayi donatımı dahil, gerekli malları satın almak üzere kullanılacak kaynakları sağlayan sektör, en geri kalmış, en verimsiz sektördür; hem de uluslararası piyasada alış veriş şartları, günden güne olumsuzlaştığı bir dönemde...

Tablo 6
Lâtin Amerika'nın Amerika Birleşik Devletleri'ne bağımlılığını
gösteren bazı örnekler

Ülkeler	Dolaysız yabancı yatırım toplamında ABD'nin payı		Dış ticarete ABD'nin payı	
	Yer	%	Yer	%
Arjantin	1	38	1	18
Urugvay	1	(*)	1	14
Şili	1	66	1	35
Meksika	1	69	1	65
Venezüella	1	60	1	54
Brezilya	1	33	1	35
Kolumbiya	1	70	1	35
Peru	1	80	1	36
Ekvator	1	60	1	53
Paragvay	1	(*)	1	26
Bolivya	1	50	1	37
Panama	1	90(**)	1	54
Kosta-Rika	1	(*)	1	53
Nikaragva	1	(*)	1	44
Dominik Cum.	1	(*)	1	73
Salvador	1	(*)	1	(*)
Gvatemala	1	90(**)	1	69
Honduras	1	90(**)	1	69

(*) % 50'den fazla demektir. Oran kesinlikle bilinmiyor.

(**) Kısmi verilere göre yapılmış değerlendirmeler.

*Kaynaklar: Lâtin Amerika ülkelerinin ekonomik sorunları (Rusça), Moskova, 1963; Rakamlarla Lâtin Amerika ekonomisi (Rusça), Lâtin Amerika ülke-
lerinin ekonomisi ve dış ticareti (Rusça) Moskova, 1966.*

bu kadar büyük ölçüde ABD'ne bağımlı değildir.⁽¹³⁾ Kuzey Amerika şirket-
lerinin ekonomi alanındaki üretim faaliyetlerinden başka, Amerikan ban-
kaları, sigorta ve nakliyat şirketleri, yayınevleri; uluslararası – ve bir dere-
ceye kadar milli – nakliyat ve ulaştırma mekanizmasının, basının, radyo-
nun, televizyanun, sinemanın kontrolü, diğer kültür alanlarına, özellikle

⁽¹³⁾ Lâtin Amerikanın ABD'ne bağımlılığının politik yönleri konusunda, Langino Becerra'nın «Lâtin Amerika'da Yanki emperyalizmi» adlı makale-
sine bak: *Nouvelle Ravue Internationale*, no 5, 1968.

üniversitelere günden güne artan sızmalar, ve nihayet, günlük hayatın her alanına aşıktan açığa müdahaleler bu bağımlılığı kuvvetlendiren bağlardır.⁽¹⁴⁾

Lâtin Amerika'nın bir bütün olarak ve bu kıtadaki her ülkenin de ayrı ayrı Amerikan emperyalizmine bağımlılığı, kıtanın bütün devletlerinde görülen ortak ve tipik bir özelliktir.

Tekelci Amerikan sermayesi, özel milli sermaye ile veya devlet sermayesi ile kurduğu karma işletmeler perdesi altında Lâtin Amerika endüstrisine gittikçe daha fazla sızıyor. Bu usul, yabancı tekellerin, milli maske arkasında gizlenmelerine, resmi çevrelerin himayesinden faydalanmalarına, yerli burjuvaziye hâkim olmalarına v.s. ye yardım ediyor. Öte yandan teknik üstünlükleri sayesinde yabancı tekeller, bu işletmelerin yönetimini ellerinde tutuyor, çok daha yüksek kâr elde edebiliyorlar. Amerikan tekelleri, devlet sektörüne sokulmak, Amerika'nın çıkarlarına tâbi kılmak için de «karma işletme» formülüne başvuruyorlar.

Son yıllarda «İllerleme Birliği» programının uygulanması, Lâtin Amerika ekonomisinin bağımlılık sürecini daha da şiddetlendirdi. Bu program, Kuzey Amerika devlet sermayesinin «gelişme tasarıları»nın finansmanına büyük ölçüde katılmasını öngörmektedir. Aynı programı diğer bir amacı da, geleneksel büyük toprak sahipleri – ticaret oligarşisini, kapitalist gelişme yoluna çekerek «modernleştirmek», yerli sanayi burjuvazisi ile yabancı tekelci sermaye arasındaki bağları daha da kuvvetlendirmektir. «İllerleme Birliği»nin kurduğu Amerika Ülkeleri arası Gelişme Bankası da faaliyetlerini bu amaca yönetmektedir.

Bu süreçlerin bir sonucu olarak Lâtin Amerika burjuvazisi – özellikle üst tabakası –, büyük toprak sahipleri sınıfının yerini alarak, Amerikan emperyalizminin en yakın müttefiki haline geliyor. Her zaman (çoğu zaman yabancı) donatım malzemesine ve makine alabilmek için paraya (en fazla yabancı parasına) muhtaç olan Lâtin Amerika burjuvazisinin başlıca emeli, milli sermayeyi «ahenkli şekilde» tamamlayacak yabancı yatırım sağlamaktır. Bu şartlar içinde yabancı yatırımlara çekici görünecek «elverişli bir iklim» ve karışıklıktan, ayaklanmalardan uzak «medeni» bir siyasi ortam sağlayacak, «millileştirmeler» gibi «aşırıklıklara» karşı garantiler verecek, «sosyal düzen»i ve kapitalist gelişimin gerektirdiği maddi üst yapıyı koruyabilecek, üstelik «serbest teşebbüsün işletmesine» karışmayacak, «patron-devlet» olmaya kalkışmayacak, «etkili», «kararlı» bir hükümet, hayati bir ihtiyaç haline geliyor.

Lâtin Amerika'nın ekonomik, politik ve toplumsal hayatının bütün alanları, Kuzey Amerika emperyalizmine işte bu suretle sıkı sıkıya bağlanmıştır. 1967 Nisanında kıtanın bütün cumhurbaşkanları – zengin amca rolündeki Conson dahil – tarafından imzalanan Lâtin Amerika Ortak Pazarı tasarısı,

(14) Manuel Sepeda'nın «Emperyalizmin üniversitelere sızması» adlı makalesine bak: *Nouvelle Revue Internationale*, no 8, 1968.

Lâtin Amerika'nın elini kolunu bağlayan zincirin en yeni halkası olmuştur. Önemümüzdeki yıllarda kıtanın ekonomik gelişimine temel hazırlayacağı ileri sürülen bu anlaşma, «Lâtin Amerika kapitalizmi»nin tek gelişme yolunun, Kuzey Amerika emperyalizminin kanadı altında bir gelişme yolu olduğunu belirtiyor. Lâtin Amerika'nın büyük burjuvazisi de bu tasarının gerçekleşmesi için olanca gayretiyle çalışıyor.

Yazıma son verirken, bu makalemden çıkan bazı sonuçları belirtmek istiyorum. Kanaatimce günümüzün konusu olan ve derinliğine incelenmesi gereken bu sonuçlar şunlardır:

1. Ekonomik ve sosyal bakımdan, Lâtin Amerika ülkelerine çeşitlilikleri içinde bir bütün gözü ile bakabiliriz. Şöyle ki: Bu ülkelerin birbirine benzeyen ekonomik yapıları vardır; ekonomik bakımdan aynı emperyalist devlete, Birleşik Amerika'ya bağılırlar; çoğu, bağımlı kapitalist gelişmenin orta aşamasındadır; ama öte yandan, bu aşama çevresinin çeşitli seviyelerinde bulunuyorlar; bağımlılık dereceleri farklıdır; Lâtin Amerika ülkelerinden her birinin, kendilerine özgü milli biçimleri vardır.

2. Lâtin Amerika'nın sorunları, ne sömürgelerin ve yarı-sömürgelerin sorunlarıdır, ne de özgürlüğe yeni kavuşmuş Asya-Afrika ülkelerinin problemleridir. Lâtin Amerika'daki devrim hareketi, ulusal kurtuluş hareketinin tam bir benzeri değildir.

3. Bize göre, Lâtin Amerika'nın sorunları ile Doğu Avrupa ülkelerinin iki dünya savaşı arası döneminde ve Rusya'nın da Devrim arifesinde karşılaştığı sorunlar arasında ortak noktalar pek çoktur. Ama Amerikan emperyalizmine büyük ölçüde bağımlı bulunması, az gelişmiş olması, Kuzey Amerika'nın daimi müdahale tehdidi altında oluşu, Lâtin Amerika'nın durumunu «üçüncü dünya» ülkelerine benzeten unsurlardır.

Öte yandan, Lâtin Amerika'nın sorunlarıyla, gelişmiş kapitalist ülkelerin sorunları arasında şüphesiz ki benzerlik yoktur. Bu yüzden, gelişmiş kapitalist ülkeler için kullanılacak ölçülerin, Lâtin Amerika ülkelerine uygulanması yanlıştır.

4. Lâtin Amerika'nın bugün çözmek zorunda olduğu ekonomik sorun, bağımsız gelişmesine temel olabilecek, çağdaş ulusal endüstrisini kurmaktır. Bu sorun, ne emperyalizmle işbirliği halinde çözülebilir, ne de Amerikan emperyalizmine bağımlı ve onun uydusu olan bağımlı bir kapitalist gelişme çerçevesi içinde, kapitalizm yolunda halledilebilir. Bu yolda bağımsızlığa ulaşılamaz. Bu şartlar içinde zorunlu olan iş, bağımlılık ilişkilerinin cephe boyunca kopmasını sağlayacak nitel bir sıçrayış yapmak, bütün sosyal-ekonomik düzenin yapısını temelden değiştirmektir. Lâtin Amerika halklarının birlik olmaları ve emperyalizme karşı mücadelelerinde eşitlik temeli üzerinde çok yönlü işbirliği yapmaları bu amacın gerçekleştirilmesinde çok önemli bir rol oynayacaktır.

5. Bütün bu sonuçlar, bize, çağdaş dünyanın devrimci anlayışına, bütün Lâtin Amerika sorunlarını içine alacak dördüncü bir boyut ilâve etmemizi gerektiriyor. Kolumbiya komünistleri bu gerçeği şöyle ifade etmektedirler: «Lâtin Amerika halklarının yürüttüğü mücadele, genel olarak, ulusal ve sömürgelikten kurtuluş sorununun kapsamına, emperyalist hâkimiyetine karşı savaşılan Asya-Afrika halklarının yürüttüğü mücadelenin içine girmektedir. Lâkin Lâtin Amerika devrim savaşını derinlemesine incelemeye devam ettiğimiz zaman, yalnız bu ülkelere özgü karakteristik çizgi ve özellikler keşfederiz. Bu yönde çok esaslı teorik çalışmalara ihtiyaç vardır.»⁽¹⁵⁾

Bu teorik çalışmalara sıfırdan başlanılmamalıdır. Marksizm-Leninizm teorisinin hazır metodoloji ve genel prensipleri, Lâtin Amerika'da gerçek durumun anlaşılmasına yardım eden bir kılavuzdur. Bu, bilinmektedir. Ama buna rağmen şu noktayı belirtmeliyiz: (bu makalede birkaç defa hatırlattığımız nedenler yüzünden) ülkemizdeki devrim hareketi için, Leninizm, her çeşit teorik incelemenin temeli olarak özel bir önem taşır. Öte yandan, Küba devrimi bizim için eşsiz bir tecrübe kaynağıdır. Dünya komünist hareketinin pratik ve teorik faaliyetini genelleştiren eserler, belgeler de fevkalâde önemlidir. Öte yandan, Lâtin Amerika'daki bütün komünist partileri ile diğer devrimci güçler çok kıymetli tecrübeler edindiler, gerek kendi ülkelerinin karmaşık ve çok-yönlü gerçeklerini, gerekse bütün kıtamızın sorunlarını derinlemesine biliyorlar. Partilerimiz, biriken tecrübeleri sistemli şekilde tasnif ediyor, fevkalâde faydalı görüş değiş-tokuşlarında bulunuyorlar.

Bu makalenin yazarı, yaptığı incelemenin eksiksiz olmadığını, ileri sürdüğü görüş ve düşüncelerin ancak bir hazırlık niteliğinde bulunduğunu pek âlâ biliyor. Kendisi, konunun çevresini tespit etmekle yetindi, derinliğine incelemedi, ayrıntılarını tamamiyle ortaya koymadı. Çünkü bu makalenin amacı, bize göre, sadece, kıtamızın devrimle yenibaştan kurulması yollarının incelenmesinde derhal ele alınması gereken en önemli problemler üzerine dikkati çekmektir.

(¹⁵) *Documentos políticos*, no 77, Eylül-Ekim 1968, Bogota.

Lâtin Amerika'da aydınlar ve gençler

Volodya Teytelboym

Son zamanlarda Lâtin Amerika'nın birçok ülkelerinde siyasi durum, öğrenci hareketindeki gözkaşırtıcı başkaldırma ışıklarıyla aydınlanıyor. Meksika son on yılın en geniş ve en şiddetli patlamalarıyla sarsılmıştır. Üniversitelerin öğrencileri kitle halinde ve azimle savaşımlara katılmış, aralarından bir kısmı, sadece öğrencilere özgü istekler için değil, vatandaşlık hak ve özgürlükleri uğrunda da kan dökmüştür. Böylelikle vatandaşlarının çoğunluğunun emellerini, Lâtin Amerika halklarının isteklerini dile getirmişlerdir. Kahramanca davranan, herşeyi göze aldıklarını ispat eden öğrenciler genç yaşta olgun birer vatandaş haline geldiklerini göstermişler ve memleketlerinin çağdaş tarihinin sayfalarına parlak sayfalar eklemişlerdir. Bu suretle Meksikanın siyasi hayatında nitel değişikliklere yol açmışlardır.

Meksika, yaygınlaşan savaşın tek örneği değildir. Gerçekte bugün öğrencilerin kaynaşma halinde olmadığı, eylemlere şu veya bu ölçüde katılmadığı Lâtin Amerika ülkesi gösterilemez. Uruguvay'da öğrenciler çetin sokak savaşlarında emekçilerle omuz omuza çarpışmakta ve çoğu defa polis mermilerine hedef olarak can vermektedirler. Uzun süredir amansız bir savaş yürüten Şili'li öğrenciler, bu memlekette daha evvel bilinmiyen, fakat şimdi Amerikan kıtasında devamlı bir eylemin etkeni olan bir olayın meydana gelmesine hizmet etmişlerdir. Bu da, profesörlerin ve bilim işçilerinin başkaldırmalarıdır. Şimdi bunların büyük çoğunluğu, yarım yüzyıl önce Arjantin'in Kordova üniversitesinde başlamış olan üniversite reformları hareketine katılmaktadırlar. Benimsedikleri temel prensip şudur: bilim işçisi gözlerini hayata çevirmeli, halka ve sosyal değişimler davasına hizmet etmelidir.

Bu yeni davranışların somut karakteri yığinsal olmalarıdır. Olağanüstü bir önem taşıyan bir nokta da şudur: her şeyden önce, eğemen sınıfların ihtiyaçlarını karşılamak için aydın kadroları «üreten» birek klâsik «fabrika» mahiyetinde kültür müessesesi olan üniversitelerin önemli bir kısmı artık siyasi faaliyetlere doğru yönelmekte, toplumda kesin değişiklikler uğrunda mücadele eden halk hareketine birer savaşçı olarak katılmaktadırlar. Artık sadece öğrenci müfrezeleri değil, öğretim üyeleri de devrimci fikirleri devrimci eylemlerle birleştirmekte, bakışlarını sosyalizme çevirmekte, komünist olmaktadır.

Sosyalist bilincin güçlenmesi

Hiç şüphe yok ki, sosyalist bilincin güçlenmesi birdenbire olamaz, çünkü bu basit ve dümdüz bir süreç değildir. Birçok aydınlar gizli konformizm veya şiddetli başkaldırmalar halinde beliren hazırlık devresi geçirmektedirler. Bunu gerektiren nedenler az değildir. Perulu romancılarından Mario Vargas Lüsa kitabının yazarları hakkında şunları söylemiştir: «Amerikan gerçeği, tabii olarak, yazara, memnuniyetsizlik duyması ve başkaldırması için birçok vesileler vermektedir. Bunu söylerken adaletsizliğin, cahilliğin, sömürünün, akla sığmaz eşitsizliğin, yoksulluğun, manevi, kültürel ve iktisadi yabancılaşmanın kanunlaştığı toplum düzenini kastediyorum...» Bu acı gerçeğin tablosu geleceği gören bir insan tarafından çizilmiştir. Ve bu teşhisi koyan, komünist bir yazar değildir. Fakat bu insan, yazarlığı için lüzumlu olan malzemeyi hayattan almaktadır. Yazar, söz konusu düzenin «kötü yönetildiğinin», hayatın değişmesi gereğinin, olaylar, şahitler, emeller, hayaller, alegoriler ve kâbuslar aracılığı ile doğrudan doğruya veya alegorik şekilde canlandırılmasına taraftardır. Yani, daha birçok meslekdaşı gibi, toplumsal facianın yansıtılması yolu ile, bu faciaya son verme, köklerini yoketme hareketine geçilmesi çağrısında bulunmaktadır. Böylelikle onun eserleri devrim klavuzu, devrim silâhlı halini almaktadır. Yazar için toplumculuk ödevleri, tarihsel perspektifi açıklama duygusu o derecede açıktır ki, o, «on, yirmi veya elli yıl sonra, kitabının diğer bütün ülkelerinde, tıpkı Küba'da olduğu gibi sosyalist adalet güneşinin doğacağından, tüm Amerika'nın, kendisini soyan emperyalizmin esaretinden, oligarşinin sömürsünden, hâlen hakaret ve zulüm görmekle olanlar tarafından kurtarılacağından» şüphe etmemektedir. Bununla ilgili olarak, yegâne gerçek ve mümkün çözüm yolu saydığı ve bağlandığı görüşü en açık şekilde şöyle dile getirmektedir: «Ben o anın mümkün olduğu kadar çabuk gelmesini, bu suretle de Lâtin Amerika'nın tam olarak ve ebediyen şerefini kurtarmasını, çağdaş hayata kavuşmasını ve sosyalizmin bizi içinde bulunduğumuz facialardan ve anakronizmden kurtarmasını istemekteyim.»

Çeşitli ruh hallerini, en karmaşık psikolojik nüansları derinliğine incelemede usta olan diğer bir namlı yazar – Arjantinli Hulo Kortasar – kendi hayat yoluna dair bir incelemeyi şu sözlerle bitirmektedir: «... Daha önceleri de kabul edilmesi gerektiğini ve hattâ zorunlu olduğunu düşündüğüm sosyalizmin, gerçekte, insana, ahlâka dayanan biricik çağdaş öğretisi olduğunu anlamış bulunuyorum. Bu derecede lüzumlu olan, fakat içinde yaşadığım toplum tarafından yeteri kadar anlaşılamayan sosyalizm, basit, aynı zamanda alabildiğine güç bir prensibe dayanıyor ki, o da şudur: insanlık, ancak insanın insan tarafından sömürülmesine son verildiği zaman varlığının nedenini anlayacaktır. İnsan hayatının bu en esaslı gerçeğini kavradığım dakikadan beri bu yönde araştırmalar yapmak benim için bir görev, bir ödev halini almıştır.»

Bu ödev, bu görev, bir ahlâk sorumluluğu ve bir eylem kaynağı olalı beri, adaletsizlikleri gizliyen ve içlerinde kendi kendilerini inkâr tohumlarını taşıyan yalandan ve lâf kalabalığından bıkan Lâtin Amerika aydınlarının birçok temsilcilerini bunalımlı dönüm noktalarına getirmiş bulunmaktadır. Büyük bir kısmı «fildişi kuleleri» harabelerini terketmekte, kendi kendine yarattığı suni dünyasında yaşayan san'atçı-insan efsanesinin çürümüş teknelerini yaktaktadır. Bu aydınlar, yeteneklerini «geçmiş çağların duman dolu kahvelerinde veya meyhanelerinde» harcamayı istemiyor artık. Onlara göre, manevi bakımdan Lâtin Amerika'nın geri kalmış geniş bir taşra hüviyetinden sıyrılması, kendi kurtuluşu, birleşme ve kaderini tayin etme yönünde gayret sarfetmesi lâzımdır. Bunun için de onlar, halklarının savaşlarına, gerçekten devrimci hareketlere katılıyorlar; çünkü bu hareketleri, ulusal kültürlerin alabildiğine gelişmesini sağlayacak ve dünya kültürü kazanımlarının benimsenmesi koşullarını yaratacak bir kaldıraç saymaktadırlar.

Marksizm ve Oktobr devrimi

Lâtin Amerika'da gelişmekte olan işçi sınıfının öncü müfrezeleri ile bu sınıfa bağlı aydınlar, bağımsızlık, politik kurtuluş, ekonomik gelişme ve tüm halkın malı olması gereken ulusal kültür kalkınması prensiplerinin ancak gerçek bir devrimle gerçekleşebileceğini herkesten önce anlamışlardır. Bu yeni anlayış, XIX yüzyılın ikinci yarısında Marksizmin Lâtin Amerikalıların bilincini uyandırmaya başlamasının bir sonucudur. Marksizm Lâtin Amerika'ya, uygulanmak için elverişli bir saha bulan bir öğreti olarak değil, doğmakta olan proletarya grupları ve aydınlar tarafından ağır ağır da olsa hararetle benimsenen bir ideoloji şeklinde girmiştir. Aydınların temsilcilerinden biri olan Şili'li tarihçi Benhamin Vikunya Makena 1870 yılının Ağustos ayında yazdığı «Enternasyonal, kökeni, dünya görüşü ve gelişme süreci» başlıklı makalesinde, Enternasyonalin kuruluşunu, sosyalizm yönünde gelişen ve sömürücülerin başına yıldırım darbesi şeklinde inecek son derecede önemli bir devrim olarak tanımlamaktadır. Şili'li tarihçi sömürücülerin, örgütlenmiş emekçi yığınlarından meydana gelmiş bir ordu ile karşı karşıya geleceklerini de öngermektedir.

Rusya'da halk, egemenliği eline aldığı zaman, Lâtin Amerika aydınlarının seçkin temsilcilerinden Arjantinli Hose Inhenieros ile Brezilyalı Lima Bareto «maksimalizm»e (o zamanlar komünizme hatalı olarak böyle denilmekteydi) hayranlıklarını dile getirmişlerdi. O sıralarda birçok yeni politik akımlar ortaya çıkmış ve çok geçmeden komünist partileri de kurulmuştu. Bunlardan bir kısmı eski sosyalist partilerin parçalanması sonucunda meydana geldiyse de, bazıları, üye çoğunluğunun veya topunun birden komünist olmak kararını almaları üzerine ortaya çıkmıştı.

O andan itibaren Marksizm, belirli sosyal düzenin, belirli hayat tarzının

sonunun yaklaştığı kanaatine varan aydınlar zümresini gitgide daha derin surette etkilemeye başladı. Daha sonraki olaylar bu bilimsel öngörüyü doğruladı. Çünkü sosyalizm dünyanın üçte birinde hâkim düzen haline geldi, sömürge halklarının çoğu sömürgecilik esaretinden kurtuldu. Bu aydınlar, zamanımızda Amerika kıtasının da devrim sorunu ile karşı karşıya bulunduğunu anlamaya başladılar. Amerika kıtasında geleceğin yolunu açan ilk devlet Küba oldu.

Çağdaşlarımız, dünyanın önemli bir kısmında sosyal devrimin zaferine şahit olmuşlardır. Şimdi ise, Lâtin Amerika'ya hemen hemen daima ithal malı halinde gelmekte olan bilimsel-teknolojik devrimin gelişmesine de tanık olmaktadır. Yığinsal haberleşme araçlarının yayılması dünyanın diğer bölgeleriyle göz veya kulak vasıtasıyla derhal bağlantı kurma olanaklarını sağlamaktadır ki, böyle bir şey yüz yılın başlarında tasavvur bile edilemezdi. Bundan ötürü çağımızın insanı dünya sorunlarını daha çabuk ve daha dolaysız öğrenebilmekte, tarihsel olayların etkisini doğrudan doğruya hissetmektedir. Yüzyılımızın bu döneminde Lâtin Amerikalı aydın, gitgide daha aktif vatandaş olmaktadır. Kasırgalar ve derin değişiklikler devrinin insanı olan bu aydın, mahalli oligarşi yenilgiye uğratılmadıkça ve en önemlisi, halklarımızı ezen Amerikan emperyalizminin demir boyunduruğu fırlatılıp atılmadıkça, kıtamız halklarının en büyük dramı olan az gelişmişliğe ve yoksulluğa son verilemeyeceğini anlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri emperyalizmi Lâtin Amerika'yı askeri, politik ve ekonomik bakımlardan cephe gerisi saydığı için kıtamızı daimi olarak göz hapsinde bulundurmaktadır. Kaynaşma halindeki Lâtin Amerika, değerli ve ucuz ham maddeleriyle tükenmez bir kaynaktır. Bu yüzden Birleşik Amerika Devletleri emperyalizmi, «cephe gerisi»nin kendisine sadakatte kusur edip etmediğini anlamak için burada olup bitenleri dikkatle izlemektedir. Vaktiyle Roma imparatorluğu, uzaklarda bulunan tehlikeli ve âsi eyaletlerine nasıl güvensizlikle bakıyordu ise, şimdi Amerikan emperyalizmi de bize aynı gözle bakmaktadır. Vaşington, Lâtin Amerika halklarından, kıtanın beden ve akıl emeği işçilerinden eskisiyle kıyaslanamayacak ölçüde korkmaktadır. Geçen yüzyıl içinde Marti ve Rodo gibi ileriye gören düşünürler Vaşington'un Lâtin Amerika'yı yutmak niyetinde olduğunu söylemişlerdi. Şimdi soygun daha da yaygın bir hal almıştır. Kıtadaki aydınların emperyalizm aleyhtarı mevzilerini gitgide sağlamlaştırıran da işte bu durumdur.

Yeni sömürgeciler, politikalarını kınayan ve bu politikanın içyüzünü ortaya çıkaran Lâtin Amerikalı aydınların eylemlerini şiddetli bir kinle izliyorlar. Bundan dolayı kendilerini tarafsızlaştırmayı veya dolar tuzağı ile vicdanlarını satın almayı deniyor ve bazı hallerde muvaffak da oluyorlar. Fakat, Amerika Birleşik Devletlerinde halk arasından bazı zümrelerin kendi ülkelerinin egemen çevrelerine karşı savaşını, zenci dalgalanmalarını, öğrenci ve gençlerin başkaldırmalarını, Viyetnam'daki saldırganların geri çekilmesini enerjik bir şekilde isteyenlerin tutumlarını hayranlıkla

karşılayan ve kendileriyle dayanışmalarını açıkça belirten Lâtin Amerika aydınları, genel olarak, Amerikan emperyalizminin yalan ve rüşvet ağlarına düşmüyorlar.

Universite öğrencileri geleceğin akıl emeği işçileridir

Aydın kavramı bütün dünyada değişikliklere uğrarken Lâtin Amerika da, elbetteki, bu olayın dışında kalamazdı. Bilimsel – teknolojik devrim, sanat, edebiyat ve bilimle uğraşan insanları olduğu gibi, üretim alanında çalışan ücretli işçileri, mühendis ve teknisyenleri ve aynı zamanda, öncelikle, üniversite öğrencileri tarafından temsil edilen genç aydınları da etkisi altına almış bulunmaktadır.

Lâtin Amerika ülkelerinde yüksek öğretim müesseselerinde okuyanlar, hemen hemen hiçbir zaman proletarya veya en fakir köylü tabakaları arasından çıkmış değildir. Lâtin Amerika'daki öğretim sistemi piramidinin temeli son derecede geniştir ve hiç okuma yazma bilmiyenlerle, az öğretim görmüş, yani ortalama olarak ilk okulun birinci veya ikinci sınıfına devam etmiş kimselerden ibarettir. Bu sistemin doruğu üniversitedir ve bu zirveye ancak küçük bir azınlık erişebilir ki, bunların hemen hemen hepsi burjuva aileleriyle, orta halli tabakaların oğulları ve kızlarıdır. Üniversiteler sınıfsal bir karakter taşımasına, bunlarda okumanın bir imtiyaz olmasına rağmen, üniversite öğrencileri çoğunluğu bu uyuşmazlıklar devrinde kendilerini baskı altında hissetmekte, üretim süreci ile şahsen ve doğrudan doğruya ilişkileri bulunmadığı ve genel olarak yaşamak için para kazanmak zorunluğunu duymadıkları halde, sosyal adaletsizliği ve kendilerini kuşatan çevredeki manevi kısırlığı protesto için aydınların başkaldırmasına katılmaktadırlar. Öğrencilerin bazıları bilinçli olarak, bazıları da olayların akışında sürüklenerek, mevcut sistemin değişmesi, hayat tarzının başka bir biçim alması emellerini beslemektedir. Aralarından bir kısmı, hiçbir zaman gençlik heyecanlarının ve ancak geçici bir karakter taşıyan sözle başkaldırmanın dışına çıkmamakta, nihilist ve anarşist eylemlerden öteye gidememekte veyahut da yeni kuşak olarak kabul edilmelelerini sağlayacak mevzilerde kalmakla yetinmektedirler. Bunun yanı sıra, birçoqları, en küçük bir tereddüt geçirmeden ve ebediyen kalmak üzere devrimcilerin saflarında yer alarak, Marksist-Leninist felsefeyi benimsemekte ve kaderlerini işçi sınıfının kaderine kopmaz bağlarla bağlamaktadır.

Şili Komünist Partisi ile Komünist Gençler Birliği, Lâtin Amerika'nın daha birçok ülkelerinde olduğu gibi, sadece madenlerden, fabrikalardan ve köylerden değil, aynı zamanda üniversitelerle diğer yüksek öğretim müesseselerinden de birçok kimseyi saflarına kazanmışlardır. Ve bunu, hemen daima, savaşın en çetin anlarında başarmışlardır. Yeni durumun diğer önemli taraflarını unutmamak şartıyla, şunu özellikle belirtmek

gerekir: köylü vatandaşları yutarak büyüyen bugünkü şehir, gençlerin sokak eylemlerine, emperyalizm aleyhtarı gösterilerine ve gerici kuvvetlere karşı mitinglerine sahne olmaktadır. Gençler bugün Nikson'un suratına tükürmekte, ertesi gün Sam amcanın resmini yakmakta veya Amerikan bayrağını yere fırlatmaktadır. Ve bu sayısız gösteriler yığınsal bir karakter taşımakta, bunlara katılanlar kelimenin tam anlamıyla yığıtçe davranmaktadır. Birçok hallerde gösteriler koşullara göre değişmekte ve gençler nümayişlere sık sık proletarya ile omuz omuza katılmaktadır. Gençler tükenmez bir coşkunluk ve enerji kaynağıdır. Halk hareketinin doğru yolunda yürüyen üniversite öğrencileri, canlı bir devrim faktörü halini almaktadır.

İdeolojik tartışma ve diskusyonlar, şüphesiz, zamanımızdaki siyasi hayatın en karakteristik özelliğidir. Partiler, öğrenciler, aydınlar, kısaca hiç kimse, bu tartışmaların dışında kalamaz, ortaya çıkan sorunları aydınlatma ödevinden kaçınmaz. Lâtin Amerika'da devrim konusunda çeşitli stratejik ve taktik görüşler ileri sürülmekte, bu çetin konu tartışmaların mihrini teşkil etmektedir. Uluslararası komünizm hareketinin problemleri gözden geçirildiği gibi, sanat, edebiyat ve felsefe akımları ile kültür sorunları üzerinde hararetle tartışmalar yapılmaktadır. Bu canlı diyalog üst yapının bütün yönlerini kapsamaktadır.

Evet, diyaloglar ve mevzileri karşılaştırma döneminde yaşamaktayız. Şilili komünistler tartışmalardan kaçınmamakta, memlekette yapılan diskusyonlara aktif olarak katılmaktadırlar. Biz, henüz çözümlenmemiş birçok sorulara cevaplar aramakta ve ideolojik prensiplerimize uygun kesin sınıfsal mevzilerde yer alarak, doğru çözüm yolları bulmaya çalışmaktayız.

Lâtin Amerika'nın bütün ülkelerinde ideoloji alanında geniş eleştirmeler yapılmakta, iç sorunlara cevaplar araştırılmakta, çağdaş dünya ile sağlam bağlantılar kurulmaya çalışılmaktadır. Esasen, bağlantı kurma çabaları, fikir ve tecrübe değiş-tokuşu, yalnız kendimizi değil, aynı zamanda başkalarını da tanıyıp öğrenme ihtirası, zamanımızın karakteristik özelliğini teşkil etmektedir. Çağdaş insanın ilgileri, kendi yurdunun sınırlarından çok uzaklara yayılmış bulunmaktadır.

Lâtin Amerika aydınları

İdeoloji mücadelesinin gerekli bir hale getirdiği bütün ideoloji akımlarının aralarında yer bulduğu Lâtin Amerika aydınları gittikçe genişleyen bir toplum katı haline gelmektedir. Bazı ülkelerde akıl emeği şerefli bir iş sayıldığı için, aydınların sayısı gitgide artmakta, çeşitli kategorilere bölünmekte, yeni mesleklerin sayısı da hızla fazlalaşmaktadır.

Bunun yanısıra Lâtin Amerika'da öğretim durumu son derece ümit kırıncıdır. Yüksek meslek okullarında öğretim görmüş olanların sayısı kıtamdaki faal nüfusun yüzde birinden de azdır. Orta öğretim yapmış uzmanlar

faal nüfusun yüzde üçünü bile bulmamaktadır. Bunların da üçte ikisinden fazlası ilkökul öğretmeni veya muhasiptir. Beden emeğinin «entellektüelleştirilmesi» süreci son derecede ağır yürümektedir. Bazı rakamlara göre Lâtin Amerika'da mevcut 54 milyon işçi ve zanaatçı arasında kalifiye işçilerin oranı yüzde 10 dan azdır, 35 milyonu ise hiçbir hazırlık görmemiştir. Köylüler arasında yüksek veya orta öğretim görmüş olanların sayısı binde bire bile ulaşmamaktadır. Tarım alanında çalışanların yüzde 80'i hiçbir kalifikasyondan geçmemiştir.

Lâtin Amerika'nın 250 milyonluk nüfusu arasında üniversite öğretimi görenler (mezun olanlar ve olmaları) bir milyondan biraz fazladır. İlkokul üçe kadar veya biraz daha fazla okuyanların sayısı 30 milyon, 3 yıldan az okuyan veya hiç okumamışların sayısı ise 37 milyondur. Orta öğretime devam etmiş 8 milyon 700 bin kişiden 4 milyon 700 bini öğrenimlerini tamamlayamamışlardır. Orta dereceli teknik öğretime devam edenlerin (mezun olanların ve olmaları) sayısı ise 1 milyon 800 bindir. İşçilerin ve zanaatçıların- ancak yüzde 5'i orta derecede sayılabilecek hazırlık safhasından geçmiştir. Lâtin Amerika'daki öğretimin niteliği ile zamanımızın talepleri karşılaştırılınca, durumun nekazeti bir kat daha artmaktadır.

Hiç şüphe yok ki, Lâtin Amerika, bilimsel araştırmalar, bilimin pratikte uygulanması ve teknoloji alanlarında son derece geri kalmıştır. Her tarafta öğretimin ulusal ihtiyaçlara uygun hale getirilmesi, üniversitenin ülkenin ihtiyaçlarına göre ıslahı zorunluğundan söz edilmektedir. Şilili komünistler eylemlerinde bu prensibi klavuz edinmişlerdir. Komünistler öğretimin, bilimsel araştırmaların ve üniversitelerin geliştirilmesi meselelerinin memleketin ihtiyaçlarına uygun olarak çözümlenmesi yolunu gösterdiklerinden dolayı haklı bir itibar kazanmışlardır. Partimizin bazı seçkin üyeleri, yüksek öğretimin yönetimi alanında önemli görevlere demokratik yoldan tayin edilmişlerdir.

Ödevimiz, ulusal ihtiyaçlarımızı ve perspektifleri gözönünde tutarak çalışmaktır. Bu perspektif şundan ibarettir: Nitel sıçramanın ve öğretim sorununun gerçek çözümlenmesinin temeli, ancak toplum düzenin değişmesiyle atılacaktır. Bunun yanı sıra, gerçekleri iyi bilmemiz ve bugün için olduğu gibi, yarın için de açık seçik sonuçlar çıkarmamız gerekir. Bu yüzden gecikmeden harekete geçmemiz ve nüfus artışının patlama derecesini bulduğu (1980 de kıtamızda faal nüfusun 120 milyonu bulacağı hesaplanmaktadır) Lâtin Amerika'da sorumluluğu elimize almamız lâzımdır. Çünkü nüfus artışına paralel olarak proletaryanın sayısı da artacaktır. Bu arada üniversite bitirenler de fazlalaşmış olacaktır ki, resmi organların ihtiyatlı tahminlerine göre artış yüzde 70'i bulacaktır. Fakat bu ödevin çözümlenmesi sırasında, öğrenimi sınırlandırıp engelleyen mevcut sistemle ister istemez çarpışmak zorunda kalacağız. Bugünkü gelişme temposu içinde köklü yapı değişiklikleri yapılmadığı takdirde, Lâtin Amerika'daki ekonomi ve öğretimin seviyesi ile gelişmiş kapitalist ülkeler

(sosyalist ülkeleri söz konusu bile edemeyiz) arasında mevcut uçurumun daha da derinleşmesi muhtemeldir.

Bütün Lâtin Amerika ülkeleri arasında bu alanda tek istisna Kübadır. *Okur-yazarsızlığa karşı yığınsal savaş kampanyalarının açıldığı bu memlekette okul yapımı alanında yüksek başarılar sağlanmış, bütün öğretim kollarında büyük ilerlemeler yapılmış, burslar kitlevi bir mahiyet almış, erginler arasında okuma-yazma öğrenme süreci hızlı tempolarla yürütülmüştür. Bütün bunlar ise devrim ve sosyalizm sayesinde mümkün olmuştur. 50 milyondan fazla ergin insanın okuma-yazma bilmediği, çocuklardan yarısının okula gitmediği, gidenlerden de ancak beşte birinin ilkokulu bitirebildiği, ergin vatandaşlardan okula gitmiş olanların ortalama öğreniminin bir yılı geçmediği bir kıtanın karanlık tablosunda biricik ışıklı nokta Kübadır. Bu karanlık tablo kıta için bir faciadır. Çünkü 5-14 yaş arasındaki, yani okul çağındaki çocuklar nüfusun yüzde 25'ini meydana getirmektedir. (Karşılaştırma yapmak için şunu belirtebiliriz ki, bazı Avrupa ülkelerinde bu yaş gurubuna dahil olanlar nüfusun ancak yüzde 15 kadarını teşkil etmektedir).*

Bazı tahminlere göre, işgücü dağılımı alanında aşağıdaki değişimler beklenilmektedir: 1975 yılına kadar köy ekonomisinde çalışanların sayısı azalacak, buna karşılık, tarım alanı dışında çalışan işçilerin toplamı yüzde 58'e yükselecektir. Hizmetlerde ve devlet dairelerinde çalışan akıl emeği işçilerinin sayısı da fazlalaşacaktır. Her ne olursa olsun, sanayide, üretim süreçlerinin makineleşmesinde, emek yönetiminde, kontrol işlerinde de artışın önüne geçilemeyecektir. Hiç şüphe yok ki, Lâtin Amerika'da ilerici karakter taşıyan değişiklikler meydana gelecek ve bunlar, öğretim, sağlığın korunması, taşıt ve haberleşme alanlarında süratli gelişmelere yol açacaktır, bu ise akıl emeğinden daha geniş ölçüde faydalanılmasını gerektirecektir. Fakat şimdiki durumda teknik uzmanlar ve serbest meslek sahipleri, sanayileri gelişmiş ülkelerdekinden çok azdır.

Lâtin Amerika'da 1965 yılında bu kategorilere mensup olanların oranı faal nüfusa kıyasla yüzde 2,7'yi aşmıyordu. Oysa gelişmiş ülkelerde yüzde 5 ile 10 arasında oynamaktaydı. Bu alanda Lâtin Amerika memleketleri arasında da önemli farklar görülmekte, Arjantin, Uruguvay, Meksika, Şili v.s. gibi ülkeler diğerlerine kıyasla daha iyi durumda bulunmaktadır. Yapılan hesaplara göre, Şili'de hâlen 9 milyon nüfusa üniversite eğitimi görmüş 53 bin uzman düşmektedir. 12 bin kişi ile öğretmenler başta gelmekte, bunları 8.500 kişi olan avukatlar izlemekte, doktorların sayısı ise 5.800'ü bulmaktadır. Dördüncü yeri alan mühendisler 4.400'dür. Bu rakamlar, toplumumuzun geleneksel durumunu göstermekte, iktisadi durumun geriliğini ve XIX yüzyılın tipik eğilimlere bağlılığını ayna gibi aksettirmektedir.

Hâlen Lâtin Amerika bir bunalım dönemi içinde bulunmakta, bundan önceki kuşakların yaşayışını karakterize eden değerler, fikirler, alışkanlıklar sistemi tümü ile sarsıntılar geçirmektedir. Emekçiler, kapitalizmin

düzen olarak ayakta kalıp kalmıyacağını tartışma konusu yapmakta, aralarından birçoğları ise bu sistemin ortadan kaldırılması, sosyalizmin zafere ulaştırılması uğrunda yürütülen savaşa olanca azimleriyle katılmaktadır. Aydınlar ve diğer ilerici tabakalar arasında da aynı ruh hâli hüküm sürmektedir. İdeoloji savaşı gündemde yer almıştır ve gitgide daha fazla genişlemekte, daha şiddetlenmektedir. Kuşaklararası ilişkiler, gençliğin ve üniversite öğrencileri hareketinin rolü gibi çeşitli konular incelenmektedir. Biz komünistler, hızla gelişen öğrenci hareketini işçi sınıfının ve emekçi yığınlarının savaşına bağlamakta ve bu bağın karakterini aydınlatmaktayız.

Elbette ki biz, kuşaklar arasındaki savaşın, tarihin itici gücü olduğuna katıyen inanmıyoruz. Çünkü tarihin itici gücü, sınıf savaşıdır. Bununla beraber, gençlik hareketindeki patlamaların yeni biçimlerini de görmezlikten gelmiyoruz. Bu yeni biçimler bazan alışılmamış şeylerdir ve dıştan bakınca şaşırtıcıdır. Bize göre bu dış görünüşler hiçbir meselelerin aslını değiştiremez ve şu gerçeği ortadan kaldıramaz: Gençliğin coşkun enerjisi, içinde yaşadığı dünyayı değiştirme isteği, devrimci proletaryanın temel görevine, komünist partisinin yönetici rolüne aykırı değildir. Bu yüzden komünist partileri, bazen kaos yaratacak bir heyecanla aşırılığa kaçan gençliğin muazzam enerjisini birlik ve beraberliğe yönlendirecek yolları ve esnek araçları bulabilmek için çalışmalıdırlar. Bu arada, gençlerin, «iktidar gençliğin elinde olmalıdır» gibi sahte şiarlardan korunması gereklidir. Biz, ailevi ilişkiler de dahil olmak üzere, çağdaş toplumda ortaya çıkan meselelere, doğru yönünü kaybetmiş olan, şaşkınlık ve kargaşalık içinde bulunan bir ortamda çılgınlık derecesine varan binbir anlaşmazlıklarla ilgili çetin sorunlara inandırıcı cevaplar vermek için her türlü gayreti sarfetmekteyiz. Bütün bunlar, bizi, çeşitli alanlardaki belirtileri derinlemesine incelemeye ve Lâtin Amerika'nın bugünkü hayatında ortaya çıkan birçok sorunlara doğru cevap verebilecek yetenekte yeni aydınlar yetiştirmeye zorlamaktadır.

Anti-empyralist mevzilerde

Hal böyle olunca, gerekli devrimci durumları ve kararları incelemek ve formüle etmek, gayret tabii olarak ve ister istemez, bilimin çeşitli kollarının meşgul olacağı bir iş haline gelmektedir. İdeoloji savaşının şiddetlendiği, empyralizmin hayatın bütün alanlarına karışmak için yeni yeni çabalarda bulunduğu ve manevi alanda tekrar etkili hale geleceğine inandığı şu zamanda biz, bu saldırıya kesin bir darbe vurmanın zorunlu olduğunu unutamayız.

1968'in Ocak ayında Havana'da toplanan kültür kongresinde Lâtin Amerikada'ki aydınların anti-empyralist mücadele mevzilerine geçtikleri açıkça görülmüştür. Kongrede, aydınların ve halk yığınları temsilcilerinin,

Viyetnam halkının savaşına karşı ilgilerinin ve Amerikan saldırısı karşısında nefretlerinin artmakta olduğu dikkati çekmiştir. Yine aynı Kongrede, Lâtin Amerika'nın aydınlarına özgü parlak savaş geleneği, devam ettirilerek, kültür le ulusal bağımsızlık arasındaki bağlar, her yönden gelişmiş insanın yetiştirilmesi, aydınların az gelişmiş ülkelerin meseleleri karşısındaki sorumluluğu, kültür ve yığınsal haberleşme araçlarının durumu gibi sorunlar dile getirilmiştir. Aynı zamanda, Lâtin Amerika ülkelerinin ihtiyaç ve durumlarına cevap verecek bilimsel çalışmalar, teknik ve sanat alanlarında yaratıcılık gibi çeşitli sorunlar da ortaya atılmıştır.

Şilili komünistler halkı görüş ve duyushariyle kendi taraflarına kazanmalılar. Çünkü emperyalizm ve tekeller, bazan kabaca, bazan ustaca yaptıkları propagandalarla halkı etkilemeye çalışıyorlar. Halkın akıl ve kalbini etkilemeyi deneyenler arasında tatlı dilli reformistler de yer almakta. Bunların temsilcileri, «üçüncü yol» denilen reçeteleri sunmakta, bunun «mucizeler yaratıcı» olduğunu ballandıra ballandıra anlatmaktadırlar. Biz, ülkenin edebiyat, sanat, kültür ve bilim meselerine yabancı kalamayız. Bunlar, halkın, bütün memleketin menfaatlerine hizmet etmelidir. Bu yolda yalnız bizim yürüdüğümüzü düşünmemiz yanlış olur, çünkü bize çok yakın olan güçler de aynı yoldadır. Zaman gelecek, Şilili komünistlerin, bize sempati besleyenlerin, dostlarımızın, memlekette yaratıcı güç olan bütün ilericilerin, Şili kültürünün birçok bölümlerinin yenilenmesine, edebiyat, sanat, müzik v.s. alanlarında yenileştirici bir bahar havasının getirilmesine yardımcı ve katkıda bulundukları anlaşılacaktır. Biz, burjuvaziye mensup birçok uzmanların, yanlış olarak can çekişmekte olduğunu sandıkları folklor hazinemizin bütün zenginliğinin ortaya çıkarılmasına yardım ettik. Bugün bu halk hareketine sadece kültür hayatının namılı ustaları değil, aynı zamanda, yaratıcılık alanında çalışan gençler de yığın halinde katılmaktadır. Memleketimizin kültür değerlerine büyük bir ilgi duyan birçok insanlar vardır.

Nazik bir alan ve sahte teoriler

Biz, edebiyat ve sanatın, diğer iş kollarında uygulanamıyan, kendilerine özgü kanunlara göre geliştiği ve son derece nazik bir alan olduğu gerçeğini unutmuyoruz. Bu kanunlar, sosyolojik basitleştirmeler ve sekte tutumlarla bağdaşamaz. Bunun yanı sıra biz, edebiyat ve sanatı, ruhu ve bilinci tahlil eden bir inceleme biçimi ve aracı saymakta, insanı, halkı, memleketi ve dünyayı dile getirdiğine inanmaktayız. Bütün bunlar bizi, gerçeklere sırt çevirmek, hayati sorunlardan kopmak gibi aldatmaları reddetmeye zorlamaktadır.

Edebiyat ve sanat alanlarında çalışan komünist aydınları şöyle karakterize edebiliriz: Onlar, yaratıcılıklarını toplumsal savaşla kaynaştıran aktif insanlardır, yani hem sanatçı, hem de devrimci olarak iki yönlü

yaratıcıdırlar. Bu gibi sanatçılar, bir yandan sanat eserleri, öte yandan da, çökmekte olan kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin yeni dünyasını yaratmaktadırlar.

Şurası muhakkak ki, Lâtin Amerika'da hâlâ açık bir dünya görüşüne sahip olmayan pek çok aydın vardır. Türlü endişeler, hayal kırıklığı ve yalnızlık içinde bunalan bu gibileri, dünyanın devrim süreci içinde bulunduğunu ve devrimin yeryüzünün önemli bir bölümünde zafere ulaştığını, çelişkilerle sarsılan kapitalist sistemde devrim koşullarının olgunlaşmakta olduğunu farketmemektedirler.

Edebiyat, resim veya müzik eserlerinin yaratılması süreci, tek kelimeyle yaratma süreci, hemen daima kişisel çalışmalara bağlı olduğundan, bazı sanatçılar, «yalnızlık teorisini» kılavuz edinmekte, mesleklerinin kişisel karakteri bulunduğunu ileri sürmekte, dolayısıyla de bireycilik (indivüalizm) eğilimine kapılmaktadırlar. Oysa ki gerçekte, dünya olaylarını, konkre tarihsel insanı ve reel hayatı sanat kadar yakından tanımayı, yüksek düzeyde genelleştirmeyi gerektiren pek az emek alanı vardır.

Belirli anlarda «benlik» duygusunun etkisi altında kalan – veya iktidarını sürdürebilmek için eylemlerini maskeleyen zorunda olan eğemen sınıflar tarafından bu duygunun kolları arasına ustalıkla itilen-bazı Lâtin Amerika aydınları, kamu oyuna kendilerini, sınıflar üstünde yer almış, kendi kendine yetebilen, bağımsız bir sosyal grup olarak göstermektedirler.

Aydınların başlıbaşına bir sınıf değil, toplumda bir ara tabaka olduklarını çok iyi bilmekteyiz. Aydınlar, genel olarak, yüksek bir nitelik taşıyan, fakat üretimde payı olmayan emeklerinin pazarda ve özellikle az gelişmiş ülkeler pazarlarında nasıl değerlendirildiğini farketmiyorlar. Kısacası, hele bizimkilere benzer ülkelerde aydınlar, sömürülen halkın bir kısmıdır. Onların ülkeleri, maddi ve manevi gelişmelerini köstekleyen emperyalizmin ve yığınsal haberleşme araçları üzerinde hemen hemen mutlak bir diktatörlük kurmuş olan derebeylik kalıtlarının ve oligarşinin soluk aldrımaya baskısı altındadır.

Bizim toplumumuzda aydınlar, en büyük ölçüde sömürülenler arasındadır. Ve durumları, yalnız kürek mahkûmlarının durumlarıyla kıyaslanabilir. Aydınlardan birçokları, asıl işlerine sadece boş zamanlarını ayırabilmekte, bunu da çoğu defa gizli yapmaktadırlar. Buna rağmen bu işlerinden dolayı kendilerine parazit, serseri, manyak, hattâ bazen tehlikeli kişi gözüyle bakılmaktadır. Çünkü Lâtin Amerika'da sanat ve kültür birinci derecede ihtiyaç maddesi sayılmamaktadır.

Aydınların birçoklarının bilincinde, aydının hayattaki yeri ve rolü hakkında hâlâ birbirinden acayip anlayışlar mevcuttur. Aralarından pek çoğu gözlerini geçmişe çevirmiştir. Ve böyleleri kendilerinin proleterleşmeleri sürecini durdurmak için sübjektif olarak beyhude yere geçmişe sarılmaktadır. Bu boş hayalde ısrar etmelerinin başlıca sebebi, belirli

hallerde ikili hüviyet taşımaya devam etmeleridir. Zira onlor, meslekleri dolayısıyla yarı küçük-burjuva, yarı proleter durumundadırlar. Hatalı anlayışlarının devamında, aydınların ferdiyetçiliğini her çareye başvurarak belirten ve göklere çıkaran sistem de rol oynamaktadır. Bu sistem, önemi pek fazla büyütülen ufak tefek imtiyazlar vermek suretiyle onların gururunu okşamaktadır. Aydınları işçilerden ayıran biçimsel fark bu suretle ortaya çıkmaktadır.

Bütün bunlara rağmen, Lâtin Amerika aydınları arasında politik bilinç gitgide yükseliyor. Başka türlü olması da mümkün değildir, zira bu insanlar hayatla pençeleşmekte, durumlarını iyileştirmek veya hiç olmazsa yaşayış seviyelerini korumak için (uygarlığın gelişmesiyle, kısa zamanda tabii sayılmaya başlayan ve alışkanlık haline gelen yeni yeni ihtiyaçlar da yaşayış seviyesinin kapsamına girmektedir) savaşmak zorunda kalmaktadırlar.

Bu mücadele süreci içinde aydınlar, yavaş yavaş, sanayi işçilerine özgü savaş, silâh ve araçlardan, savaş biçimlerinden faydalanmaya başlamaktadırlar. İşçiler bu alanda kendilerine bir örnektir, çünkü durumlarının bilincine erdikleri gibi, savaşta büyük tecrübeler ve omuz omuza örgütlü mücadele yürütme yeteneğine sahiptirler. Akıl emeğiyle meşgul çeşitli emekçi grupları (yüksek okullardaki öğrenciler, öğretmenler, doktorlar, profesörler v.s.) grevlere gitgide daha sık başvuruyorlar. Çetin sınıf savaşından alınan dersler, sosyal çatışmalarda ve istekler uğrunda yürütülen mücadelelerde öğrenilen ve kullanılan taktik birliği ve aynı ihtiyaçlar içinde kıvrınmalar, aydınlar üzerinde politik bakımdan büyük etkiler yapmakta, zihinlerini aydınlatmakta ve varolmakta devam eden küçük burjuva kuruntularına karşı savaşta güçlü birer silâh rolünü oynamaktadır. Bütün bunlar, resmi propagandanın besleyip şişirdiği, içten içe ise, aydınların ikili hüviyetlerinin bir sonucu olan tereddütlerin sürdürdüğü aldatıcı kuruntuları tuzla buz etmektedir.

Esasen Lâtin Amerika gerçeği de, manevi değerler yaratanları «dünyanın direği» gibi göstermek için uydurulan efsaneleri bir balon gibi söndürmektedir. Bu gerçek, onların da emekçi olduklarını ve kapitalist düzende kaderlerinin «simsiz» kardeşlerinin kaderinden ayrılmadığını en açık bir dille anlatmaktadır. Çünkü onlar da, işçiler gibi, kendileri için çalışmayan kimselerdir. Yaratıcı aydın, Marksın deyişi ile, son derecede insani ve manevi anlam taşıyan emeğinin, genel olarak geçimini sağladığını görmekte ve en değerli zaman ve enerjisini kendisine yabancı bir iş uğrunda ziyan etmesi gerektiğini anlamaktadır. Akıl emeği onu mahrumiyetler içinde yaşatmakta, başkalarını zengin etmekte veya zamanını, çoğu defa çatışma halinde bulunduğu devletin bir dairesinde çarçur etmektedir. Böylelikle de yeteneği bürokrasi cihazının cehennemi çarkları arasında heba olup gitmektedir.

Böyle bir aydın, zamanının yarısını böyle gizli kapaklı ve bedava sayılacak bir işte geçiriyor. Bu hal kalbini yaralasa da, geçim durumu dolay-

siyle, yarı-proleterdir. Bu durumu, «Komünist Partisi Manifesti»nin İngilizce basımına (1888) Engels tarafından yazılan önsözdeki şu proleter tarifine tamamiyle uymaktadır: «Proletarya sözünden, üretim araçlarına sahip olmayan ve yaşayabilmek için emek güclerini satmak zorunda kalan çağdaş ücretli işçiler sınıfı anlaşılır».

Gericı üstü yapının kurbanları olan, günü gününe ve binbir çile içinde geçimlerini sağlayan aydınlar arasında, toplumda sözlerini söylemeleri, belirli siyasi mevzilerde yer almaları ve eyleme geçmeleri gerektiğini anlayanların sayısı gittikçe artmaktadır.

Her yönetici sınıf, aydınları, kendi hizmetinde çalıştırmak arzusunu besler. Bunun yanı sıra, tarihin de gösterdiği gibi, özellikle toplumda devrim hazırlıklarının yapıldığı dönemlerde, aydınların en iyi temsilcileri, sınıf kökeni engelini devirerek, birçok hallerde tam anlamıyla kahramanca, bütün silâhlarıyla birlikte, en önde yürüyen devrimci sınıfın saflarına – gizli veya açık olarak – geçerler. Aydınlar proleterlerin ve köylülerin mütefikidir. Bunun yanı sıra onlar sadece «aydın» yol arkadaşı veya silâhlı bilgin rolü ile yetinemezler, halk kitleleri ordusunun bir müfrezesi olmak zorundadırlar. Aydınların savaşı bazen kendine özgü bir şekil alabilir, silâhları ise hemen daima meslekleridir. Bu sayededir ki, Lâtin Amerika'da kendilerini kurtuluş savaşı davasına vermiş aydınların gür seslerini sık sık duyabilmekteyiz.

Komünistlerin tutumu

Düşmanlarımız, komünistlerin genel olarak özgürlüğe, özel olarak ta yaratma özgürlüğüne karşı olduklarını milyonlarca defa söylemişlerdir. Her iki iddia da yalandır. Sınıflara bölünmüş toplumlarda insan hiçbir zaman özgür olmamıştır ve olmayacaktır. Kendisini, soyut olarak, başına buyruk sansa da, aslında köledir, çünkü somut özgürlüğe erişmesini engelliyen belirli tarihsel koşullar içinde yaşamaktadır. Hattâ böyle bir toplumdaki insanın iç âlemi bile ikircimlidir. Çoğunluğun azınlık tarafından sömürülmesi ve iş bölümü sonucunda her insan ikili hüviyet taşımaktadır: bir taraftan bireysel kişiliğine, öte yandan emek ücretine bağımlı olan, beslenebilmek için çalışmak zorunda bulunan bir kimsedir. Marks bireysel insanın sınıfsal insandan ayrılmasına, yabancılaşma adını vermiştir. Ömrü boyunca en güzel emellerini gerçekleştirmek için değil, başkasını zengin etmek için çalışan bir insan başına buyruk mudur? Özgür müdür? Hayır. Başkasının kölesidir. Şimdi bu köleliğe «özgürlük» ve «batı uygarlığı» adı veriliyor. Köleliğin köklerini kazımak, yani sınıfsal sömürü rejimini ortadan kaldırmak ve insana, özgürlük âlemine, tarihsel süreç içinde biçimlenen özgürlüğe kavuşmak imkânını vermek amacını güdenler, komünistlerdir. Zorunluk âleminden özgürlükler âlemine geçiş herşeyden önce insanın işini makineye gördürmek temeline dayanacaktır. Böylelikle enerjisi serbest

kalan insan manevi yeteneklerini geliştirecek, yaratıcılık sürecinin ve estetik değerlerin zevkini tadacaktır.

Partimiz, komünist sanatçıların gerçek sanatçı, derinleşen, tam sanatçı olmalarını istemektedir. Bunun için de sanatçının, insanı, halkı, toplumu iyi tanınması, daima onların emelleriyle yaşaması gereklidir. Sanat «mutlak ruhun» veya «ilâhî bir sezîşin» meyvası olmadığı gibi, tabiat dışı ilham meselesi de değildir. Sanat, kelimenin en geniş anlamında bilincin meyvasıdır. Bilince gelince, o da, bilinçli yaşayıştan başka bir şey değildir, insanların yaşayışı ise kendi hayatlarının sürecidir. Sanatçının bilincini, bütün yaratıcılığını belirleyen de hayattır. Sanat eserlerinin manevi bakımdan karmaşıklığı daima belirli bir tarihsel sürece uygundur, hayatla, sanatçının yetenek veya dehasıyla ve iç âleminde bağlantılıdır. Sanatçı dünyayı kavramakta ve herşeyden önce en önemli yanlarını dile getirmektedir. Hiçten sanat eseri yaratabilecek yetenek yoktur. Sanatçıya hayatın kapılarını açan ve onu halka yaklaştıran savaş ve toplumsal tecrübeler, sanatçının ilham kaynaklarıdır.

Partimiz, halk anlasın diye edebiyat ve sanat eserlerinin kalitelerinin düşürülmesine taraftar değildir. Parti, komünist sanatçıların diğerlerinden daha iyi sanatçı olmalarını, basitliğe düşmemelerini, olgunlaşmamış ve başarısız eser vermemelerini istemektedir.

Sanatçılar, bazı anlarda – ki, bunlar olumlu anlardır –, sanatlarını silâh haline getirerek, doğrudan doğruya savaşa atılmak ihtiyacını duymaktadırlar. Pikaso «Barış güvercini»ni böyle yaratmış ve bütün dünyaya yaymıştır. «Gernika» tablosu da onun eseridir. Pablo Neruda da, gerçek sanatçıya özgü doğru görme yeteneğinden faydalanarak, daima aktüel olan eserlerini böyle kaleme almıştır. Demek ki buna gayret etmemiz lâzımdır, fakat eserimizin sanat eseri, hem de en yüksek nitelikte sanat eseri olması şartıyla.

Partimiz bu alanda büyük başarılar elde etmiştir. Bizler 1932'lerde partiye girdiğimiz zamanlar, birçok parti üyesi, yazarlığı, hemen hemen bir «gençlik günahı» veya «küçük burjuva hevesi» sayıyordu. O zamanlar yazarlar ve sanatçılar ya gizli çalışır, ya da sanatla ilgilerini keserlerdi. Zamanla bu mânâsız sekteleşme ve dar görüşlülüğe son verdik. Şimdi, partinin, yaratıcılığı birinci derecede bir politik eylem, Komünist Partisi saflarında yer alan sanatçıların yapabilecekleri en önemli bir politik ödev olarak değerlendirdiğini söyleyebiliriz. Ve sanat adamları, partinin, kendileri tarafından yaratılan değerli eserlerle övündüğünü, insanlar ve sanatçıya gelişmesi için yardım ettiğini bilmektedirler, komünistleri, cahiller kalabalığı diye tanıtarak karalamak isteyenlere cevabımız şudur: Saflarımızda en asil ve namuslu işçi ve köylülerle, en şerefli ve gayretli kadınlarla, en coşkun ve temiz gençlerle birlikte, birçok öğretmenler, serbest meslek sahipleri, sanatçılar ve yazarlar bulunmaktadır. Bu sanatçılar ve yazarlar memlekette mevcut olanların en iyileridir ve birçok hallerde, Şili'nin övündüğü kişilerdir.

Lâtin Amerika ülkelerinin komünist partileri

Yüce Oktobr Sosyalist Devriminin derin etkileri altında gelişmekte olan Lâtin Amerika halklarının kurtuluş savaşı, son 20 yıl içinde bütün kıtada yaygın bir hal almıştır. Sovyet halkının Hitler Almanyasına karşı İkinci Dünya Savaşında kazandığı büyük tarihi zafer, sosyalist sistemin kurulması ve bunun neticesi olarak dünya kuvvetler oranının sosyalizm lehine değişmesi, bu gelişmeyi hızlandıran başlıca etkenlerdir.

İkinci Dünya Savaşından sonra Lâtin Amerika'da ulusal devrim ve kuruluş hareketinin en büyük başarısı, Küba devrimidir. Küba Güney Amerika'daki politik hayata büyük etkilerde bulunmaktadır. Küba devriminin tesiri, Amerika kıtasında ilk sosyalist ülkenin, yeni devrimci Küba'nın varlığı, Güney Amerika emekçilerinin savaşını daha yüksek aşamaya ulaştırmıştır.

Lâtin Amerika memleketlerindeki kurtuluş savaşı, karmaşık, çoğu kere çelişmeli yollarda geliyor. Zaman zaman bu savaş şiddetleniyor, uzun yılların mücadelesiyle elde edilen başarıları geçici yenilgiler takip ediyor, fakat bütün bunlara rağmen bu hareket, genellikle, daima gelişen bir süreç içinde ilerliyor.

Bugün Lâtin Amerikanın 23 ülkesinde Komünist Partisi vardır. Bunların bir çoğu Oktobr Devriminden hemen sonra ve sınıf mücadelesinin ateşi içinde kurulmuştur. Komünist partileri kuruluşlarından beri işçi sınıfına öncülük etmekte ve sınıf mücadelesinin ön saflarında savaş vermektedir.

Bugün, Lâtin Amerika komünist partilerinin 300 bine yakın üyesi vardır.

Lâtin Amerika Komünist Partileri çok ağır şartlar içinde çalışıyorlar. Çünkü bu ülkelerin bir çoğunda, Amerikan emperyalizmine sıkı sıkıya bağlı gerici, askeri oligarşik rejimler vardır. Güney Amerika komünist partilerinden 12'si gizli çalışmak zorunda kalmakta; 6'sı legal durumda ve yalnız 4'dü (yani Şili Komünist Partisi, Uruguay KP, Martinik KP, ve Gvadelup KP) legal olarak çalışmaktadır. Fakat bu legal partiler de daima gericilerin çeşitli ve şiddetli baskıları altında bulunmaktadır.

Bugün Lâtin Amerika komünist partilerinin başlıca ödevleri şunlardır: bütün ilerici, demokratik güçleri kendi etrafında örgütlemek, Amerikan emperyalizmine ve onunla işbirliği yapan komprador burjuvaziye karşı yürütülen anti-emperyalist, ulusal-demokratik mücadeleye bu güçleri seferber etmek ve böylece sosyalist devrim için elverişli bir ortam yaratmaktır.

Bu stratejik ödevlerin gerçekleşmesi, Marksist-Leninist partilerin hazırladıkları taktik programların uygulama alanındaki başarılarına bağlıdır.

Zamanımızda Lâtin Amerika komünist partileri, programlarını, küçük burjuva, aşırı devrimci ve oportünist ideolojilere karşı yürüttükleri çetin mücadeleler içinde gerçekleştirmektedirler.

Lâtin Amerika sol hareketindeki bölücü görüşlerin yayılmasına, anti-marksist ve Maacu idelerin tesiri altında beliren çeşitli maceracı gruplar yardım etmiştir. Sözü geçen gruplar, Brezilya, Arjantin, Dominik Cumhuriyeti, Şili ve Bolivya'da belirmiştir. Komünizm'le hiçbir ilgisi olmayan bu bölücü grupların politik görüşleri, Troçkist grupların platformlarından farksızdır. Yine bu gruplar, Çinli bölücülerin ideolojik desteklemeleri sonucunda, faaliyetlerini daha da artırmış bulunmaktadır.

Aşırı solcular da, troçkisler de, küçük gruplar olmalarına rağmen, kendi subjektif ve sahte devrimcilik metodlarını geniş halk kitlelerine aşılacak için ellerindeki basın organlarından geniş ölçüde faydalanmaktadırlar.

Arjantin Komünist Partisinin bir bildirisine göre, aşırı solcular, sasyalist devrime ait Marksist-Leninist teoriyi tamamen reddetmiş bulunmaktadır. Bunların iddiasına göre şartlar ne olursa olsun, her zaman ve her ülkede silâhlı savaşa başlanmalıdır. Arjantin Komünist Partisinin bildirisinde aşırı solcuların tutumu şöyle nitelendiriliyor: «Aşırı solcular ulusal kurtuluş savaşında işçi sınıfının öncülüğünü, işçi-köylü ittifakının lüzumunu ve Partinin devrimdeki önderliğini tamamen reddediyor, bu önderlik sıfatını yalnız küçük burjuvaya ve üniversite öğrencilerine lâyük görüyor.»

Aşırı solcular, bütün mücadele şekillerinden ancak silâhlı çatışmayı her ülke için tek mücadele şekli olarak kabul ediyor ve böylece emekçi yığınları arasında ve özellikle işçi sınıfı saflarında çalışmayı tamamen reddetmiş bulunuyorlar. Lâtin Amerikada'ki ideolojik çatışmanın iç yüzünü iyice bilmeyen kimseler küçük burjuva bölücülerıyla Marksist-Leninistler arasındaki tartışmadan şu sonucu çıkarabilirler: bölücüler silâh zoruyla, yani silâhlı çatışma yoluyla iktidarı ele geçirmeyi, Marksist-Leninistler ise sadece barış yoluyla iktidara gelmeyi savunmaktadırlar. Halbuki bu böyle değildir. Lâtin Amerika komünist partilerinden hiç biri, Marksist-Leninist öğretide önemli bir yer alan silâhlı mücadeleyi reddetmemiş ve bundan vazgeçmemiştir. Fakat komünist partileri, memlekette gayri tabii yoldan devrim havası yaratmak tezini reddediyor, her Lâtin Amerika ülkesinin milli özelliklerini ve kendine özgü şartlarını gözönünde bulundurmamayı, bu ülkeleri sadece tek bir Amerika ülkesi gibi ele almayı, Marksizm-Leninizm prensipleriyle bağdaşmayan bir hareket olarak niteliyorlar.

«Komünizmin çocukluk hastalığı: solculuk» adlı eserinde Lenin şöyle demektedir: «Hem sömürülenlerin ve hem de sömürülenlerin menfaatlerine dokunacak genel bir ulusal bunalım olmadıkça devrim olamaz. Bu demektir ki, devrim için, birinci, işçilerden çoğununun (veya hiç olmazsa, bilinçli, düşünen ve politikaya aktif olarak katılan işçi çoğunluğunun) artık devrimin gerekli olduğunu tamamiyle anlamaları ve devrim için ölüme dahi hazır olmaları, ikinci, yönetici sınıfların hükümet bunalımları içinde bulunmaları lâzımdır. Bu öyle bir bunalım olmalıdır ki, en geri kalmış yığınları dahi politik hayata itmeli, (...) hükümeti acz içinde bırakmalı ve devrimcilere onu kısa zamanda devirme imkânlarını sağlamalıdır.»

Lenin'in bu prensiplerine değinen Venezüella Komünist Partisi Merkez Komitesi Politbüro üyesi Ortega, «Dokumentos Politikos» dergisinde şunları yazmıştır: «Biz Marksist-Leninistler için bu prensipler çok önemlidir ve bugünkü şartlara göre uygulanabilir.»

Arjantin Komünist Partisi Başkanı V. Kodovilya 1967 yılında yapılan VII Ulusal Konferansta Oktobr idelerinin uluslararası devrim hareketi için önemini belirterek şöyle demiştir: «Lenin'in ve bolşeviklerin, Oktobr Devrimini hazırlarken uyguladıkları strateji ve taktik, uluslararası komünist hareketine ve Oktobr devriminden sonra kurulan bütün komünist ve işçi partilerine ve bu arada bizim partimize de daima örnek olmuştur ve olmaktadır.»

Lenin'in söz konusu ettiği devrimi zorunlu kılan şartlar bütün ülkelerde aynı zamanda yaratılamaz, çünkü her ülkenin gelişme yolları değişiktir, politik ve ekonomik gelişmeleri aynı seviyede değildir.

Şili Komünist Partisi Merkez Komitesi Genel Sekreteri Korvalan'ın da belirttiği gibi, kıtanın her ülkesinde gerçekleştirilecek devrim milli bir karakter taşıyacak ve Lâtin Amerika halkları elbette ki aynı günde kurtuluşlarına kavuşamayacaklardır.

Mücadelenin daha yüksek bir aşaması olan sılâhlı savaşın hangi şartlar içinde zafere ulaşacağı konusunu inceleyen Lenin, emekçi yığınlarının bu mücadeleye hazırlanması, örgütlenmesi, aralarında sıkı bağların kurulması gibi çok önemli sorunlara değinerek, sendikalarda, kadınlar ve gençler arasında çalışmanın, parlâmenter mücadelenin, grev ve işçi gösterilerinden faydalanmanın gerekli olduğunu belirtiyordu.

Lâtin Amerika komünist partileri arasında Lenin'in devrim öğretisini iyice kavrayıp pratikte uygulayan ve anti-marksist görüşlerin büyük zararlarını anlamış bulunan Şili, Urugvay, Arjantin gibi ülkelerin partileri büyük başarılarla ulaşmışlardır.

Şili Komünist Partisi, kendi ülkesinde büyük, nüfuzlu, güçlü bir partidir. Artık emekçi ve aydın kitlelerini kapsamıştır, yığınsal bir parti haline gelmektedir. Tekrar politik faaliyete geçtiği 1958 yılındakine kıyasla bugün partinin üye sayısı birkaç misli artmış bulunmaktadır. Üyelerin % 70'ten fazlası işçidir, bir Komünist Partisi için bu oran çok büyük önem taşır. Partinin halk yığınları üzerindeki büyük etkisini şu deliller açık olarak göstermektedir: 1965 yılının Mart ayında yapılan parlâmento seçimlerine katılan Şili Komünist Partisi 300 bin oy almıştır, yani seçmenlerin % 12'si oyunu bu partiye vermiştir. 1967 yılının Nisan ayında yapılan mahalli seçimlerde ise 340 bin oy kazanmış, seçmenlerden yüzde 16'sının oyunu almıştır.

Aynı zamanda, Şili Komünist Partisi, ülkenin sendika hareketinde de önemli bir yer almakta ve özellikle 450 binden fazla üyesi olan Şili İşçileri Birleşik Merkez Sendikasında yönetici bir rol oynamaktadır. Üniversiteliler ve gençlik hareketi üzerinde ise büyük etkisi vardır. Emekçilerin güvenliğini doğru yönlü politikasıyla kazanmıştır.

1965 yılının Ekim ayında toplanan XIII Kongresi, Partinin faaliyetine yeni bir yön vermiştir. Bu yeni doğrultunun belligbaşlı özelliğı şudur: Anti-emperyalist devrimi ve sosyalizme geçiş dönemini gerçekleştirmek için halk yığınlarını seferber etmek, işçi sınıfının yönetimi altında geniş halk devrim hareketini geliştirmek. Devrimin gelişme yollarına gelince, memleketin konkre tarihsel şartlarını Marksizm-Leninizm prensipleriyle değerlendiren Kongre, şu sonuca varmıştır: Devrimin gelişme yolları, ülkenin konkre durumuna, hareketin yığinsal hal olmasına, işçi sınıfının örgütlenmesine ve milli geleneklere bağlıdır.

Belirli şartlarda ve yine belirli bir zaman içinde devrimin silâhsız bir şekilde gelişmesi imkânlarını kabul etmek silâhlı mücadeleden vazgeçmek anlamına gelmez.

Şili Komünist Partisi Merkez Komitesi genel Sekreteri Korvalan «Barış ve Sosyalizm problemleri» dergisinin Aralık 1963 tarihli sayısında yayınlanan bir yazısında, gericilerin seçimlerden önce bir hükümet darbesi yapmaları tehlikesi karşısında Şili Komünist Partisinin tutumunu açıklayarak şöyle demiştir: «Partimiz gericilerin ve Amerikan emperyalizminin bu gibi şiddet ve cebir hareketleri karşısında ülkede devrimin silâhlı bir şekilde gelişeceğini daima göz önünde bulundurmaktadır». Korvalan'ın belirttiğı gibi bu mücadele, grev, silâhlı sokak savaşları, köylü yığınlarının da katılması ve desteğıyle bir proletarya ayaklanması şeklini alacaktır.

Uruguay Komünist Partisinin de, ülkesinin işçi sınıfı ve bütün emekçi yığınları arasında büyük otoritesi vardır. 1955 yılında parti çeşitli zorlukları yenerek, örgütlenme ve ideoloji alanlarında daha da kuvvetlenmiş, emekçi yığınları arasında faaliyetini genişletmiş bulunmaktadır. Bugün Partinin üye sayısı 1955 yılındakine kıyasla 10 kat artmıştır. Üyelerinin % 70'den fazlası işçidir.

Oktobr Devriminin 50'ci yıldönümü dolayısıyla yapılan mitingte konuşan Uruguay Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Arismendi şöyle demiştir: «Halk yığınlarıyla sağlam bağları bulunan, açık bir devrim programı ve taktiğine sahip olan büyük bir parti yaratmak için olanca gücümüzle çalışıyoruz. Bu öyle bir Parti olmalıdır ki, halk yığınlarının, devrim hareketine ne zaman hazır ve ne derecede hazırlıklı olduklarını kestirmeli ve her türlü şartlar içinde düşmanla savaşa hazır durumda bulunmalıdır.»

Ülkenin bütün sol politik akımlarını birleştiren «Fidel» Sol Kurtuluş Cephesi'nin kurulmasına Uruguay komünistleri önyak olmuşlardır.

Memleketin objektif şartlarını ve halk yığınlarının aktifliğini gözönünde bulunduran Uruguay Komünist Partisi bütün mücadele şekillerinden faydalanmayı başlıca ödev saymaktadır.

Lâtin Amerika Komünist Partileri arasında en çok üyesi bulunan ve bu yılın Ocak ayında 51 yaşını dolduran Arjantin Komünist Partisi, Şili ve Uruguay Komünist Partilerinden oldukça farklı şartlar altında çalışmak zorundadır.

1966 yılının Haziran ayında Arjantin'de yapılan hükümet darbesinden sonra iktidara gelen gericiler tarafından yasak bölgeye itilen Komünist Partisi, şimdi illegal şartlar içinde çalışmaktadır. Bu ağır koşullara ve irticanın çeşitli saldırıları ve baskılarına rağmen Arjantin Komünist Partisinin halk yığınları üzerindeki etkisi günden güne kuvvetlenmektedir.

Bugün Venezüella Komünist Partisi de yeni bir gelişme aşamasında bulunuyor. 1961 yılında başlayan ve Venezüella'ya özgü şartlar altında yürütülen silâhlı savaş gittikçe daha örgütlü bir şekil alıyor. Daha savaşın ilk günlerinde Partinin meydana getirdiği gerilla gruplarına, öncelikle üniversite öğrencileri küçük burjuva elemanları ve başka ülkelerden gelen savaşçılar katılmıştır. Gerilla gruplarında ilk zamanlarda işçi ve köylü sayısı çok azdı. Daha sonraları, Venezüella Komünist Partisi Merkez Komitesinin 7'ci Plenumunda alınan bir kararda, «yerli halkın gerilla gruplarına gösterdiği yardımın arzu edilen seviyede olmadığı ve hatta bazı yerlerde bu gruplara karşı gerici hükümetin örgütlediği komando birliklerine köylülerin gönüllü olarak katıldıkları» belirtilmiştir.

Bu savaş beş yıl devam etmiştir. Komünistlerin büyük fedâkârlıklarına ve büyük ölçüde insan kaybına rağmen geniş halk kitleleri tarafından destek görmediği müddetçe Venezüella'da gerilla hareketi gelişmemiş ve neticede yenilgeye uğramıştır.

Venezüella Komünist Partisi Merkez Komitesinin 1967 yılında toplanan 7'ci Plenumunda, beş yıl süren silâhlı savaşın sonuçları incelenmiş, Partinin bu meseledeki tutumu yeniden gözden geçirilmiş ve halk yığınları arasında yoğun çalışmalara daha büyük önem verilmesi kararlaştırılmıştır. Aynı zamanda plenum, partinin Üçüncü Kongresinde, silâhlı savaş yoluyla ulusal kurtuluşa ve daha sonraları da sosyalizme ulaşılabacağına dair alınan kararın, bugün de zorunlu olduğunu belirtmiştir.

Venezüella Komünist Partisi, cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimlerine katılmaya karar vermiştir. Politbüro üyesi Marks'ın belirttiği gibi, seçim yoluyla memlekette devrimci bir değişiklik yapılamaz, fakat seçim kampanyası, halkı kazanmak için önemli bir araçtır, halk kazanılmayınca da, başarılı bir silâhlı mücadele imkânsızdır.

Parti bu yeni tutumuyla az bir zaman içinde iyi başarılar elde etmiştir: emekçi yığınlarıyla bağlarını daha da sağlamlaştırmış, sendikalar, köylüler ve üniversite öğrencileri arasında otoritesi daha da güçlendirmiştir.

Bütün bunlar açıkça gösteriyor ki, Lâtin Amerika komünist partileri kendi ülkelerine özgü şartları gözönünde bulundurarak yaratıcı eylem programları hazırlamaktadırlar. Şartlara göre değişen bu taktik, silâhlı ve silâhsız, legal ve illegal mücadele şekillerinden istifade edilmesini, bir mücadele biçiminden diğerine geçilmesini öngörüyor. Bunu Lâtin Amerikadaki diğer komünist partilerinin tecrübelerinde de görebiliriz.

Kolumbiya Komünist Partisi, her çeşit mücadele şekillerini kapsayan yeni taktik programıyla işçi sınıfı, köylüler ve gençler arasında otoritesini daha da artırmıştır. Üye sayısının son yıllarda artması bunun açık bir delilidir.

Peru Komünist Partisi de bu birkaç yıl içinde emekçi yığınlarının büyük sempatisini kazanmıştır. Brezilya Komünist Partisi, illegal şartlar içinde 1967 yılının son aylarında yaptığı VI'ci Kongresinde, ülkenin bugünkü durumunu gözönünde bulundurarak, geniş halk yığınları arasında daha yoğun bir faaliyet göstermenin gerekliliğini ortaya koymuş ve bu yolda çalışmalarını hızlandırmıştır. Uzun yıllardan beri ağır koşullar içinde faaliyette bulunan Ekvador Komünist Partisi, VIII'ci Kongresini, geçen yılın Ağustos ayında ilk olarak legal olarak yapabilmıştır. Salvador Komünist Partisi, ülkenin tarihinde şimdiye kadar görülmedik ölçüde büyük bir grev hareketine öncülük etmiştir. Bolivya Komünist Partisi, memleketteki 1967 yılının Mart-Ekim ayları arasında meydana gelen olayları inceledikten sonra yeni bir eylem programıyla harekete geçmiştir. Kosta-Rika Halk Öncü Partisi de her çeşit legal savaş şekillerinden yararlanmaktadır. Gvatemala Emek Partisi, rejimin şiddetli baskıları altında yiğitçe mücadele etmektedir. Her Lâtin Amerika Komünist Partisinin kendine özgü, yani ülkenin konkre şartlarına göre taktik tutumu vardır. Fakat bu ayrıntılara rağmen bütün komünist partileri Lenin'in mücadele yolları sorunundaki görüşünde tamamiyle birleşmektedirler.

Lenin şöyle diyordu: «Batı Avrupa ve Amerika'da çağdaş komünizmin başlıca ödevi, emekçi yığınlarını, gerçek, kesin, son ve büyük devrim mücadelesine götürecek veya olaylara yepyeni bir yön verecek doğru ve konkre yolu arayıp bulmaktır.»

Lâtin Amerika komünist partileri, son yıllarda Güney Amerika ülkelerinde bir hayli yaygın hal alan aşırı solcu görüşleri olduğu gibi, sağcı reformist görüşleri de şiddetle reddediyorlar. Bugün bütün komünistler, halk yığınlarını gerçek ve kesin mücadeleye sevk edecek «konkre yolları tayin etmek» için olanca gayretleri ile çalışıyorlar. Parti belgelerinde açıklandığına göre, bu mücadele Lâtin Amerika memleketlerinin çoğunda silâhlı bir mahiyet alabilir.

Lâtin Amerika komünist partileri Uluslararası Komünist hareketinin birliği konusunda da önemle durmaktadırlar. Onların kanaatine yeni bir Uluslararası Komünist ve İşçi Partileri Toplantısı, Marksizm-Leninizm ve proleter enternasyonalizmi prensipleri üzerinde bu birliği kuvvetlendirmenin önemli yollarından biridir. Bu partiler, kahraman Viyetnam halkını, Amerikalı saldırganlara karşı mücadelesinde desteklemekte, Küba'yı savunan uluslararası kuvvetlerin ön safında yer almaktadırlar. Çekoslovakya'daki anti-sosyalist güçler emperyalistlerin yardımıyla bu memlekette sosyalist düzene saldırıya geçtikleri zaman, Lâtin Amerika komünist partileri, Küba Komünist Partisiyle birlikte, Çekoslovakyanın sosyalist düzenini savunma hareketini hararetle desteklemişlerdir. Sosyalist ülkeler Çekoslovakya halkının yardıma koştukları günlerde, bu partiler, yayınladıkları bildirilerle Çekoslovakya olaylarını Marksist-Leninist görüşle doğru olarak değerlendirmişlerdir. Meselâ, Kolumbiya Komünist Partisi Merkez Komitesinin son Plenumunun kararında şöyle denilmektedir: «Lâtin Amerika

Komünist hareketinin olumlu bir özelliği, Varşova Antlaşmasına dahil sosyalist ülkelerin harekete geçmeleri zorunluğu gibi çok karmaşık problemler karşısında vardıkları kesin görüş birliğidir.»

Lâtin Amerika komünist partileri, ülkelerindeki işçi sınıfının gerçek öncüleri olduklarını, bütün faaliyet ve tutumlarıyla ispat etmişlerdir. Onlar, Lâtin Amerika emekçilerinin kurtuluş hareketine, Marksist-Leninist öğretiyeye dayanarak doğru bir yön vermekte, halklarının, Amerikan emperyalizmine ve işbirlikçi gerici oligarşiye karşı, gerçek bir milli bağımsızlık, milli demokratik ve sosyalist devrimin gerçekleşmesi uğrunda yürüttüğü savaşa öncülük etmektedirler.

N. Mostovets

Guvatemala Emek Partisi'nin yanlış yoldaki akımlarla mücadelesi

Mario Silva Honama

Guvatemala Emek Partisi (GEP) Merkez Komitesi, 1968 yılının Mart ayında, «Guvatemala devrim hareketinin en kritik bir aşamada bulunduğunu» bildirmişti. Bu değerlendirme bugün için de doğrudur. Çünkü bu bunalımın bellibaşlı nedeni, bir kaç yıl önce ülkedeki devrimci güçler arasında beliren bölünmedir. Kanaatimizce bu bölünmeyi, ülkemizde devrimi, «halk devrim savaşı» diye bilinen yolda geliştirmek için GEP'nin kendi politik doğrultusunu hazırlaması ve gerçekleştirmesi sırasında karşılaştığı güçlükler açısından incelemek gerekir. Devrim hareketinde ve parti içinde çeşitli eğilimlerin sert tartışmaları biçiminde başlayan bu bölünme, parti saflarında huzursuzluğa yol açmıştır ve henüz tamamiyle önü alınamamıştır.

Öte yandan parti, halk yığınlarının silâhlı mücadeleye yöneldiği şimdiki dönemde, düşmanın şiddetli hücumuna uğramakta ve bütün tarihinin en bunalımlı dönemi içinde bulunmaktadır. Fakat uzun yılların mücadelesiyle elde edilen tecrübe, şüphesiz, partinin örgüt ve ideolojik bakımdan kuvvetlenmesine ve kendine düşen tarihsel ödevi daha büyük bir başarıyla yerine getirmesine yardım edecektir.

Bu durumun başlıca nedeni şudur: Parti henüz Guvatemala devrim hareketinin tarihsel ödevlerini gerçekleştirebilecek bir seviyeye ulaşmamıştır. Başka bir deyişle, parti, silâhlı mücadele yoluna geçme zorunluluğunu geç anlamış, «halk devrim savaşı»nda uygulanacak azimli ve açık bir doğrultunun hazırlanmasında ve aynı zamanda bu işlerin gerçekleştirilmesiyle ilgili politik, örgütsel ve askeri ödevlerin çözümünde gecikmiştir.

Çeşitli eğilimlerin taraftarları arasındaki mücadele, eylem birliğini ve hattâ partinin varlığını tehlikeye düşürmüştür. 1966 yılı sonunda başlayan ve 1967 yılında devam eden kanlı terör ve düşmanın şiddetli baskıları sonucunda bir çok yoldaşımızın morali bozulmuştur. 1967 yılında bir grup yoldaşın partiden çıkması ve «İktılâlcı Silâhlı Kuvvetler»in bölünmesi bunun kaçınılmaz sonucu olmuştur. «İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetler»le parti arasında birliği korumak amacıyla 1966 yılında yapılan Ulusal Parti Konferansı'nda bu grup GEP Merkez Komitesine üye veya aday üye olarak alınmıştır.

Bilindiği üzere, «İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetler» Guvatemala'da devrimci güçlerin askeri bir örgütüdür ve parti bu örgütte sürükleyici bir rol oyna-

maktadır. Yukarıda sözü geçen grup üyelerinin, GEP'ne cephe alan bazı partisiz «İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetler» yöneticileriyle son zamanlarda işbirliği yapmaları, bunların yalnız formel olarak partiye girdiklerini açıkça ortaya koymuştur. Onların başlıca amacı «İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetler»in yönetimini ellerine geçirmek ve bu örgütü Gvatemala Emek Partisine karşı kullanmaktır. Kendi askeri-politik görüşlerini uygulamak amacıyla parti yönetimini ele geçirmek için hazırladıkları ilk plân suya düşünce, bunlar, partiye parçalama çabalarına giriştiler. Bölünme olayının esası işte budur. Bunu daha iyi anlayabilmek için Ulusal Konferansın kararına bir göz atmamız lâzımdır.

Ulusal Konferansın kararlarında belirtildiği gibi, «bundan önceki dönemde partimiz ve devrim hareketi için en büyük tehlikeyi tutucu ve dogmatik görüşler teşkil ediyordu. Çünkü bunlar memlekette meydana gelen yeni olayları ve değişikliği göz önünde bulundurmamışlardır. Önümüzdeki dönemde ise, devrim hareketi ve parti için en büyük tehlike «solcu» görüş ve eğilimlerden gelebilir».

Konferansın kararında, devamla, şöyle deniliyor: «Partimiz, bu tutucu eğilimlere karşı mücadele etmeseydi, devrim hareketinin dışında kalmak ve devrim yolundan sapmak tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktı. Ve böylece parti, kendi kendini, silâhlı mücadelenin içinde yalnız yardımcı bir kuvvet durumuna düşürbilirdi. Bunun sonucu olarak, partiye üye akını azalabilir, partinin kendisi de, mücadele ve örgüt işleri için hazırlanan şemalara dayanan küçücük, dogmatik bir örgüt haline gelebilirdi. Böyle bir durum, devrim hareketinde ve silâhlı mücadelede öncü rol oynamasını güçleştirebilir, en iyi devrim savaşçılarının partiye girmelerine engel olabilirdi. Parti ödevlerini soyut ve şematik bir şekilde yansıtan tutucu ve dogmatik görüşte olanlar, mücadele ve örgüt biçiminde değişiklik yapmanın Leninist prensiplere aykırı olduğunu iddia etmektedirler. Silâhlı mücadelenin önemini küçümsemek veya bunu yalnız tek bir mücadele biçimi olarak kabul etmek bu gibi görüşlerin başlıca özelliğidir.»

Ulusal konferansın aldığı kararda parti içindeki «solcu» görüşler şöyle nitelendiriliyor: «Mücadelenin çetinleştiği şartlar içinde, aşamaları atlamak, yalnız en devrimci güçlere dayanmak, tek cepheyi kuvvetlendirmek gerektiğini unutmak, sadece askeri örgüt ve askeri savaş şekillerine kapılmak, partinin rolünü ve geniş halk yığınlarının mücadelesini küçümsemek, Gvatemala devrim hareketinin bugünkü aşamasında en büyük rolü köylülere tanımak ve böylece işçi sınıfını ve onun öncü örgütü olan GEP'nin yönetici güç olarak kabul etmemek, ikinci derecede bir duruma düşürmek gibi eğilimler belirmiştir. Gvatemala işçi sınıfını küçümseyenler ve devrim savaşına katılan köylülerin coşkunluklarına aşırı derecede önem verenler, partinin rolünü yanlış değerlendirebilir, geniş devrim hareketine birinci derecede önem vererek örgütün belirli hüviyetini kaybettirebilirler; böylece de partimizin politik ve örgütsel bağımsızlığı ortadan kalkmış olur». Konferans kararında, ayrıca, Troçkizm şöyle nitelendirilmiştir: «Troçkizm,

baltalayıcı, bölücü ve doğru yoldan ayırıcı nitelikte bir görüştür ve dışardan gelen büyük bir tehlikedir. Düşman tarafından da bir silâh olarak kullanıldığı için, buna karşı daima devrimci uyanıklığı göstermek gerekir.»

Partide birliği korumak amacıyla yürütülen mücadeleyi aydınlatabilmek ve son yıllarda elde edilen zengin tecrübelerden gereken sonuçları çıkarabilmek için, Gvatemala'nın konkre tarihsel şartları içinde beliren bu eğilimlerin nedenlerini ve sınıfsal kökenlerini dikkatle incelememiz gerekiyor.

Partimizde tutucu görüşler, genellikle, karşı-devrimin en ağır baskılar yaptığı, demokrasi ve devrim hareketinin yavaş ve büyük bir güçlkle canlanmakta olduğu, illegal şartlar içinde yenibaştan teşkilatlanmaya çalışan partinin yığınlarla bağlarının zayıfladığı bir dönemde belirlemeye başlamıştır. Partinin III'cü Kongresi de bu dönemde (1960 yılında) yapılmıştır ve alınan kararlar, esasları itibariyle olumlu olmakla beraber, meseleleri enine boyuna açıklayamamıştır. Halbuki, kongre-öncesi hazırlık çalışmalarında 1954 olayları tenkitçi bir gözle tahlilden geçirilmiş bulunuyordu. Kongrede bunlar gözönünde tutulmadı, bu olaylardan gereken sonuçlar çıkarılmadı, silâhlı mücadele yolları ciddiyetle incelenmedi ve sağ kanadın yanlış tutumlarına karşı, bunları önleyerek tedbirler alınmadı. Bunun başlıca nedeni, parti programının ve politik doğrultuların hazırlanmasında dogmatik görüşlerin hâkim olmasıdır. Programın bazı hükümleri doğru olarak formüle edildi, fakat devrimin biçimi, itici güçleri gibi çok önemli konular, Çin devriminin tecrübelerinden ve bazı kardeş parti programlarından mihaniki bir şekilde aktarıldı. Bu dogmatizm, bazı kapitalist ülkelere uygun olan silâhsız mücadele yoluyla sosyalizme geçme imkânları tezinin kabulü eğilimlerinde, öte yandan Rus devriminde uygulanan silâhlı savaş biçiminin yalnız silâhlı ayaklanma hareketinde tatbik edilmesi gerektiğini savunan eğilimlerde de kendini göstermişti. (Aynı zamanda, radikal «sol» eğilim taraftarları, sathi bir görüşle, Küba devrimini gerilla-yıldırım harbi şeklinde değerlendiriyorlardı.)

Şüphesiz ki, bu görüşlerle reformizm arasında birçok ortak özellikler vardı.

Gvatemala'da ise reformizm, sağcı oportünist biçimini almış bulunuyordu. Politik mücadele alanında sağcı oportünizm, «politik oyunlara», seçim-önü birleşmelerine ve seçim-önü mücadelesine büyük önem veriyor, silâhlı mücadeleyi geliştirme alanındaki girişimleri küçümsüyordu. Sağcı oportünizm, bir taraftan da, ekonomizm ve halk yığınları arasında yalnız legal çalışma eğilimi ile de belirmişti. Özellikle Meksika'daki Gvatemalalı mülteciler arasında pek çok taraftar bulmuştu. Bunlar yayınladıkları dokümanlarda bu eğilimlerini açıkça savunuyorlardı.

Parti içinde tutucu görüşler daha fazla yayılmıştı. Bunlar, Parti Merkez Komitesinin faaliyeti üzerine büyük etkiler yapıyor ve özellikle 1965 yılında partinin doğru bir genel politik doğrultu hazırlamasını ve pratik çalışmalarını büyük ölçüde engelliyordu. Bu görüşleri savunanlar, parti çalışmaları

rında esnafça bürokratik ve köhnemiş metodlara başvuruyor, kendileri gibi düşünmeyen, fakat bu dönemdeki aksaklık ve yanlışlıkları iyi niyetle tenkit eden, onların metodlarını kabul etmediklerini bildirmek isteyen yoldaşların serbestçe konuşmalarına imkân vermiyorlardı.

Merkez Komitesinin 1965 yılındaki kararlarıyla daha kusursuz bir parti doğrultusu hazırlandıktan sonra, ideoloji alanında bu görüş ve eğilimler kesin olarak ortadan kaldırıldı. Böyle görüşleri savunanlar ise, parti taban teşkilâtlarını etkilemek gayretlerinden ve bölücü faaliyetlerinden vazgeçmek zorunda kaldılar, demokratik santralizm prensiplerine uyacaklarını bildirdiler. Bazı yoldaşların, parti tutumuna aykırı olan bu görüşlerin etkisi altında kalmaları, parti çalışmalarında da büyük güçlükler doğurdu. Dünya görüşleri bundan önceki dönemde biçimlenmiş bazı parti üleriyle bir kısım parti yöneticileri de yanlış görüşlerin etkisi altında bulunuyorlardı.

Memleketimizde tutucu görüşlerin sınıfsal kökenleri vardı. Bu görüşler bellibaşlı olarak, zanaatçı, memur, aydın ve uzman gibi küçük burjuva tabakaları arasında, yani ekonomik durumları oldukça sağlam orta tabakalarla, yaşayış seviyesi çok düşük olan bağımlı ülkemizde bile «işçi aristok-rasisi» denilebilecek emekçi yığınlarından belirli bir grubun arasında yayılıyordu. Burjuvazinin zenginleşmesi ve emperyalist yatırımların çoğalmasıyla iş bulma imkânları da artıyor ve fabrikalarda, aşırı derecede genişlemiş olan hizmetler alanında çalışan bir kısım halk tabakalarının yaşayış seviyesi yükseliyordu. Komformizm işte bu objektif ekonomik faktörlerin belirtisiydi.

1954 yılından sonraki karşı-devrim terörü zamanında gelişme olanakları bulamayan, ondan sonraki demokratik dönemde yapılan solculuk hatalarının da bir devamı olan «solcu» görüşler, 1962 yılındaki yığınsal mücadeleler sırasında mantar gibi bitmeye başladı. Bu görüşler, devrim hareketinin başkentte ve diğer bazı şehirlerde silâhlı ayaklanma biçimini aldığı 1962 yılının Mart ve Nisan aylarında, yani genel bir ayaklanmaya bağlanan ümitlerin suya düştüğü dönemde üniversite öğrencileri arasında geniş ölçüde yayıldı. «13 Kasım Devrim Hareketi» adlı bir örgüt kurmaya muvaffak olan Troçkist'lerin gösterdiği faaliyetten ve uluslararası Komünist hareketi içinde meydana gelen görüş ayrılıklarından faydalanarak ortaya çıkan «solcu» teorilerin, bu görüşlerin yayılmasında birhayli etkileri oldu.

Şimdi, sözü geçen görüşlerin nitelik ve özelliklerini, sınıfsal kökenlerini inceleyelim. Parti içinde olduğu gibi, parti dışında da gelişmeye başlayan «solcu» eğilimler, devrim romantizmi unsurları taşıdığından, gençler ve daha küçük yaştakiler arasında yayılmaya elverişli idi. «Solcu» görüşler, Yurtsever Emek Gençliğini (Komünist gençliği) hemen hemen tamamiyle sarmıştı. Bunun başlıca nedeni, Lâtin Amerika'da devrim hareketine hız ve heyecan veren Küba devrimi zaferlerinin çekici gücü ve bu gücün etkileriydi.

Büyük ölçüde sübjektivist ve volütarist görüşlerin bir karışımı olan yeni akımın taraftarları, tabiatıyla, o zamana kadar partide hâkim durumda bulunan tutucu görüşlere karşı çıktılar. Bunlar, parti için ibret dersleriyle dolu geçmişteki devrim mücadelesi geleneklerini hiçe saydıktan başka, Marksizm-Leninizmin temel ilkelerini de küçümsüyor, çağımızın en canlı problemlerinin çözümünde Marksizm-Leninizm prensiplerinin uygulanmasına yanaşmıyor, yalnız belirli ideallere tapınırçasına bağlanmak suretiyle her şeyin çözülebileceğini sanıyorlardı. Parti doğrultusunun yanlışlık veya zayıflıklarına karşılık, ülkemizdeki «solcu» eğilimler küçük burjuva «devrimciliği» niteliklerine sahipti. Taraftarları, sosyalist devrime derhal geçilmesini istiyorlardı. Bunlar, burjuva tabakaları arasında bir ayırım yapmakta, kuvvetler oranı faktörünü küçümsemekte, devrim hareketinin gelişmesinde çeşitli aşamalardan geçme zorunluluğunu tanımamakta, örgüte önem vermemekte ve illegal örgüt kurma yönünde çalışmaları reddetmekteydiler. Aynı zamanda, soyut ajitasyon ve birbirine bağlı olmayan gruplar halinde çalışma yanlışlıydılar.

Bundan başka, bu akım, (her türlü şemaya karşı olduğunu ilân etmesine rağmen) mücadeleyi, askeri savaş biçiminde görüyor ve buna uygun örgütlenme ve savaş metodları şemalarını benimsiyordu. Halbuki, bu şemalar gerçekte, ne askeri harekete uygundu, ne de gerilla savaşına. Bu görüşte olanlar, kendilerini koruyabilecek ve ileri harekette bulunabilecek yetenekte örgütler kurmanın gerekli olduğunu anlıyamıyorlardı. Bütün işlerin emir ve kumanda ile yapılacağını sanıyor, yalnız, emir ve kumanda ile disiplinin gerekli olduğu askeri hareketlerde değil, politik sorunların çözümünde de böyle davranılması lâzım geldiğini söylüyorlardı. Bu suretle, örgütlenme meseleleri tepeden inme emirlerle çözümlenmek isteniyor ve örgütlerin yapacağı işler tamamiyle idare cihazının emri altına veriliyordu.

Önderi putlaştırmak, hareketin «çekirdeğini» sekterce anlamak, («Ocak» adının verdikleri) gerillâ harbini yalnız kendi tekellerinde bulundurmak ve yine onlara göre her an harekete hazır durumdaki köylü yığınlarını idealize etmek, bu akımın bellibaşlı belirtileriydi. Memleketimizin konkrete şartları içinde solcu oportünizmi, bazı küçük burjuva temsilcileri tarafından işçi sınıfının tarihsel rolünü gaspetmek, devrimin ve özellikle bu devrimin temel gücü olan köylülerin yönetimini ellerine geçirmek veya peşinen kendilerini bunların yöneticisi imiş gibi göstermek çabalarıyla karşımıza çıkıyor. Fakat bu eğilimlerin belirmesine ve gelişmesine yardım eden objektif şartların da bulunduğunu kabul etmek lâzımdır. Bu biçim devrimcilik, küçük burjuvazinin radikal tabakalarına mensup gençlerin, üniversite öğrencilerinin, aydınların ve ekonomimizde kendini gösteren devamlı bunallılar yüzünden yoksullaşan tabakaların düşünce ve duygularını yansıtmaktadır. Bunun için bu tabakalar, emperyalizme karşı mücadelenin zorunluluğunu tamamiyle doğru bir görüşle olmasa bile, daha kolay anla-

maktadırlar. Aynı zamanda solcu eğilim, geliri olmayan, her türlü haktan yoksun bulunan topraksız fakir köylülerin umutsuzluklarını ve işsizlik içinde kıvranan, gelecek günlerin güvensizliği içinde çırpınan şehir halk tabakalarından bir kısmının isteklerini aksettirmektedir.

Parti dışında olduğu gibi parti içinde de «solcu» eğilim taraftarları, kökenleri ve amaçları icabı, partiye karşı savaş tohumlarını taşımaktadırlar. Bu yüzden, partiyle işbirliği yapmaya ve parti içi faaliyetlere katılmaya ancak geçici bir zaman için yanaşırlar. Hatta Merkez Komitesi üyelerinden hemen hemen yarısı bu eğilimlerin taraftarları oldukları halde, birliğin en kuvvetli döneminde, yani 1966 yılın Şubat ayında yapılan Milli Konferanstan 1967 yılının Temmuz ayında toplanan MK Plenumuna kadar, kendi hak ve ödevlerini anlamış hakiki bir parti üyesi gibi davranmışlardır. Fakat çok geçmeden, demokratik sentralizm normlarına uymamışlar, yönetim alanında üzerlerine hiç bir sorumluluk almamışlar, öte yandan da parti yönetimini tamamiyle kendi kontrollerine geçirmeye çalışmışlar veya partinin ortadan kaldırılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Böylece, V. İ. Lenin'in İkinci Parti Kongresinden sonra Martof grubu hakkında söylediği gibi, bunlar da «parti unvanını ele geçirmek için çabalamışlar, fakat bu çabalarıyla partinin menfaat ve istekleri arasında bir uygunluk bulunmadığını da görmüşlerdir. Partiyi ikna edecek kuvveti kendilerinde bulamayınca, partiyi dağıtma yönünde çalışmaya koyulmuşlardır. Bu bakımdan, partinin birliğine karşı çıkan «solcu» unsurların, daha 1967 yılı başında yurt dışında yayınladıkları programlarıyla⁽¹⁾, devrim hareketini parçalamak ve partiyi tanınamamak amacını gütmüş olmalarına hiç şaşmamak lâzımdır. Halbuki, daha bir yıl öncesine kadar birliğin korunmasını istiyorlardı. Çünkü, Ulusal Konferansta çoğunluğu sağlayarak parti yönetimini tamamen ellerine geçirebileceklerini sanıyorlardı. Bunlar, ilk önce, memleket içinde mücadele yürütenleri kendi taraflarına kazanmaya çalıştırlarsa da, başaramadılar, ancak 1967 de, muvaffak olabildiler. 1968 yılının Ocak ayında yayınladıkları dokümanın her iki şeklinde de partiden çıkmalarını haklı göstermeye çalıştılar.⁽²⁾

(1) «Guvatemala devrim hareketinin durumu ve perspektifleri» başlıklı ve 7 Mart 1967 tarihli doküman tasarısı Orlando Fernandes imzasıyla Nisan 1968'de gazete makelesi şeklinde yayınlanmıştır.

(2) Binbaşı Kamilio Sanços ve daha bazı kimselerin imzalarını taşıyan dokümanın iki şekli şudur:

a) «Guvatemala Emek Partisi teslim olmuştur. Devrimci güçlerin amacı, Kuzey Amerika emperyalistlerinin kukla rejimi olan burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin iktidarına karşı ölümü bile göze alarak, yürüttükleri çetin mücadele sonucunda küçük burjuva yönetiminden kurtulmaktadır.» Siyerra de las Minas, 10 Ocak 1968.

b) «Guvatemala devrim süreci, savaş stratejisi ile ilgili görüşlerde radikal değişiklikler yapmamızı gerektiriyordu», Sierra de las Minas, 10 Ocak 1968. (25 Şubat 1968'de ülke dışında yayınlanmıştır.)

Partinin ve devrim hareketinin birliğı sorunu

Parti, saflarındaki birliğı korumak ve aynı zamanda bütün devrim hareketini ve özellikle silâhlı mücadelenin birliğini sağlamak için büyük gayretler sarfediyordu. Zira Parti içindeki eğilimlerin çatışması ve özellikle sözde devrimci dalgalanışların Yurtsever Emek Gençliğı üzerinde yaptığı etkiler sonucunda, 1965 yılı başlarında devrim hareketi içinde başlayan bölünme derinleşebilir ve bu da ağır neticeler doğurabilirdi. Yanlış tutumlara karşı mücadelesinde temel prensiplere dayanan, birleşme yollarını arayan partinin daha konkre ve açık bir politik doğrultu hazırlaması, askeri alanda işlerin genellikle zayıfladığı o sırada savaşçı ruhu kuvvetlendirmesi gerekiyordu. Bunun için de, her eğilimin olumlu taraflarını genelleştirmek lâzımdı. Örneğin, tutucu eğilim, sekte bir tutumla da olsa, ısrarlı bir şekilde partinin bağımsızlığını ve işçi sınıfının yönetici rolünü savunuyordu. Radikal «solcu» eğilim, silâhlı mücadele biçimlerinin ve bütün devrim faaliyetinin canlandırılmasını istiyordu. Gerçi bunların, bu hususta açık görüşleri bulunmadığı gibi, belirli silâhlı mücadele metodları da yoktu. Devrimci Gerillâ Kuvvetleri'nin birliğini sağlamak ve bunlarla diğer güçler arasındaki ilişkileri ahenkleştirmek gibi sorunlarda partinin tutumu son derece esnekti ve hatta parti bazı prensiplerinden fedâkarlıkta bulunmayı uygun buluyordu. Çünkü yığınsal devrim savaşına katılan güçlerin, mümkün olduğu kadar geniş bir tekcephede birleşmeleri gerekiyordu.

Parti Merkez Komitesinin, politik doğrultunun düzeltilmesiyle ilgili bazı sorunları nasıl çözümlediğini bir makalemizde izah etmiştik.⁽³⁾ Parti Merkez Komitesi, tartışmaları genişletmek ve ideolojik mücadeleyi derinleştirmek, kritik ve otokritiğı geliştirmek ve hatta partinin reorganizasyonu yoluyla bu düzeltmeye girişmişti. Parti, bir çok önemli meselelerde dogmatik hatalardan kurtulmuştu. Örneğin, Gvatemala Emek Partisinin, 1960 yılında toplanan III'cü Kongresi raporunda Gvatemala devrimi şöyle formüle edilmişti: «Ülkemizdeki ulusal demokratik devrimle sosyalist devrim, aynı devrim hareketinin, aralarında sımsıkı bağlar bulunan iki aşamadır.» Parti bu görüşü geliştirerek, devrim hareketindeki birinci aşamanın bir halk devrimi, bir anti-emperyalist devrim ve bir toprak devrimi hareketi niteliklerini taşıdığını ortaya koymakta ve ulusal burjuvaziyi bu devrimin itici güçlerinin dışında bırakmaktadır.

Parti, bütün mücadele biçimlerinden faydanılması gerektiğı gibi belirsiz formüllerin çerçevesinden çıkmış, Gvatemala devriminin bir halk devrim savaşı yolunda gerçekleşeceğini belirtmiştir. Gvatemala Emek Partisi Merkez Komitesinin bu husustaki kararında şöyle denilmektedir: «Bu savaş uzun sürecektir. Çünkü kuvvetler arasındaki oranın değişmesini ve düş-

⁽³⁾ «Gvatemala devriminin bazı problemleri» Bernardo Alvarado Monson, «Barış ve Sosyalizm problemleri», sayı 10 (1966).

manın yenilmesini sağlayacak şartların yaratılması için aşama aşama gelişmek zorundadır. Bu savaş halkın savaşı olmalı ve halkla kaynaşmalıdır. Devrimin askeri gücü, bu savaşın ateşi içinde çelikleşmelidir. Halk devrim ordusu yığınların çok yönlü faaliyetiyle sıkı sıkıya bağlı olmalıdır.» Bu kararda şunlar da kesin çizgilerle belirtilmektedir: «Tarih, işçi sınıfına devrimde yöneticilik görevini vermiştir. Bu ödevini yerine getirebilmesi için işçi sınıfı, nüfus içindeki payı bakımından temel güç olan köylülerle ve halkın diğer emekçi tabakalarıyla sağlam bir ittifak kurmalıdır. Bunun için, bütün savaş süresince halkı seferber etmek, birleştirip örgütlemek ve özellikle Gvatemala şartları içinde savaşın gelişmesinde önemli bir unsur olan gerilla savaşlarına köylüleri de çekmek lâzımdır.»⁽⁴⁾

Daha sonraları, örgüt meseleleriyle ilgili sektör görüşler de bertaraf edilmiş, parti yapısına Leninizm prensiplerine dayanılarak esneklik verilmiş, devrimci silâhlı kuvvetlerin kurulmasının gerekli olduğu bilime dayanılarak ispat edilmiş ve aynı zamanda esnafça çalışma metodlarından vazgeçilmesi için tedbirler alınmıştır. Fakat, dışardan gelen bazı etkilerin sonucu olarak, parti içinde likidatörlük, politik faaliyet alanında partinin rolünü küçültmek ve avantürist metodlara başvurmaya eğilimler belirmeye başlamıştır.

Son zamanlarda açıklandığı gibi, parti, yeni doğrultunun gerektirdiği gerillâ bölgelerini hazırlayıp geliştirmek gibi çok önemli sorunların çözümünü büyük bir azimle ele almamıştı. Parti yönetimi, yukarıda belirtilen meselelerin çözülmesinden daha çok, kendi safalarında birliğin korunmasına önem veriyordu. Eski muhafız kıtalarının kadrolarına karşı ise, bunların askeri alandaki rollerini küçümseyici tutum devam ettirilmiş ve bir çok halde, politik hazırlıkları yetersiz bazı kişiler bu işlerle vazifelen-dirilmişti.

Merkez Komitesinin Mart 1968'daki toplantısında okunan bir raporda şöyle deniliyor: «Bazı yoldaşların hayal kırıklığı içinde bulunmalarına ve derhal ihtilâl hareketine başlanması gerektiği hakkındaki sözlerine kapıldık. Politik bakımdan hatalarımız da oldu. Meselâ, bazı yoldaşların ileri sürdüğü «teröre karşı terör» şiarına muhalefet etmedik. Dağlarda gerilla savaşı yapıyordu. Ve bunun en büyük sorumluluğunu tabiatıyla «Edgar İbara» gerilla tugayındaki yoldaşlar taşıyorlardı. İşte bu gerilla savaşının, mücadelenin genişlemesine yardım edecek bir halk ordusunun kurulmasına doğru yönelmiş açık seçik bir doğrultusu yoktu.

Fakat şunu söylemek gerekir ki, parti kendisinin ve İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetlerin birliğini korumak için büyük çabalar sarfediyordu. Bu doğru bir tutumdur. İç mücadele süresinde parti, yeni güçler kazanıyor, yeni hatalara meydan vermemek için eski hatalarını düzeltiyordu. Parti, taban teşkilâtlarından büyük bir kısmını Merkez Komitesi etrafında birleştirmeye ve

(4) «Gvatemala halkının devrim savaşını teşkilâtlandırmak ve geliştirmek», GEP Merkez Komitesinin kararı, Gvatemala, 13 Mart 1965.

başta köylüler olmak üzere, en yakın müttefikleriyle bağlantısını korumaya muvaffak oldu. Bütün bunlar, devrim savaşının gelişmesini etkileyecek nispeten geniş bir örgüt olan İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetlere daha çok parti üyesinin gönderilmesi için imkânlar yarattı. Bundan başka bir çok defa belirttiğimiz gibi, «Edgar İbara» ve «13 Kasım Devrim Hareketi» gerilla tugaylarının da içinde bulunduğu İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetler başta olmak üzere, bütün devrim müfrezeleriyle parti arasında eylem birliği sağlanması mücadelesine devam edildi ve edilecek.

İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetlerin bölünmesinden ve bazı yoldaşların Parti Merkez Komitesinden ayrılmalarından sonra, İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetlerinin bir çok mahalli komiteleri 1968 yılının Nisan ayında bir toplantı yaptılar. Yurt dışında bulunan ilgililerden bir çoğunun bu IV'cü Ulusal konferanstan haberi yoktu. Konferansta Devrimci Silâhlı kuvvetler (DSK) adında yeni bir örgütün kurulması kararlaştırıldı. Silâhlı kuvvetler Gvatemala Emek Partisinin askeri-politik doğrultusunu kabul etti. Bunun için, bu gün memleketimizde İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetlerle (ISK) Devrimci Silâhlı Kuvvetler (DSK) adında iki örgüt vardır. (İspanyolca her iki örgüt de, kısaltılmış olarak, FARK adını taşıyor).

«Solcu» eğilimler hakkında birkaç söz daha

Küçük burjuva devrimciliğin (yani sosyalist revolüsyonerlere özgü devrimciliğin) en karakteristik belirtilerine karşı mücadelede Bolşevik Partisinin elde ettiği tecrübeyi genelleştiren V. İ. Lenin, bu mücadelenin şu üç temel ve yönde yürütülmesi gerektiğini belirtmişti: «Herhangi bir harekete başlamazdan önce, sınıfların kuvvetlerini ve bu sınıflar arasındaki ilişkileri, isteksiz olarak, fakat ciddi bir objektif görüşle (devrim sırasındaki devrimci teröründen farklı olan ve devrim sürecinin gelişme aşamasına bağımlı bulunan) kişisel teröre yönelmek, komünistlerin, önemli olmasa bile, yaptıkları hataları, yani şimdi söz konusu olan sağcı hataları alaya almak».

Gvatemaladaki «solcu» eğilimlerin, samimi devrim romantizminden, Komünist Partisini lekelemek hevesiyle Troçkizme bağlanan eğilim taraftarlarına kadar çeşitli nüansları vardır. Fakat «solcu» tutumlu en iyi devrimcilerin, bulanık veya yanlış görüşlü olmalarına rağmen, silâhlı devrim mücadelesini azim ve cesaretle geliştirdikleri için, tarihi hizmetleri vardır. Bu mücadele ve elde ettiğimiz tecrübeler bize pahalıya malolmuştur. Verdiğimiz kurbanların listesinde, gerçek devrimci olduklarını sözleri ve eylemleriyle ispat etmiş bir çok arkadaşın isimleri yer almıştır. Binbaşı Çe Gevara ve onun izinden giden daha bir çok devrimci bunların arasındadır.

Fakat «solcu» eğilimli insanlar arasında öyleleri de var ki, bunlar kendi savaş programlarını ve eylem planlarını hazırlayacakları yerde, polemiklerden siyasi kapital biriktirmeye çalışmakta ve bu yüzden, kiminle olursa

olsun tartışmaya girmek için bahane aramaktadırlar. Gvatemala devrimi problemlerinin ciddiyetle incelenmesi, bu iş için yeni metotlar aranması ve esaslı bir politik doğrultunun hazırlanması zorunlu olduğu zamanlarda, Gvatemala Emek Partisi, otokritiğe karşı davranışında olduğu gibi, ideoloji alanında da tartışmalara geniş ölçüde yer vermeye, muhaliflerine bu haklarını tanımaya hazır olduğunu daima ispat etmiştir. Dahası var. Bu eğilim taraftarlarından bir çok yoldaşın parti saflarında veya parti yönetiminde bulundukları dönemde, parti, bunlardan en iyilerinin olumlu yanlarını ve hizmetlerini doğru olarak değerlendirmiştir. Bazı hallerde de, devrimin geliştirilmesinde bunların tutumlarını, konke eylem ve metotlarını inceleyerek belirli tecrübeler edinmiştir.

Fakat, yukarıda da belirttiğimiz gibi, «solcu» eğilimliler arasında öyleleri de vardı ki, Karl Marks'ın, 1846 da sekterliğe karşı mücadele ettiği sıralarda söylediği gibi, ne olumlu bir doktrine dayanıyorlardı, ne de ellerinden bir iş geliyordu. Daha önceleri de esasen, kuru gürültüden ve başladıkları dâvayı dinamitleyip baltalamaktan başka bir iş görmemişlerdi. V. İ. Lenin'in belirttiği gibi, bu türlü insanlar, politik zigzaklarını haklı gösterebilmek için, gösterişli davranışlarla ağız dolusu konuşurlar, tek sürecin çeşitli aşamalarındaki gelişmeleri birbirine karıştırırlar» ve bu suretle diyalektiği altüstederler.

Parti, görüşlerinin doğruluğunu mücadele alanında ispatlayacaktır

Çeşitli eğilimler arasındaki mücadele, parti saflarında bölünmelere yol açmıştır. Artık bu bunalımın içinden çıkmak üzere olan Parti, kendi zayıflıklarını ortadan kaldırmak için çalışmak zorundadır.

Zira parti çalışmalarında yeralan bu zayıflıklar, proletaryayı burjuvazinin etkileri altında bırakmak isteyen sağcı eğilimlerin veya devrim yönetimini küçük burjuvazinin eline vermek amacını güden «solcu» oportünistlerin işlerine yarayan faktörlerdir.

Gvatemala Emek Partisinin zayıflıklarına gelince, bunlar, proletaryanın zayıflığından, yani sayıca az, kötü örgütlenmiş ve henüz biçimlenmiş olmasından, politik bakımdan yeteri derecede gelişmemiş bulunmasından doğmuştur. Fakat proletaryanın sınıfsal bilincini, parti biçimlendirmelidir. Partinin iç zayıflığı, onun sosyal yapısından (üyelerinden büyük bir kısmının proletarya kökenli olmayışından, köylü ve küçük burjuva oluşundan) ve sosyal yapısı böyle olduğu halde, kendi saflarını proleterleştirmek ve üyelerini komünist ruhta yetiştirmek için gayretli bir şekilde çalışmamasından ileri geliyordu. Partinin, yığınlarla ve en önemlisi, fabrikalarla doğrudan doğruya ve geniş bağlantısı yoktu. Bundan başka, parti, çok karmaşık olan Gvatemala gerçeklerini yeteri kadar incelememişti. Aynı zamanda, kendi meselelerini teori alanında az işlemişi.

Partinin tarihsel bir ödevi vardır. O da, Gvatemala devrim sürecini geliştirmek ve yönetmektir. Parti, artık, yolunu tayin etmiştir ve bu yolda yürümektedir. Bu, halk devrim savaşı yoludur. Parti Merkez Komitesinin Mart 1968'deki toplantısında okunan raporda şöyle deniliyor:

«Bu yolun belirlenmesi bizim için temel strateji sorunudur. Bu yolda yürürken bütün örgüt ve savaş biçimlerinden faydalanabilmeliyiz. Silâhlı savaş sistemli olarak geliştirirken, bir yandan da, devrim cephesine mümkün olduğu kadar fazla insanı kazanabilmek, ara tabakalar içindeki kararsız unsurları tarafsızlaştırmak, düşman cephesindeki iç çelişkileri şiddetlendirmek ve bu suretle düşmanı silâhlarından yoksun etmek için esnek bir politika güdebilmeliyiz.»

Gvatemala'daki aşırı solcu ve sağcı sektörler işte bu gerçeği anıyamıyorlar. Fakat, hayat, V. I. Lenin'in aşağıdaki sözlerini doğrulamakta ve işçi sınıfı bu sözlerin mânasını çok iyi anlamış bulunmaktadır: «Daha güçlü düşman, yalnız büyük çabalarla yenilebilir. Bu arada, mutlaka, düşmanlar arasındaki her türlü ve hatta en küçük anlaşmazlıklardan, çeşitli ülkelerin burjuvaları ve memleket içindeki burjuva grupları arasındaki menfaat çelişmelerinden büyük bir titizlikle, dikkatle, ustalıkla faydalanmalıyız. Böylece, hatta geçici, kararsız, tam güvenilmiyen, şüpheli, şartlı da olsa, yığınsal müttefikler kazanabilmek için en küçükleri de dahil, bütün imkânlardan yararlanmalıyız. Bunu anlamamış olunlar, Marksizmin zerrezini anlamamışlardır, bunlar, genellikle, bilimsel, çağdaş sosyalizmden habersizdirler. Uzun süre ve çeşitli politik koşullar içinde bu gerçeği uygulama ustalığını pratik alanda ispat etmemiş olanlar, bütün emekçi insanlığı sömürücülerden kurtarma savaşında devrimci sınıfa yardım etmeyi öğrenmemiş kimselerdir. Bu sözler, proletaryanın politik egemenliği eline almasından önceki zaman için olduğu gibi, ondan sonraki dönem için de aynı derecede doğrudur.»

Bunlardan başka parti, çağımızın konkre şartları içinde, yani Gvatemala devrim hareketinin en büyük zorluklarla karşılaştığı, düşmanın – emperyalizmin, irticanın – giriştiği saldırıların sonuçlar verdiği şimdiki dönemde ileri hareketine devam edebilmelidir. Şimdi öyle bir dönemde bulunuyoruz ki, düşman, yurtseverler hareketini dağıtmaya muvaffak olmuş, bizim kuvvetlerimize ağırca bir darbe indirmiştir ve halkı, mücadeleye tarafsız bir hale getirmek için en yabani teröre başvurmuştur. Partinin, bu koşullar içinde, devrimin zaferini sağlayacak olan kendi stratejik doğrultusunu geliştirmesi, şüphesiz lâzımdır. Öte yandan, savaşımızı yönetirken, reel durumu gözönünde bulundurmak zorundadır. Halkın savaşını yönetebilmek için en doğru yönetim biçimlerini bulmalı, devrimci güçleri aralıksız olarak kuvvetlendirmek ve elde edilen başarıları sağlamlaştırmak için, politik ve sosyal mücadeleyi askeri eylemlerle ahenkli bir şekilde yürütebilmelidir.

İşte bütün bunlardan dolayı Gvatemala Emek Partisi, savaşın akıncı gelişmesine ve devrimci silâhlı güçleri kuvvetlendirip genişletme davasına

sadece zararları dokunacak olan gösterişli etkiler ve gözboyayıcı başarılar yönündeki hareketlerle yarışmak niyetinde değildir. F. Engels, bir zamanlar şöyle demiştir: «Her parti yönetimi, elbette ki, başarılar elde etmek ister ve bu, çok iyi bir şeydir. Fakat, öyle haller vardır ki, daha önemli şeyler için, yeni kazanılmış başarıların feda edilmesi uğrunda kahramanlık gösterilmesini zorunlu kılar. (. . .) Hegel, ihtiyarlığında şunları söylemişti: «Parti, bölünmeye gitmek ve bu bölünmeyi geçiştirme yeteneğine sahip olmak suretiyle yaşama gücünü ispat eder.» «Proletarya hareketi, gelişmesi sırasında, kaçınılmaz olarak, çeşitli aşamalardan geçer. Ve her gelişme basamağında, daha ileri gidemeyecek durumda olanlar aşağı yuvarlanır. “Proletarya dayanışması”nın, her yerde, aralarında ölüm-dirim savaşı yapan çeşitli parti grupları yolu ile gerçekleştirilmesinin sebebi de budur.»

Guatemala devrim hareketinde bölünme yolunu seçmiş olanların Partimize karşı girişmiş oldukları yalan, iftira ve saldırı kampanyasına gelince, GEP Merkez Komitesi, yukarıda söz konusu ettiğimiz Mart 1968 tarihli dokümanında bunlara kesin cevabını vermiştir. Bu kararda şöyle deniliyor: «Durum, güçlüklerle dolu ve karmaşıktır. Buna rağmen statik değildir. İşçi mücadelelerinin, gelişme ve perspektiflerinin ışığı altında incelenmelidir. Hiçbir devrim, kurban verilmeden, kolayca ve hızla zafere ulaşmamıştır. Yediğimiz ağır darbeler, uzun ve zorluklarla dola bir mücadele yolunun kaçınılmaz sonuçlarından bir kısmıdır. Düşmanlarımız, bu yolda, en canavarca metotlara başvurmaya devam edeceklerini, şimdiye kadar ki davranışlarıyla ispat etmişlerdir. Fakat, ezilmeye mahkûmdurlar. Bu süreci anlıyamayanlar, kolay ve yakın bir zaferin hayali içinde olanlar, umut kırıklığına uğrayabilir ve mücadeleden çekilebilirler.»

Partimiz, bölünmenin sadece olumsuz yönlerinden sonuçlar çıkarmakla yetinmemekte, aynı zamanda, parti saflarından ayrılmış bulunan bazı arkadaşların olumlu tutumlarını da dikkatle izlemektedir. Sözü geçen kararda da belirtildiği gibi, Guatemala Emek Partisi, ülkemizde, emperyalizm zorbasına karşı savaşan İhtilâlcı Silâhlı Kuvvetlerle ve bütün devrimci örgütlerle işbirliği, eylem birliği yapmaya, karşılıklı anlaşma ilişkileri kurmaya hazırdır.

Guatemala Emek Partisi, şüphesiz ki, en güç durumlardan sıynılıp çıkacak, bütün zorlukları yenecektir. Bu bölünme, eninde sonunda onun güçlenmesine yardım edecektir. Gömüldükleri likidatörlük bataklığından: «Guatemala Emek Partisinin bugünkü kalıntısına bir Komünist Partisi denemez!» diye haykıranlar ve Partiye saldıranlar, onun devrim savaşındaki azmini güçlendirmektedirler. Parti, devrim savaşındaki eylemleriyle bunların aldandıklarını ispat edecektir.

Honduras komünistlerinin çalışma metodları

Honduras Komünist Partisi devrimci faaliyetini illegal koşullar içinde yürütüyor. Osvaldo Lores Arelyano rejimi, komünistlere ve bütün demokratik güçlere şiddetli baskılar yapıyor. Arelyano, böylelikle, bugünkü hükümeti iktidara getiren son askeri darbenin gerçekleştirilmesine önayak olan Amerika Birleşik Devletlerinin kayıtsız şartsız desteğini sağlamış oluyor. Fakat, feodal-çiftlikçiler oligarşisinin yarattığı bu ağır şartlara rağmen, Honduras komünistleri, partiyi kuvvetlendirmek ve demokratik hareketi geliştirmek için yürüttükleri mücadelede devamlı başarılarla ulaşıyor, hükümetin artan baskısına, halk yığınlarının mücadelesini güçlendirmek suretiyle karşı koyuyor.

Merkez II Parti teşkilâtına bağlı taban örgütlerinin Partiye yeni üyeler alınması alanındaki çalışmalarını («Luis Randolpho Banegas» planının uygulanışını) gözden geçirmek amacıyla, bundan bir süre önce, taban örgütleri sekreterleri İkinci Danışma toplantısı yapıldı. Parti sekreterlerinin toplantıda okudukları raporlarda, Honduras komünistlerinin çalışma özellikleri hakkında çok ilginç bilgiler vardı. İşte bunlardan bazıları:

Merkez iline bağlı mahalli örgütlerden % 70'i, parti tüzüğü gereğince, haftada bir defa işçi toplantıları düzenliyor. Bu toplantılar, parti üyelerinin faaliyetini teşkilâtlandırmak, çalışmalarını gözden geçirmek, aynı zamanda Marksist-Leninist öğretiyi öğrenmelerini sağlamak için yapılıyor. Mahalli örgütlerin geri kalan % 30'u ise daha seyrek toplanıyor. Toplantıların normal yapılmasını engelleyen nedenlerden bazıları şunlardır: çoğu kere toplantı yeri bulunamıyor ve parti üyelerinden bir kısmı çeşitli yerlerde ve çeşitli zamanlarda çalıştıkları için toplantılara devamlı olarak katılamıyor. Parti II yönetimi, bu sorunları enine boyuna inceledikten sonra toplantıların belirli zamanlarda yapılması için gereken tedbirleri almıştır.

Merkez II teşkilâtına bağlı bütün mahalli örgütlerin sekreterleriyle yapılan bu iki danışma toplantısı arasındaki dönemde II teşkilâtının sınıfsal yapısında önemli değişiklikler olmuştur. Parti saflarına yeni üyelerin kabulünü öngören programın yerine getirilmesiyle beliren konkrut sonuçlar ve parti üyelerinin yer değiştirmeleriyle ilgili olaylar, bunun başlıca nedenleridir.

Merkez II Parti teşkilâtının sınıfsal yapısı, yönetim kurulunun verdiği bilgilere göre şöyledir: parti kadroları – % 14, fabrika işçileri – % 24, zanaatçılar – % 8, aydın ve memurlar – % 20, küçük esnaf – % 10, üniversite öğrencileri – % 16 ve kadınlar – % 8.

Fakat, Parti II yönetimi bu değişiklikliği tatmin edici saymamaktadır, çünkü parti üyeleri arasında işçi sayısı, küçük burjuva temsilcileri sayısından azdır. Bu yüzden, Parti saflarında işçi oranının yüzde 40-50'ye çıkarılması alanındaki çalışmalara devam edilmektedir. Partide üye sayısını

artırma planını gerçekleştirmek amacıyla yapılan çalışmalar sayesinde partiye sempatisi olanların sayısı artmıştır. Bunların arasında işçi oranı yüzde 50'ye yokedir. Mahalli Parti örgütlerinden yüzde 70'i sempotizanlar için birer, yüzde 20'si de ikişer dernek kurmaya muvaffak olmuşlardır. Sadece yüzde 10'u, illegolliğin doğurduğu koşullar yüzünden, böyle dernekler kuramamıştır. Derneklerde toplanan bütün sempotizanların yüzde 84'ü sanayi işçisi, yüzde 12'si aydın ve yüzde 4'ü de memurdur. Bu sempotizanların partiye girmeleriyle, şüphesiz ki, partinin sınıfsal yapısında yeni değişiklikler olacaktır.

Mahalli örgütlerin yöneticileriyle yapılan bir başka toplantıda şu sonuç varılmıştır: komünistlerin politik eğitimi planında yer alan ödevler, memnuluk verici bir şekilde yerine getirilmiştir. Merkez Komitesinin kararlarını okumakta olan mahalli örgütlerden % 90'ı bu işi sözü geçen danışma toplantısından önce tamamlamışlardır, % 10'u ise kararları okumaya henüz başlamıştır. Merkez İl Parti teşkilâtının kararları üzerindeki çalışmalar sırasında, Viyetnam harbi, Orta Doğudaki durum ve «İlerlemek için Birlik» teşkilâtının faaliyeti gibi çok önemli konuların enine boyuna incelenmesi için ayrı dersler okunması lüzumu ortaya çıkmıştır. Mahalli örgütlerin yüzde 70'i bu gibi konuların incelenmesini istemiştir. Parti İl yönetimi, bu istekleri, mahalli örgütlerin tertiplediği eğitim kurslarında ele alınan konuların artık mihaniki bir tekrarlama niteliğinde olmadığını ve gittikçe gerçek bir politik eğitim niteliğini almakta olduğunu bir delili» olarak karşılamıştır. Bu konu ile ilgili raporda, daha sonra şöyle denilmektedir:

«Parti İl Komitesi mahalli örgüt yöneticilerinin ideolojik bilgi seviyelerini yükseltmek amacıyla, mahalli parti örgüt üyeleri için dernekler teşkilâtlandırılması ile ilgili bir plan hazırlamıştır. Pek yakında mahalli örgütlerin üçünde bu dernekler çalışmalarına başlayacaktır. Ümit ediyoruz ki, bu gibi dernekler İl'in bütün parti örgütlerinde teşkilâtlandırılacaktır. Derneklerin programları hazırlanırken, bunlara katılacak olanların iyi birer teşkilâtçı ve faaliyetçi olarak yetiştirilmeleri gözönünde bulundurulmuştur.»

İl yönetiminin diğer bir dokümanında parti saflarına yeni üye kabulünü öngören çalışma programının uygulanmasındaki birinci aşamanın iyi neticeler verdiği belirtiliyor. Ödevlerin yerine getirilmesi için elden gelen her şey yapılmıştır. Güçlükler, mahalli örgütlerin ve Parti İl Komitesinin ortak gayretleriyle giderilmiştir. Şunu söylemek gerekir ki, İl teşkilâtımızın mahalli örgütleri, gerçek bir komünist örgütü olarak kendi başarılarına, kendi girişimleriyle çalışmaya başlamışlardır. Şimdiye kadar, mahalli parti örgütlerimiz, kendiliklerinden harekete geçmiyorlardı. Bu, onların zayıf taraflarından biri idi. Bu hareketsizlik, her iş için parti İl komitesinden karar veya direktif bekleyen mahalli örgütlerin pasif kalmalarına yol açıyordu. Fakat artık böyle bir şey yoktur. Mahalli parti örgütleri, faaliyetlerinde daha serbest gelişmeye koyulmuşlardır. Bu da büyük bir başarıdır.

E. Eskalante

Bolivya «gorilleri» çetin bir direnişme ile karşılaşılıyor

Barientos Ortunö Başkanlığındaki askeri cunta, bu yılın başında Bolivya'da iktidarı ele geçirdi. Ve bu ülke yeniden sıkı yönetim çemberi içine girdi. Çünkü, askeri rejimin halk aleyhtarı, zulüm politikasına karşı savaştan politik güçlerin, sendika faaliyetçilerinin, millet vekillerinin ve aydınların tutuklanması, sürgün edilmesi ve hatta memleketten kovulmaları gibi sert tedbirler, ancak bir sıkı yönetim karanlığı içinde gerçekleştirilebilirdi.

Bolivya'da yürürlükte olan politik sistem, bu sert tedbirlerin kaynağıdır. Memleket uzun süreden beri gericilerin terörü altındadır. 1964 yılında yapılan askeri darbe sonucunda Başkan Pas Estensoro hükümeti devrildi ve askeri cunta iktidara geldi. 1966 da seçimler yapıldı. Fakat, bu seçimler, halkla alay etmekten başka bir şey değildi. Amaç, hükümetin «Goril»lere bağlı olduğu gerçeğini maskeleymekti. Bu hükümet, Milliyetçi Devrim Hareketi liderleri tarafından kurulan son hükümetlerin başladıkları karşı-devrim sürecini derinleştirip genişletmeye koyuldu. «İlerleme Birliği»nin yeni sömürgecilik temellerine dayanan «geniş ekonomik gelişme programı»nı gerçekleştirme sürecine devam ettirdi.

Brezilya'da Gulart, Dominik Cumhuriyetinde Boş ve Ekvador'da Arosemena hükümetlerinin devrildiği dönemde, 4 Aralık 1964'te yapılan askeri darbe, Milliyetçi Devrim Hareketi iktidarda iken kurulmuş olan ve halk yığınlarının mücadelesini körükleyen rejim zamanında hazırlanmıştı.

Kuzey Amerika tekelleriyle sıkı bağlantısı bulunan Barientos Ortunö'nün Cumhurbaşkanlığı makamına oturtulması hiç te raslantı değildir. Aralık Darbesi gerici bir hareketti ve Pentagon tarafından hazırlanmıştı. Amerikan emperyalistleri, halkın devrim savaşını ezmek için Bolivya ordusunun en gerici çevrelerini daima ellerinde bulundurmaktadırlar.

Askeri cunta ve şimdiki hükümet, yabancı tekel sermayesini memleket ekonomisine sokmak, ekonominin devlet sektörünü paralize ederek ortadan kaldırmak, işçi ve halk hareketinin gelişmesini terörle durdurmak için çalışmakta, bütün politikalarına böyle bir yön vermektedirler. Bu amaçla, ordu sayıca üç kat artırılmış, CIA uzmanlarının yardımı ile ulusal güvenlik işleri modernize edilmiş, geniş bir casusluk şebekesi kurulmuştur. Bu şebekede «Amerikan barış gönüllüleri» önemli bir rol oynamaktadırlar.

Kanunsuzluk ve zulüm, Aralık Darbesi yönetiminin bellibaşlı özelliğidir. Birleşik Amerika subayları tarafından yetiştirilen «Reyceri» birlikleri 1965 yılının Mayıs ve Eylül aylarında Manuni, Katavi, «Siglo 20», Serdas, Milüni ve Kami kömür havzalarına baskınlar yaparak işçileri yıldırma, öldürme kampanyası açmışlardır. Birçok erkek, kadın ve çocuk bunların kurbanı olmuştur. Bu kampanyayı, emekçilerin yaşayış düzeyine ve kazanılmış hak-

larına yapılan saldırılar izlemiştir. İşçi ücretleri azaltılmış, sendikalar dağıtılmış ve vatandaşlık hakları kısıtlanmıştır.

Maden havzalarında işçilere karşı girilen korkunç terör kampanyası, Uluslararası Gelişme Bankası (UGB) ile Birleşik Amerika'nın ve Batı Almanya'nın sorumlu devlet adamları tarafından hazırlanan planlara uygun olarak yapılmıştır. Çünkü bunları büyük maden işletmelerinin devlet elinden alınarak yabancı tekellere devredilmesini istiyorlardı. Ve aynı amaçla «Uçgen» adını verdikleri bir plân hazırlamışlardı. Maden işçilerine yapılan işkenceler, bu plânın uygulanmasından başka bir şey değildi.

Memleketin menfaatlerini emperyalistlerin emri altına vermek için yürütülen gerici politika ile işçi ve demokratik halk hareketini ezme politikası arasında sıkı bir bağlantı vardır. Bolivya cuntası tarafından izlenen politikada, bu bağlantıyı açıkça görmek mümkündür. En elemanter hürriyetlerin ve demokratik hakların ortadan kaldırılmasından sonra, ülkenin ulusal egemenliği birhayli daralmıştır.

İktidarda kalmak için her çareye başvurabilecek tıynetle olan askeri cunta, yabancı sermayeye memleketin kapılarını ardına kadar açmıştır. Büyük maden ocaklarının ve petrol kaynaklarının işlenmesi üzerindeki devlet tekeli kaldırılmış ve buralarda da yabancı sermayeye geniş haklar tanınmıştır. Şimdi yabancı sermayeye ham madde kaynaklarını işleme imtiyazları verilmekte, «işletme ortaklıkları» kurulmaktadır.

Muhalefet partileri, üniversite öğrencilerinin büyük çoğunluğu ve aydınların demokratik kesimi, halk mülkiyetinin bu ısrafı politikasını protesto etmektedir. Hükümet, bu memnuniyetsizlikleri «baltalama hareketi» olarak görmekte ve yurtseverlere terörle karşılık vermektedir. Bu zulüm ve işkence kampanyasından pekçok örnek gösterilebilir. Bolivya ekonomisinin temeli ve proletaryanın kahramanca mücadelelerinin arenası olan maden havzalarındaki işçi kasabaları 1967 yılının Temmuz ayında yeniden kana bulanmıştır. Bu baskınlar sırasında birçok savaştan işçi can vermiştir. Bolivya Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi, Bolivya işçi sınıfının fedakâr ve kahraman evladı Rosendo Garsia Maisman da ölenler arasındadır. Bolivya Madencileri Ulusal Federasyonunun hemen hemen bütün yöneticileri, bu arada, Simon Rees ve Oskar Salas gibi seçkin savaştan komünistler, Bolivya Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeleri o zamandanberi zindanlarda bulunmaktadır. Bariantos Ortunö ve onu destekleyen politika canbazları, komünistleri baskı altında tutmak, sendika ve demokrasi hareketine saldırılar tertiplemek suretiyle efendilerine sadakatle hizmet etmekte, yabancı sermayenin egemenliği için elverişli şartlar yaratmaya çalışmaktadırlar. Bolivya ekonomisinde devlet sektörünün tamamıyla çökmek üzere olduğu kesinlikle söylenebilir.

Cuntanın izlediği hiyanet politikası yüzünden ve ülke egemenliğinin ayaklar altına alınması sonucunda, Bolivya ekonomisindeki yabancı efendilerin sayısı gitgide artmaktadır. Kuzey Amerika'nın en zengin petrol kumpanyalarından «Golf Oil» memleketin doğu kesiminde geniş imtiyaz-

lar elde etmiştir. Tabii gazı işletme hakkı bu kumpanyaya hediye edilmiştir. O da Arjantin'e ve Lâtin Amerika'daki diğer ülkelere satmaktadır. «Internayşel Mayning Prosesing» kumpanyası da yeni efendiler arasındadır. Üç milyar dolar değerindeki kolay madenini bu kumpanya işletiyor. Batı yarım küresinin en rantabil maden işletmesi sayılan «Matilde» çinko madeni işletme imtiyazı «Filips Brazars» kumpanyasına verilmiştir. Bolivya'ya daha önceleri girmiş olan «Sant Amiriken Pleyzers» altın üretmekte ve Rokfeler «Greys» grubu içinde faaliyet göstermektedir. Yabancı kumpanyalar, Bolivya maden üretim sanayiini ve hazır mamul ihracatını tekellerine almışlardır.

Yeri gelmişken «kalay kralları» için de birkaç söz söyleyelim. Bunların işletmeleri daha 1952 yılında ellerinden alınarak devletleştirilmişti. Cuntanın elebaşı Barientos Ortunö, kendilerine elini uzattı ve «o eski acıları unutmalarını» söyledi. Şimdi «krallar», Bolivya ekonomisinin efendileri arasında eski yerlerini almak için hazırlık yapıyorlar.

Fakat, Bolivya'nın Amerika emperyalizmine bağımlı bir devlet haline getirilmesi halkın hiç te hoşuna gitmiyor ve yığınların direnişme hareketini hızlandırıyor. Memleket, grev ve gösteri hareketleriyle sarsılıyor. 1968 yılı ortalarında yapılan sokak çatışmalarında birkaç üniversite öğrencisi can verdi. Bunun üzerine bütün devlet üniversiteleri, dayanışma yaparak, ülkenin ulusal şeref ve egemenliğin koruyacaklarını bildirdiler. Cunta tekrar terör tedbirlerine başvurdu. Üniversite Konfederasyonunun ve Bolivya Komünist Gençler Birliğinin Eliodoro Alvarado, Ramiro Bareneçeya gibi seçkin yöneticileri, ülkenin ıssız köşelerine sürüldü. Bolivya Komünist Partisi MK üyesi Mario Manha Molina hapse atıldı. Nerede olduğu hâlâ bilinmiyor. Birçok millet vekili ve politika adamı ya elçiliklere sığındı, ya da yurt dışına kaçmak zorunda kaldı.

Amansız mücadele, «goriller»le Bolivyalıların büyük çoğunluğunu içine alan yurtsever güçler arasındaki uçurumu gittikçe derinleştirmektedir. Hatta Bolivya Ordusunda bile proemperyalist rejime karşı memnuniyetsizlik belirtileri başlamıştır. Sadakatlarından şüphe edilen subayların rütbeleri indirilmekte, bazıları da ordudan atılmaktadır.

Bolivya'daki askerî diktatura bir çıkmaza sürüklenmiştir. Zira, sıkı yönetim, parlamentonun kapatılması, Anayasa teminatlarının kaldırılması, kanlı terör; demokratik ve sosyal-ekonomik değişiklikler, ulusal egemenliğin ihyası uğrunda kahramanca yürütülen mücadeleyi önleyemez, felce uğratamaz.

Bolivya'da geniş emekçi yığınları, komünistlerden ve yurtseverlerden yanadır. Dünyanın bütün ilerici güçleri de, Bolivya'nın mutluluğu için savaşan güçleri desteklemektedir. Uluslararası Komünist ve İşçi hareketi onlarla beraberdir.

Luis Padilla

Savaş meydanında ölen kahramanlardan biri

Kolumbia Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi ve Kolumbia Devrimci Silâhlı Kuvvetlerinin (FARK'ın) yöneticilerinden Siro Trohilio yoldaş, geçenlerde Boyaka eyaletinde, savaş meydanında, silâh elde kahramanca öldü.

Lâtin Amerika'da askeri diktatörlükleri İkinci Dünya Harbinden sonra başlamıştır. Kolumbia'da da 1948 de irtica terörü altına düşmüş bulunuyordu. O zamandan beri bu ülke halkı, kendisini korumak için meydana getirdiği halk devrim hareketi içinde, irticanın baskı ve zulümlerine kahramanca karşı koymaktadır.

İşte Siro Trohilio da, 1948 de genç bir köylü delikanlısı iken bu harekete katıldı. Köylü yığınlarını örgütleme alanında gösterdiği başarılar sayesinde, çok geçmeden Kolumbia Komünist Partisi Merkez Komitesi üyeliğine yükseldi. Partinin gönderdiği her yerde köylüleri örgütleyor, büyük toprak sahiplerinin ve askeri diktatörlerin terörüne karşı çetin savaşlar yürütüyordu.

Halkın bu azimli savaşı sonucunda, R. Pinilia'nın askeri cuntası iktidardan düşürüldü ve oligarşi reformizm bayrağını yükseltti. «Ordunun köylülere yardım plânı» hazırlandı ve devrim savaşına katılan köylülere bütün haklarının geri verileceği ilân edildi. Fakat bu arada Amerikan emperyalistleri havadan dağların fotoğraflarını alıyor ve köylü gerilla harbini bozguna uğratmak için gerekli hazırlıkları yapıyorlardı. Başkan Valensiya hükümeti, 1964 yılında, halka karşı, Marketalia eyaletinde harekete geçti. KKP MK üyelerinden, adı dillere destan olan Manuel Marulanda Veles'in komutasındaki köylü birliklerinin kahramanca direnişmesi bütün ülkede geniş yankılar uyandırdı ve gerilla hareketi kısa zamanda yayıldı. 1965 yılında Kolumbiyadaki Amerikan subayları gerillacılara karşı hareketin yönetimini ellerine aldılar. Fakat, Rioçiko bölgesinde, Siro Trohilio'nun yönetiminde birleşen gerilla kuvvetleri, hükümet birliklerine ağır darbeler indirdiler.

1966 yılı Mayıs ayında, Kolumbia dağlarında, Kolumbia Devrimci Silâhlı Kuvvetleri (FARK) örgütlendi. Trohilio, bu kuvvetlerin Genel Kurmay Konseyi üyeliğine seçildi. Memleketin Merkez bölgelerine ve sonra da Boyaka eyaletine gönderildi ve oralarda direnme hareketini örgütleyip hükümet kuvvetleriyle yapılan çarpışmaları yönetti.

Amerikan emperyalistlerinin Kolumbia'da sürdürmekle oldukları savaşta halkın en değerli, en temiz evlâtları arasından birçok kahraman can vermiştir. Fakat emperyalistler gerilla hareketine bir son verememektedirler, veremeyeceklerdir. Zira bu hareket ve köylü örgütleri Kolumbia köylerinde derin kökler salmıştır. KKP MK kararlarında da belirtildiği gibi, gerilla

savaşı, memlekette gerici zulmü tamamiyle ortadan kaldırıncaya kadar devam edecektir.

Kolumbiya'nın oligarşik çevreler, bütün memleketi sarmış olan yapısal bunalımdan kurtulmanın tek çaresini sistemli bir terörde görmektedirler. Bunlar, sınıf savaşının kabaran dalgalarını kurşun yağmuru ile yatıştırıcaklarını sanıyorlar. Rio de Jeneyro'da yapılan Güney Amerika Ordu komutanları toplantısında Kolumbiya Ordusu Başkomutanı şöyle demiştir: «Kolumbiya silâhlı kuvvetlerinin hedefi, Havana konferansı kararlarının ve aynı zamanda Kolumbiya Komünist Partisi X Kongresi kararlarının gerçekleştirilmesini önlemektir.» Ve bu adam, orada bulunanlara, Komünistlere karşı yürütülecek savaşın önümüzdeki o yıllık dönemi için bir plan hazırlandığını söylemiş, bu plan hakkında izahat vermiştir.

Amerikan emperyalistlerinin Lâtin Amerika'da uyguladıkları terör politikasına uygun olarak Peru'da, Panamada ve diğer ülkelerde son zamanlarda yapılan askerî darbeler de gösteriyor ki, Siro Trohilio gibi önderler tarafından yönetilen halk savaşı epizodik olaylar değildir.

Trohilio, kanunsuzluk ve adaletsizliğe karşı isyan etmişti. Onun ölünceye kadar elden düşürmediği savaş bayrağında, ölen kahramanların kanı ile şu sözler yazılıydı: Kolumbiya halkına ekmek, toprak, kültür, onurlu bir hayat, tam bağımsızlık...

Kolumbiya Komünist Partisi tarafından yönetilen bu halk savaşı amacına ulaşacaktır.

KKP MK, Siro Trohilio'nun ölümü dolayısıyla yayınladığı bildiride, işçi sınıfının ve köylülerin yönetiminde, yeni, bağımsız Kolumbiya'nın yaratılması uğrunda yürütülen bu devrim savaşının daha büyük bir güçle devam edeceğini belirtmiştir.

Hayme Gonsales

Şili Marksistlerinin yeni eserleri

Veldo Atias

Dört kitap var elimizde. Dördü de Şilili dört komünist tarafından yazılmış. Bu ülkede gittikçe genişleyen politik, sosyal ve ideolojik mücadeleye önemli katkılarda bulunan bu dört eser üzerinde kısaca durmamız faydalı olacak.

1. «Komünistlerin bilimsel ümanizmi»⁽¹⁾ Orlando Milyas tarafından yazılan bu eser, yazarının, Şili Üniversitesinde, «Şili Komünist Partisinin ideolojisi» konusu üzerinde verdiği konferansların geniş okuyucu yığınlarının anlayacağı bir şekilde işlenmesiyle meydana gelmiştir. Bu yüzden geleneksel ders kitabı çerçevesinden çıkmıştır. Yazar, Marksizmden uzaklaşan görüşlerin temsilcileri ve burjuva ideologlarıyla tartışmalar yolu ile Marksizm-Leninizmin teorik esaslarını ortaya koymakta, bilimsel ümanizmin Marksizm-Leninizme organik şekilde bağlı olduğunu ıspat etmekte, günümüzün karmaşık problemlerinin neler olduğunu göstermekte ve bunların çözüm yollarını araştırmaktadır.

Kitapta, Marksizmin tarihsel gelişme yolu, yaratıcılarının eserlerinden başlanarak çağımızdaki teorisyenlerin eserlerine kadar izlenmekte ve bu inceleme sırasında, Şili Komünist Partisinin Programı ayrıntılarıyla aydınlatılmaktadır. Bu suretle, devrim teorisiyle devrim hareketi arasındaki sıkı birlik okuyucunun gözleri önünde canlanlanmaktadır. Şili Komünist Partisinin güttüğü politikanın dayandığı prensiplerdeki yüksek ümanizm de, teori ile pratik arasındaki bu birlikte, bu bütünde dile gelmektedir.

«Hayatın aktif süreci» başlıklı bölümde, dogmatizmle diyalektik arasında son derecede ilgi çekici bir karşılaştırma yapılmıştır. Diyalektik metotla hayatın deneylerine dayanmayan teoriler ve dogmalar arasındaki tarihsel mücadeleyi izah eden yazar, kritik düşüncünün ve Marksizm felsefesinin bilimsel metodunun idealistik görüşlerden kıyaslanmayacak derecede üstün olduğu sonucuna varmaktadır. Milyas, bütün konularını incelerken, Vladimir İliç Lenin'in «Felsefe defteri» adlı eserindeki metodu kılavuz edinmiş bulunmaktadır.

«Dünyanın ümenleştirilmesi» (insanın kendi kendini yaratması), «Duyguların ümenleştirilmesi» (bilgi teorisi), «Yabancılaşmanın ortadan kaldırıl-

(1) Orlando Milyas. «El Humanismo Científico de los Comunismos», Santiago de Chile, Editorial adre Bello, 1968, 259 sayfa.

ması» (insanın insanlaşması) ve «Devrim hareketi» (pratiğin felsefesi) bölümlerinde yazar, aynı metodu kullanmakta, yani bu problemleri polemik yolu ile çözümlemektedir. Bir yandan da, çıkardığı sonuçları, ulusal ve uluslararası hayata uygulamaktadır.

Üniversite öğrencileriyle öğretim üyelerine verilen konferanslara dayanılarak yazılan bu eser, şüphesiz ki, bu çevreler arasında ilgi ile karşılanacaktır. Bundan başka, temel prensipler popüler bir şekilde aydınlatıldığı için, halk hareketine ideoloji kadrosu yetiştirilmesi alanında da faydalı olabilir.

2. «Şili ekonomisi ve Marksist yaklaşım»⁽²⁾ Şilili ekonomist Hese Kademartori tarafından yazılan ve birçok dakümana, geniş istatistik verilerine dayanılan bu eserde, Şili ekonomisinin genel panoraması gösterilmekte, tarihsel evrimi izlenmekte ve bugünkü bunalımlarının nedenleri tahlil edilmektedir.

Şili'nin doğal servetlerini ayrıntılarıyla belirten Kademartori, bu büyük potansiyal olanakların, ülkenin gelişmesi ve halkın refahı için sağlam bir üs olabileceğini önemle belirtmekte ve şöyle demektedir: «Fakat memleketimiz, yarı-sömürge ekonomili diğer ülkeler gibi, şimdiye kadar esaslı bir incelemeye tâbi tutulmamıştır. (...) Sanayiciler ve büyük yabancı kapitalistler, yalnız selitra ve bakıra önem vermişlerdir.» Yazar, bundan sonra, emperyalistler tarafından uydurulan bir masal üzerinde durmaktadır. Emperyalistlere göre, yoksulluk içinde bulunan halk, memleketteki servetleri eline aldığı takdirde, geliştirmek şöyle dursun, bunları tamamiyle yok edebilir. Yazar, bu masalın ne amaçla uydurulduğunu ve gerçeği ortaya koymaktadır.

Kitapta, Şili'nin gelişmesinin çeşitli sosyal-ekonomik aşamalarında sınıf savaşının özellikleri belirtilmektedir. Bu mücadelenin, ilk önce yerli halkla memlekete feodalizmi getiren İspanya konkistadorları arasında nasıl başladığı, daha sonra sınıfların, kapitalizmin, proletaryanın nasıl meydana geldikleri anlatılmakta, yabancı sermayenin XIX yüzyılda (ilk önce İngiltere'den, sonra da Kuzey Amerika'dan) memlekete girişi üzerinde durulmaktadır.

Kademartori'nin köy ekonomisiyle ilgili incelemeleri son derecede ilgi çekicidir. Yazar, henüz yeteri derecede incelenmemiş olan köylerdeki sosyal sınıflar konusunu, bu karmaşık problemi ve bütün memleket ekonomisini etkileyen tarım bunalımını tahlil etmekte, radikal bir toprak reformunun zorunlu olduğu sonucuna varmaktadır.

Şili ekonomisindeki bunalımı ele alan bölüm büyük bir politik önem taşıyor. Ekonominin çeşitli alanlarındaki bunalımın özelliklerini inceleyen yazar, Şili'nin ekonomik yapısında en yakın zamanda devrimci değişimler yapılması gerektiğini belirtiyor. Bu devrimci değişiklik sonucunda, büyük

(2) Jose Cademartori: «La economía Chilena un enfogre Marxista. Canttiago de Chile Editorial Universitaria, S.A., 1968, 293 sayfa.

toprak sahipliği sisteminin tamamıyla ortadan kaldırılması, yerli ve yabancı tekellerin millileştirilmesi şarttır. Devrimin anti-feodal, anti-oligarşik ve anti-emperyalist karakteri böyle değişimleri zorunlu kılmaktadır. Yazar, «Bu devrim, yalnız eskimiş üretim ilişkilerini bertaraf etmekle yetinemez, yeni üretim ilişkileri de yaratacaktır. Ekonomi alanındaki temel ödevi de budur» demektedir.

3. «Hristiyan-demokratların sorunları. Mülkiyet, devrim ve devlet»⁽³⁾ Serhio Vuskoviç'in bu eseri, genel konuya sıkı sıkıya bağlı şu altı bölümden meydana gelmiştir: 1) «Hristiyanlığın devrim teorisi», 2) «Hristiyanlık demokrasisi ve devrim», 3) «Kilise ve onun devlet teorisi», 4) «Hristiyanlık demokrasisi ve devlet», 5) «Hristiyanlığın mülkiyet görüşü», 6) «Komünitar toplum».

Hristiyan-demokrat Partisi, Şili'de dört yıldır iktidarda olmasına rağmen, «Özgürlük şartları içinde devrim» adını taşıyan programını hemen hemen hiç uygulamamıştır. Bu bakımdan, yukarıda adı geçen kitapta da belirtilerini dikkatle incelemek gerekir. Bunların reform vaatlerine aldanan birçok Şili'li, demo-hristiyanları desteklemişlerdi. Şimdi ise, aldandıklarını acı acı anlamakta ve bu durumdan çıkış yolunu Şili toplumunda yapılacak köklü değişikliklerde görmektedirler.

Vuskoviç, Lenin'in metodolojisine dayanarak, katolik dininin, özellikle Şili kilisesinin politik, ekonomik ve sosyal görüşlerini tahlil etmekte ve bu dogmaları Hristiyan-demokratların teori ve pratiği ile bağlamaktadır. Şili kilisesi, Hristiyan-demokrat Partisinin bu dogmaları politika alanda uygulayacağını ümit etmektedir.

Hristiyan-demokrat Partisinde görüş birliği bulunmadığı için üyeleri de çeşitli sınıf ve tabakalara mensuptur. Vuskoviç'in kitabının temel fikri şudur: «Hristiyan-demokratlar, gerek sınıfsal kökenleri, gerekse felsefi görüşleri bakımından memleketimizde devrime öncülük edemezler. Bu rol işçi sınıfının ve müttefiklerininindir.» Fakat, bu arada ülkede çeşitli ideoloji akımlarının varlığını ve Hristiyan-demokrat Partisinin de bu akımlardan bazılarını dile getirdiğini göz önünde bulunduran yazar, «kilisenin ve hristiyan demokrasisinin en uzak görüşlü çevreleri»yle diyalogun ve ortak eylemin faydalı olabileceğini belirtiyor. Şili'nin devrim yolu ile yenileşmesi alanındaki hazırlık şekillerinden biri de şüphesiz budur.

«Şili'deki istilâ hareketi. Yabancı müdahalesi hakkında röportaj»⁽⁴⁾ Yazarı: Edvardo Labarsa Godard. Kendisi «El Siglo» gazetesinin politik redaktörü. Kitabını, görgü ve izlenimlerine dayanarak yazmış. Okuyucuyu sürükleyen bir eser. On bölümde de emperyalistlerin Şili'ye sokulma biçim-

(3) Sergio Vuskoviç. «Problematica D.C., Propiedad, Revalusión, Estado» Santiago de Chile, Editorial Austral, 1968, 127 sayfa.

(4) Eduardo Labarsa Godard. «Chile Invadido. Reportaje a la Intromisión extranjera», Santiago de Chile, Editorial Austral, 1968, 349 sayfa.

leri ayrıntıları ile anlatılıyor. Şimdiye kadar yayınlanmamış 60 dokümanla birlikte pek çok vesikaya dayanılarak hazırlanan bu kitapta, yabancıların, sosyal hayatın çeşitli alanlarına, örneğin, sendikalara, üniversite öğrencileri hareketine, orduya, üniversitelere, propaganda araçlarına, dini müesseselere ve diğer örgütlere hangi biçimlerde sızdıkları açıklanıyor. CIA'nın, casusluk işlerinden başka, sendika hareketini parçalamak için perde ardından kampanya yönettiği, fakat başarı kazanamadığı, yalnız bi iş için 2.171.000 dolar harcadığı vesikalarla ortaya konuyor. Yazar, CIA'nın, Şili üniversite gençliği örgütlerindeki baltalama faaliyetlerini açığa vuruyor, Şilideki bozguncu faaliyetleriyle ün yapmış 48 CIA ajanının biyografilerini veriyor.

Kitabın bir başka bölümü, Birleşik Amerika Elçiliğinin faaliyetine ayrılmıştır. Şili'nin Vaşington Elçiliğinde sadece 8 memurun vazife gördüğünü, buna karşılık Birleşik Amerika'nın Santiyago Elçiliğinde 225 diplomat ve memurun bulunduğunu, yine aynı Elçilik emrinde çalışan Şili'li 200 memurun bu hesabın dışında olduğunu öğreniyoruz.

Bu suretle bu elçilik Şili'deki emperyalist müdahalesinin genel karargâhı haline almış bulunmaktadır.

«Amerikan barış gönüllüleri ordusu»nun da, köylerde ve şehirlerin kenar mahallelerinde nasıl çalıştıkları yine delilli olarak gözler önüne seriliyor.

Laboka'nın bu kitabı, Şili halkının anti-emperyalist, kurtuluş mücadelesine yardım eden değerli bir eserdir.

Halkımıza çağrı

Yurttaş!

Ülkemiz, sömürge ve saldırgan emperyalistlerin hasis çıkarları için korkunç bir harp felâketine sürüklenmektedir. Bu gerçek, son zamanların olaylarıyla elle tutulacak kadar somutlaşmıştır. Yurt ve dünya olayları, barışsever halkımızın, onun gerçek menfaatlerini savunan yurtsever güçlerin endişelerini artıracak, onları emperyalizme, NATO'ya karşı ayaklandıracak niteliktedir.

Milli kurtuluş ve bağımsızlık azminin yenilmez gücü karşısında Vyetnam'da bozguna uğrayan Amerikan emperyalizmin bu ülkeye saldırılarına son vermemiş, Güney Doğu Asya'da yeni bir dünya harbini körüklemekten vaz geçmemiştir.

Emperyalizmin Türkiye'deki faaliyetleri, dünyanın dört bucağındaki harpçi gayretlerinin ayrılmaz bir parçası ve devamıdır. Amerikan emperyalistleri ve ortakları tarafından girilen harp hazırlıklarının göze batan merkezlerinden biri de Türkiye'dir. Emperyalistler dünyanın çeşitli bölgelerinde tutuşturdukları harp ocaklarının sayısını artırmak için yurdumuzu askeri üslerle, atom yığınaklarıyla döşemişlerdir. Türkiye'nin Amerikan Altıncı Filosu için taşıdığı çekici kuvvetin kaynağı buradadır. Şimdi İstanbul limanında demirli bulunan bu filo, Akdeniz bölgesi halklarının hürriyetlerini, Yakın Doğu ülkelerinin bağımsızlıklarını tehdit altında tutmakla, ezmekle görevlidir. Dünyanın çeşitli yerlerinde emperyalistlerin provokasyonlarını, barışı tehditlerini artırdıkları ve memleketimizde emperyalizme, özellikle Amerikan emperyalizmine karşı, NATO'ya, yabancı askeri üslere karşı mücadelenin genişlediği bir sırada, bu Filonun Türkiye'yi ziyaretlerini sıklaştırması tesadüfi değildir. Bu boy gösterme ve gözdağı verme ziyaretlerinin işçilerimizde, yurtsever gençlerimizde, ilerici aydınlarımızda uyandırdığı tepki, barışsever halkımızın en derin duygularını ve gerçek iradesini parlak bir şekilde dile getirmiştir. Emperyalizmin, işbirlikçi bir iktidarın bu kutsal tepkiyi boğmak için başvurduğu bütün o yüz kazartıcı tedbirlere rağmen, işçilerimize, gençlerimize, cesaret ve kuvvet veren de budur; halkımızın gerçek iradesini dile getirmiş olmalarıdır.

Amerikan emperyalizminin, Arap ülkelerinde uyanan ve gelişen bağımsızlık hareketini boğmak için İsrail maskesi altında girdiği

saldırı hareketi ve bu hareketin, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi ve Güvenlik Kurulunun kararına rağmen devam etmesi, Orta Doğuyu, bu arada baştanbaşa NATO ve Amerikan üslerinin kapladığı yurdumuzu bir harp felâketiyle yüzyüze getirmektedir.

Son günlerde, Türkiye'nin Arap topraklarına yakın bir bölge-sinde, Adana yakınlarında, Amerikan ve Batı Alman askeri birliklerinin tertipledikleri manevraların başlıca hedeflerinden birinin, İsrail saldırganları karşısındaki Arap yurtseverlerine gözdağı vermek olduğunda şüphe yoktur. İsrail-Arap savaşında, haksever halkımızın baskısıyla Arapları destekler görünen Ankara hükümetinin, Türkiye sınırları içinde Araplara karşı böyle bir askeri harekete yol vermesi, açıkça gösteriyor ki, Türkiye NATO'ya ve Amerikan ile İkili Anlaşmalara bağlı kaldıkça kendi felâketiyle sonuçlanması kaçınılmaz olan bir maceraya sürüklenecektir.

Emperyalist Amerikan ve Batı Alman politikasının Çekoslovakya'da uğradığı bozgun, bu devletleri Avrupa'da ve bütün dünyada barışı kundaklayıcı çabalardan vazgeçirmemiştir. NATO'nun bu iki temel direği, geçenlerde Çekoslovakya-Batı Almanya sınırında tertipledikleri kışkırtıcı askeri manevralardan sonra şimdi yeni bir provokasyon tertibine girişmişlerdir. Batı Berlin'in Demokratik Almanya sınırları içinde bulunduğunu unutmuş görünen Bon yöneticileri 5 Martta bu şehirde toplanmaya, Federal Almanya Cumhurbaşkanlığı seçimlerini burada yapmaya karar vermişlerdir. Bu yeni provokasyon, Avrupa ve dünya barışı için çok tehlikeli sonuçlar doğuracak niteliktedir.

YURTTAŞ! Yurdumuza kölelik ve harp felâketi getirmekle görevli Amerikan Altıncı korsan Filosuna karşı yiğitçe savaşan işçilerimize, öğrencilerimize gösterdiğin desteğin daha etkili olabilmesi, daha teşkilâtlı olmasına bağlıdır, ve bu savaş senin öz savaşındır.

Türkiye, saldırgan amaçlarla kurulan ve sadece bu amaçlara hizmet eden NATO'dan çıkmadıkça, Amerika ile ikili anlaşmalar yırtılmadıkça, Türkiye'deki yabancı askeri üsler sökülüp atılmadıkça, Amerikan Altıncı Filosunun kışkırtıcı ziyaretlerini önlemek, yurdumuzun bağımsızlığını diriltmek, hatta varlığını korumak kolay olmayacaktır. Ve yurtsever işçilerimizin, öğrencilerimizin Altıncı Filoya karşı verdiği savaş, NATO'ya, memleketimizin varlığını tehlikeye koyan yabancı üslere, atom harmanlarına karşı savaşın ta kendisidir.

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ MERKEZ KOMİTESİ

14 Şubat 1969

«Kanlı Pazar» ve ötesi

Emperyalizme karşı yürüttüğümüz savaşta yeni aşama ve bu aşamanın özellikleri

Ahmet Saydan

Anti-emperyalist savaşın özü

Altıncı Amerikan Filosunun 10 Şubatta İstanbula gelmesiyle, emperyalizme karşı uzun yıllardan beri yürütülen savaş yeni bir aşamaya ulaştı ve yeni bazı nitelikler kazandı.

Halkımızın, emekçi yığınlarının, aydın ve gençlik teşkilâtlarının, yurtsever basın ve ordunun ezici çoğunluğunu teşkil eden yurtsever subay ve erlerin, emperyalizme ve bugünkü şartlar içinde emperyalist kampın başı Amerikan emperyalizmine karşı savaşı yeni değildir. Bu savaş değişik şart ve şekiller altında Birinci Dünya Harbinin sonundanberi devam edegelmektedir. Hatta bu mücadeleyi, Osmanlı İmparatorluğu devrine doğru, daha da gerilere götürmek mümkündür. Fakat, Birinci Dünya Harbinden sonra, hepimizin bildiği gibi, Türkiye'nin emperyalizme karşı mücadelesi silâhlı ve kanlı bir Milli Kurtuluş Harbi şeklini aldı. Sultanlığın, hilâfetin lağvı, Cumhuriyetin ilanı gibi bazı ileri adımların ve reform hareketlerinin, İngiliz, Fransız, Amerikan, İtalyan ve Yunan emperyalizmine karşı yürütülen milli bağımsızlık hareketi sonucunda elde edildiği gözönünde tutulacak olursa, emperyalizme karşı savaşın, demokratik ve reformcu tohumlarını da özünde taşıdığı ve bu tohumların, milli kurtuluş ve bağımsızlık mücadelesi geliştikçe çoğalmakta oldukları ve milli kurtuluş mücadelesinin başarısı ile reformcu bir demokratik hareket biçiminde belirmediği açıkça görülür. Türkiye'de Milli Kurtuluş Savaşında hegemonyayı elinde tutan burjuvazinin bu reformlarda gerçek bir halkçılığa ve demokrasiye kadar gitmemesi, genellikle anti-emperyalist savaşların, aynı zamanda demokratik ve reformcu özü de geliştirdikleri gerçeğini değiştirmez.

Türkiye'nin Birinci Milli Kurtuluş Savaşı sırasında, milli bağımsızlık hareketine karşı emperyalistlerin, elbirliğiyle, karşı-devrimi, işbirlikçi Vahdettin ve Damat Ferit idaresini zorla dayatmak isteğine karşı, halkın, milli bağımsızlık hakkını, ulusal egemenliği silâh gücü ile savunmasından başka birşey değildi. Nasıl ki, Türkiye'nin milli bağımsızlık azmini ezip, geri ve işbirlikçi bir hükümeti Türk halkına dayatmak isteyenler, bu harekete girişmezden bir yıl önce, sosyalist bir toplum yaratmak, insanın insan tarafından sömürülmesine son vermek amacıyla başarılan Büyük Ekim Sosyalist Devrimini de kan içinde boğmak üzere karşı-devrimi, kapitalist düzeni

Sovyet Rusya halkına ve işçi sınıfına dayatmak üzere kanlı müdahalede bulunmuşlardır. Emperyalizmin, bir yandan Sovyet Rusya'ya kapitalizmi, bir yandan da Türkiye'ye işbirlikçi bir hükümeti dayatmak üzere karşı-devrimi zorla ihraç etme teşebbüsleri kanlı bir yenilgi ile sonuçlanmış, emperyalizm, her iki kanlı müdahalesinden, uğradığı yenilgi sonucunda vazgeçmek zorunda kalmıştır.

Fakat, emperyalizm ve İkinci Dünya Harbinden sonra milli kurtuluş ve devrim hareketlerine karşı dünya jandarmalığı gibi bir ödevi üzerine alan Amerikan emperyalizmi, gücünün yettiği yerlere karşı-devrimi ve işbirlikçi idareleri dayatma politikasından vazgeçmediği gibi, bu politikayı daha da geliştirmiş, hatta dünya barışını tehdit edici ve dünyayı bir atom harbine sürükleyici duruma getirmiştir. Emperyalizm, bu baskı yöntemleriyle bazı Güney Amerika, Afrika ve Asya ülkelerinde geçici başarılar elde etmiş, işbirlikçi idareler kurmaya, yahut Yunanistanda olduğu gibi faşist darbeler eliyle sömürü düzenlerini ayakta tutmaya ve kendisine müttefikler sağlamaya muvaffak olmuştur.

Fakat, bir yandan, sosyalist ülkeler topluluğunun kurulması ve devamlı olarak kuvvetlenmesi, bu kampın en büyük devleti Sovyetler Birliği'nin ekonomi ve bilim alanlarında büyük başarılar kazanması, dünya milli kurtuluş hareketinin hızla gelişmesi, dünya işçi ve komünist hareketinin politik bir etken olarak günden güne güçlenmesi, bir yandan da emperyalizmin Viyetnam'da olduğu gibi kanlı ve direkt saldırılara girişmesi, sömürü ve vurgun düzenlerini daha açık, daha sert metotlarla ayakta tutmaya kalkışması, demokratik ve anti-emperyalist hareketin dünya çapında genişlemesine ve eylem birliğinin kuvvetlenmesine, aynı zamanda, emperyalizme karşı savaşta işbirlikçi idarelerin devrilmesine, ulusal, demokratik, anti-emperyalist ve barışçı hükümetler kurma imkânlarının artmasına yol açmıştır. Son yılların en ilgi çekici politik gelişmesi de işte budur; emperyalizme karşı savaşta burjuvazinin de bir kısmını milli kurtuluş hareketine seferber eden ulusal idarelerin kurulmasıdır. Bu hareket, Güney Amerika, Afrika ve Viyetnam gibi bazı Güneydoğu Asya memleketlerinde gelişme ve kuvvetlenme süreci içindedir.

«Kanlı pazar»

Türkiye'de de şu son yıllar içinde bu sürecin hızla geliştiğine şahit oluyoruz. Amerikan Altıncı Filosunun 10 Şubat tarihinde İstanbul'a yaptığı ziyaret sırasında meydana gelen olaylar bize, bu sürecin hangi aşamaya ulaştığını görmek ve tesbit etmek imkânını yaratmıştır. Çünkü, Altıncı Filonun ziyareti, memleketimizde sayısı 101'i aşan Amerikan ve NATO askeri üslerinin bulunmasına, NATO ve İkili Anlaşmaların köleleştirici niteliğine, işbirlikçi iktidarın Amerikan emperyalizminden yana tutumlarına rağmen, milli kurtuluş hareketinin genişliğini belirten bir olay niteliğini taşımaktadır.

Altıncı Filosunun İstanbul'u son ziyareti, şu tesbitleri yapmak imkânını vermiştir:

Halkımızın emperyalizme ve yerli ortaklarına karşı savaşı, Vaşington'u ve işbirlikçileri, hareketi ezmek için, «kanlı pazar» adını alan 16 Şubat katliâmını tertiplemeye zorlayacak bir genişlik ve seviyeye ulaşmıştır. Gerçekten de Altıncı Filosun İstanbul'a gelmesi üzerine, değil yalnız bu ilimizde, memleket ölçüsünde gösterilen başlamıştır. İşçi sınıfının, 178 sendikal örgütü, çeşitli sosyal ve politik teşkilâtları vasıtası ile öncü rolü oynaması, emperyalizme karşı savaşın yurt yüzeyine yayılmasında, geniş emekçi yığınlarını ve aydınları kapsamada önemli bir etken olmuştur.

Türkiye Komünist Partisi Merkez Komitesi, Altıncı Filonun ziyareti dolayısı ile 14 Şubat 1969 günü yayınladığı Çağrıda, halkımızın emperyalizme karşı savaşını şöyle değerlendirmektedir:

«Dünyanın çeşitli bölgelerinde emperyalistlerin provokasyonlarını, barışı tehditlerini artırdıkları ve memleketimizde emperyalizme, özellikle Amerikan emperyalizmine karşı, NATO'ya, yabancı askeri üslere karşı mücadelenin genişlediği bir sırada, bu filonun Türkiye'yi ziyaretlerini sıklaştırması tesadüfi değildir. Bu boy gösterme ve gözdağı verme ziyaretlerinin işçilerimizde, yurtsever gençlerimizde, ilerici aydınlarımızda uyandırdığı tepki, barışsever halkımızın en derin duygularını ve gerçek iradesini parlak bir şekilde dile getirmiştir. Emperyalizmin, işbirlikçi bir iktidarın bu kutsal tepkiyi boğmak için başvurduğu bütün o yüzkızartıcı tedbirlere rağmen, işçilerimize, gençlerimize cesaret ve kuvvet veren de burdur, halkımızın gerçek iradesini dile getirmiş olmalarıdır.

«Türkiye, saldırgan amaçlarla kurulan ve sadece bu amaçlara hizmet eden NATO'dan çıkmadıkça, Amerika ile İkili Anlaşmalar yırtılmadıkça, Türkiye'deki yabancı askeri üslar sökülüp atılmadıkça, Amerikan Altıncı Filosunun kışkırtıcı ziyaretlerini önlemek, yurdu-muzun bağımsızlığını diriltmek, hatta varlığını korumak kolay olmayacaktır.»

TKP'nin bu çağrısı, işbirlikçi iktidarın halk düşmanı politikasının geniş emekçi yığınları önünde demaske edilmesine yardım etmiştir. Öte yandan hükümetin, polisini, milli bağımsızlık savaşını yürüten güçlere karşı sürmesi, «kanlı pazar» katliâmını tertiplemesi, bu işte toplum polisini, 31 Martçı komandoları kullanması, maskesini düşürmüş ve geniş halk yığınları, iktidarın, emperyalizmin oyuncağı olduğunu daha açık bir şekilde görmeye başlamıştır. Bu durum hükümetin iyice tecrit edilmesine yol açmıştır.

Geniş yığın örgütleri, meselâ Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı (TMTG), Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DISK), Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS), Türkiye Edebiyatçıları Derneği, üniversite bilim çevreleri, CHP, MP, YTP gibi burjuva muhalefet partileri, yayınladıkları bildirilerle,

16 Şubat «kanlı pazar» olaylarından hükümeti sorumlu tutmuş ve çekilmesini istemişlerdir. TMTG Başkanı, tertiplelediği basın toplantısında» bu yıl Ekim ayında yapılacak seçimlere kadar ulusal bir koalisyon hükümetinin işbaşına getirilmesini istemiştir. DISK ve Edebiyatçılar Derneği de aynı istekleri ileri süren bildiriler yayınlamışlardır. Edebiyatçılar Derneği, ayrıca, bütün milli güçleri ikinci milli kurtuluş savaşında katılmaya çağırmıştır. AP çevrelerine bağlı olmayan gazeteler de hükümetin istifa etmesini istemişlerdir. Meclis ve Senatoda da bütün muhalefet partilerin sözcüleri «kanlı pazar»ın hükümet tarafından tertiplendiğini belirtmiş ve Demirel iktidarının çekilmesini istemişlerdir.

Bugünkü aşamada yapılması gereken işler

Burada hedef, Demirel hükümetini istifa ettirerek yerine başka bir işbirlikçi hükümeti getirmek değil, ulusal demokratik ve anti-emperyalist güçlerin kuracağı bir hükümeti işbaşına geçirmektir. Bu ulusal hükümetin gayesi, işçi sınıfı, orta tabakaları ve ulusal burjuvazisi ile halkımızın isteklerini bir asgari program çerçevesinde yerine getirmek, Türkiye'yi emperyalizmin hegemonyasından kurtarmak, tam bağımsızlığına kavuşturmak, yani NATO'lardan, SENTO'lardan, ikili Anlaşmalardan, Amerikan ve NATO üslerinden arınmış bir Türkiye idealini gerçekleştirmektir. Buna paralel olarak, Anayasanın öngördüğü reformları ve en başta köklü bir toprak reformunu yapmaktır. Halkın, emekçi yığınlarının demokratik haklarını genişletmek, köy emekçileri yığınlarının, davasını benimsemiş partiler safında teşkilatlanmalarını sağlamak, sendikalara, işçi sınıfının haklarına konmuş kısıtlamaları kaldırmak, orta tabakaları ve milli burjuvaziyi yabancı ve yerli tekellere karşı korumak, sanayileşmek ve kalkınmak gibi çözümlenmesi gereken meseleler de vardır. Ulusal, demokratik ve anti-emperyalist bir hükümeti bu günkü aşamada bekleyen sorunlar, esas hatları ile, bunlardır.

Bu ilk reformlar başarılmadan ya da bu reformlara doğru sağlam adımlar atılmadan yapılacak genel seçimler, ağa-mütegalibe – komprador hegemonyasının devamını sağlayıcı sonuçlar verecek, emperyalizme bağlı bu zümrelerin demokratik gelişmeyi ve milli bağımsızlık hareketini balatalamalarına şu veya bu ölçüde imkân verecektir. Türkiye'nin bugünkü politik, sosyal yapısı içinde, derebeyi-mütegalibe ve yabancı tekellere bağlı sermayeciler hegemonyası altında 1945'ten bu yana yapılan bütün seçimler, şu veya bu politik maskeye bürünen bu zümrelerin hâkimiyetini devam ettirici, hatta bazı şartlarda kuvvetlendirici sonuçlar vermiştir. Bu sonuçları elde etmek için Menderes ve Bayarların kurduğu DP'nin kapatılması, birkaç DP'li politikacının saf dışı edilmesi, aynı aşırı gerici sosyal zümrelerin AP'yi yaratmalarına ve bu yoldan bir daha iktidarı elde etmelerine engel olamamışlardır. Nasıl ki, yarın bu şartlar altında AP'nin yerine aynı nitelikleri taşıyan başka bir akımın yahut koalisyonun iktidarı ele alıp aynı

zümrelerin emperyalizmin politikasını yürütmesine parlâmentarizmin bu şekli engel olamayacaktır.

Çünkü gerici zümrelerin ekonomik, politik ve sosyal hegemonyası, onlara, *parlamento*ya, hiç olmazsa *parlamento çoğunluğunu*, kendi sömürü, vurgun ve emperyalizmle bağıllık politikasının yürütülmesinde bir araç olarak kullanmak imkânını veriyor.

Esasen bu nitelik, yani parlâmento ile halk yığınları arasındaki çelişme bütün kapitalist ülkelerde az veya çok mevcuttur. Bütün kapitalist ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de parlâmento, emekçi yığınlarının iradesini gereği gibi yansıtamamakta, parlâmentoda büyük burjuva grupları, ağa-mütegalibe zümreleri, çoğunluğu elde tutmak ve bu yoldan hegemonyalarını devam ettirmek, hatta zaman zaman onu daha da kuvvetlendirmek imkânlarını bulmaktadırlar. Yurdun gerçek durumu, halk tabakalarının sosyal yelpazesi ile büyük burjuvazinin parlâmentodaki temsil nisbetsizliği Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde daha belirgin, daha açıktır. Büyük burjuvazi yararına ve emekçi halkın zararına olan bu nisbetsizlik, İngiltere, Fransa, İtalya ve Birleşik Amerika gibi gelişmiş kapitalist ve bazı demokratik geleneklere sahip ülkelerde de vardır. Bu, burjuva parlâmentarizminin tedavi edilemez hastalıklarından biridir. Burjuvazi sınıfsal hâkimiyetini korumak için parlâmentodaki çoğunluğu her ne bahasına olursa olsun elde tutmak için çalışır. Bundan ötürüdür ki, gerek Türkiye'de, gerekse başka kapitalist memleketlerde sık sık seçim sistemiyle oynanır ve seçim kanun ve sistemleri zaman zaman ustaca ve dolambaçlı yollarla değiştirilerek burjuvazinin parlâmentodaki çoğunluğu elden kaçırmaması sağlanır. Seçim sisteminin burjuvazinin sınıfsal hâkimiyetini sağlayacak şekilde ayarlanması, parlâmentoda burjuvazinin çoğunluğu elde tutmasını ve bu yoldan da hâkimiyetini yürütmesini sağlar ama, öte yandan memlekette haklı bir parlâmento-dışı muhalefetin gelişmesini, kuvvetlenmesini zorunlu kılar. Bu zorunluk sık sık hâkim sınıflarla emekçi yığınları arasında derin çatışmalar ve bunalımlar şeklinde kendini gösterir. Bunalımların başta gelen nedenlerinden biri, parlâmento-dışı muhalefeti, iktidarların, legal bir baskı gücü olarak görmemesi ve «kanunsuz» ilân ederek ezmeye kalkışmasıdır. Ama işbirlikçi burjuvazi, zümre menfaatlerini korumak için bu yola gitmeye mecbur, âdeta mahkûmdur. Çünkü burjuvazi, seçim sistemini dürüst ve demokratik prensiplere bağlı kalarak uyguladığı takdirde, parlâmenter yollarla burjuvazinin değil, ulusal, hatta sosyalist güçlerin iktidara geçmesi imkânları artar.

Altıncı Filosun ziyaretiyle beliren gerçeklerden biri de şudur: Halk yığınlarının emperyalizme karşı sürdürdüğü savaş gittikçe daha sertleşmekte, daha ağır fedakârlıkları ve daha geniş bir teşkilâtlanmayı gerektirmektedir. Gerçekten de Altıncı Filonun bundan evvelki ziyaretiyle son ziyaretinde beliren olaylar karşılaştırıldığı takdirde, Filonun 10 Şubat ziyaretinde bilânçonun çok daha ağır, çok daha kanlı olduğu görülür.

Fakat, son ziyaret olaylarında dikkati çeken en önemli taraf, yurtsever güçlerin teşkilatlanma ve eylem birliğindeki büyük gelişmelerdir. Bu gelişmeyi, hiçbir «kanlı pazar» durduramayacaktır.

Ordumuzun ulusal niteliğini yok etme çabaları

«Kanlı pazar» olayları ve genellikle Altıncı Filonun son ziyareti, Türk Silâhlı Kuvvetlerinde de önemli bazı ayrışmaların geliştiğini göstermektedir. Cumhuriyet tarihinde belki de ilk defa olarak Türk ordusunun Genel Kurmay Başkanı durumunda olan bir Orgeneral – yani Genel Tural – 31 Martçı gericiiliğin, emperyalizm hegemonyasını faşist metotlarla savunan yan güçlerin bayrağı haline gelmiştir. 16 Şubat günü Taksimde «Bağımsız Türkiye için Mustafa Kemal yürüyüşü»nü, «Soygun ve sömürgecilğe karşı işçi yürüyüşü»nü yöneten güçlere saldıranlar Tural'ı bir bayrak gibi kullandılar. Bu durum, uzun zamandanberi ordu içindeki gelişmeyi yansıtıyordu. Gerçekten de General Tural ve kendisi gibi düşünen bazı generaler, silâhlı kuvvetleri Türkiye'de emperyalizmin ve anti-komünizmin bir âleti haline getirmek üzere büyük gayretler sarfetmekteydiler. Tural, zaman zaman ordu içinde yayınladığı günlük emirler ve bildirilerle yurtseverlere saldırıyor, Amerikan Elçisi Komer'e ordu birliklerini teftiş ettirecek kadar Vaşington'a bağlılığını açığa vuruyor ve Silâhlı Kuvvetlerde anti-komünizmin bir şampiyonu olarak geçinmek istiyordu. Bu bakımdan onun Taksim meydanında «kanlı pazar» günü azılı gerici kuvvetlerin bayrağı haline gelmesi hiç de rasgele değildir. Demirel-Tural-Komer üçlüsü, bundan başka, ordu birliklerini emperyalizmle savaştan işçi ve gençlik hareketine karşı çıkararak, bu yurtsever akımları birbirine düşürmek taktiğini de uygulamak istemişlerdir. Tabii Senatör Tunçkanad'ın iki yıl kadar önce açıkladığı bir Amerikan casusluk raporu da bu gibi taktiklerle yurtsever güçleri birbirine düşürmeyi salık veriyordu.

Beliren bu gerçekler şunu gösteriyor: Amerikan emperyalizmi, Demirel hükümeti, Silâhlı Kuvvetleri işbirlikçi idarenin bir âleti ve dayanağı haline getirmeye çalışmaktadırlar.

Emperyalistler ve Demirel idaresi, Silâhlı Kuvvetlerin ulusal niteliğini daha da temelli bir şekilde kaybettirebilmek için subay ve komutanları «Ordu Yardımlaşma Kurulu» vasıtası ile büyük şirketlere bağlamış ve büyük mali spekülasyonlara subay ve komutanları ortak etmeye koyulmuşlardır. Hükümet, bir yandan, halk çocuklarının okuduğu askeri lise ve ortaokulları, – biri hariç – kapatırken, bir yandan İmam Hatip Okulu öğrencilerine Harbiyeye girmek hakkını tanımayı planlıyor. Böylece dini irtica ordu saflarına sokmayı ve ulusal orduyu bu yönden de vurmayı tasarlıyor. Bunun dışında, askeri orta okul ve liseleri kapatmakla, iktidar, üniversitelerdeki burjuva çocukları arasından subay kadroları sağlamaya yöneliyor.

Bu demektir ki, Silâhlı Kuvvetler birçok yönden politik ve moral bir baskı konusudur ve bu baskının amacı, ulusal orduyu emperyalist-kompra-

dor idarenin gayri milli bir âleti haline getirmektir. Bu tesbitlerden çıkan sonuç şudur: Ulusal bağımsızlığı gölgelenen, emperyalizmin hegemonyasına giren ülkelerde ulusal ordu anlamı da yavaş yavaş kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Türk ordusunun erinden generaline kadar ezici çoğunluğu yurtsever unsurlardan kurulmuştur. Buna rağmen, ulusal ordu kavramı, ulusal hükümet, ulusal idare ve ulusal bağımsızlıkla sıkı sıkıya bağlı olduğundan, işbirlikçi bir idarenin elinde ordu, işbirlikçi politikaya âlet olabilir. İktidarı ellerinde tutanlar ulusal bir politika gütmedikleri, NATO, SENTO gibi askeri-politik örgütlerle, ikili Anlaşmalar gibi köleleştirici bağlarla emperyalizme bağlı oldukları için, ordudaki yurtsever güçlerin anti-emperyalist mücadeleden uzak kalmaları, Tural gibi generallere kesin bir cephe almamaları, kısacası ferdi direnmelerle yetinmeleri, ordunun ulusal niteliğinin kaybolmasına yol açabilir.

Silâhlı Kuvvetler, Amerikan emperyalizminin, dünya ölçüsünde hegemonyasını sürdürmek, soğuk harbi körüklemek maksadiyle kurduğu politik askeri teşkilât olan NATO'nun komutasına verilmiştir. NATO, Türkiye'de Silâhlı Kuvvetleri, bütün ulusal geleneklerini ayaklar altına alarak, Amerikan emperyalizminin Ortadoğudaki menfaatlerine bekçilik yapan ve sosyalist ülkelere saldırı için hazırlanan bir kuvvet durumuna düşürmüştür. Yani «Türk Ordusu ulusal niteliğini yitirebilir» derken bu konuda baş etken olarak karşımıza NATO dikilmektedir. NATO, evvelâ Türkiyenin bağımsızlığını gölgeliyen emperyalizmin ve özellikle Amerikan emperyalizminin bir hegemonya aracı olarak belirmiş ve daha sonra Türk ordusunun ulusal niteliğini silmeye, onu öteki NATO ordularıyla kaynaşık bir kuvvet haline getirmeye koyulmuştur. Bu bakımdan NATO ile milli bağımsızlık anlamı bağdaşmayacağı gibi, NATO ile ulusal ve bağımsız ordu anlamı da bağdaşamaz.

İktidar emperyalizmle işbirliğini kuvvetlendiriyor

Amerikan Akdeniz Altıncı Filosunun 10 Şubat İstanbul ziyaretinde meydana gelen olaylar, iktidarın ve iktidarı destekleyen egemen çevrelerin, emperyalizmle ve en başta Amerikan emperyalizmiyle bağlarını daha da kuvvetlendirmekte olduklarını ortaya koymuştur. Amerika Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Robert Makloy Şubatın 13'ünde Vaşington'da verdiği bir demeçte, Türk hükümetinin, Amerikan menfaatlerini korumak üzere aldığı tedbirlerin kusursuz olduğunu açıklıyor ve Demirel hükümetinin Vaşington'a bağlılığını memnurlukla belirtiyor. Bizzat Başbakan Demirel, Şubatın 24'ünde Amerikan Assoşieyet Pres ajansına verdiği bir demeçte, Amerika'ya hitap ediyor, anti-amerikan gösteriler şeklinde beliren milli bağımsızlık hareketine bakıp da hüküm vermemelerini istiyor, bunlara göre hüküm verildiği takdirde Türkiye'de «solcuların gayelerini gerçekleştirmiş olacaklarını» kaydediyor. Demirel, demecini, «Altıncı Filonun ziyaretlerinin

azaltılması veya Türkiye'deki Amerikan varlığının kısıtlanması yolunda hiçbir talebimiz olmamıştır» sözleri ile bitiriyor.

Hükümet, Amerikan Altıncı Filosuna karşı milli bağımsızlık savaşının devam ettiği en hararetli günlerde «Anayasa Nizamını Koruma Kanun Tasarısı»nı Meclise sevk etmekle, yalnız faşist komando birlikleri, toplum polisi gibi baskı kuvvetleriyle değil, aynı zamanda, meşhur faşist 141 ve 142'ci maddelere bile rahmet okutan «kanuni» tedbirlerle de bu işbirlikçi düzeni ayakta tutmaya ve yürütmeye kararlı olduğunu göstermiştir. Türkiye'de emperyalist ve işbirlikçi hegemonyası, Vaşington'un saldırı ve sömürü politikası, Demirel hükümetinin polisiyle, Tural gibi generallerle, 141–142'ci maddelerle, «Anayasa Nizamını Koruma Kanun»ları ile yürütülme isteniyor.

Başarının ilk şartı

Bu işbirlikçi politikaya karşı geniş bir savaş cephesi kurulmaya başlanmıştır. Bu cephe, ulusal bağımsızlık, emperyalizmden kurtulma, demokratik hakları genişletme ve reformları uygulama gibi sağlam temellere dayanmaktadır. TKP bu savaşın bayraktarıdır, komünist olmanın öteki yurtsever akımlar da bu savaşta aktif bir rol oynamaktadır. Meselâ Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı (TMGT) «kanlı pazar» olaylarından sonra yayınladığı bildiride, yazımızın baş tarafında da belirttiğimiz gibi, Ekim ayında yapılacak seçimlere kadar bir koalisyon hükümetinin işbaşına getirilmesini istedi. Devrimci İşçi Sendikalar Konfederasyonunun (DİSK'in) tutumu da bu yöndedir. Türkiye Edebiyatçıları Derneği de bunlara yakın isteklerde bulundu. AP çevrelerine bağlı olmanın bütün basın, ortak bir çıkışla, hükümetin derhal istifasını ve ulusal bir hükümetin kurulmasını istedi. TIP'in politik tutumu da bu yöndedir. CHP'deki ortanın solu taraftarları bu konuda öteki yurtsever güçlerden ayrılmıyorlar. Yurtsever gençlik teşkilâtları ise işçi sınıfı ile birlikte miting, yürüyüş gibi savaş alanlarında konkrutlukları ile emperyalizme ve işbirlikçi hükümete karşı, demokrasi ve reformlardan yana olduklarını açıkça bildirmişlerdir.

Altıncı Filonun ziyaretinde beliren emperyalizme, işbirlikçi idareye ve bu iki kara kuvvetin bugünlerde tezgâhlamakta olduğu faşist kanunlara karşı direnme cephesi, hemen hemen bütün memleketi kapsayan, üniversitelerden işçi sendikalarına kadar toplumun değişik sosyal tabaka ve sınıflarını içine alan bir hareket niteliğini kazanmıştır. Bu hareketin asgari programı, emperyalizmin ve işbirlikçilerin kanlı terör hareketine karşı gelişen savaşta çizilmiş ve konkrutleşmiştir.

Türkiye'de gericilerin, emperyalizme dayanarak, geniş şehir ve köy emekçi yığınlarına sınıfsal saldırısı sürekli bir niteliktedir. İşbirlikçiler, sınıfsal hâkimiyetlerini, 141 ve 142'ci maddeler gibi faşist kanun hükümleriyle, açık ve gizli polisi, emperyalizmle bağılılığı, komando birlikleri ve tertiple ettiği «kanlı pazar»larla ayakta tutmaya çalışıyor. «Kanlı pazar»

tertipliye emperyalist-işbirlikçi ittifakı, sınıfsal çıkarlarını silâh zoru ile dayatmaktan bir an bile geri durmayacaklarını göstermişlerdir. Bu demektir ki, silâha, zorbalık metotlarına başvuran, emperyalizme bağlı burjuvazidir. Anti-komünizm bayraktarları, işbirlikçi burjuvazinin kanlı politikasının «ideologları», uzun yıllardır, işçi sınıfının ve onun politik teşkilâtlarının ancak «darbeci»likle «kan akıtarak iktidarı» ele geçirdiklerini iddia etmişler ve kamu oyunu buna inandırmaya çalışmışlardır. Burjuvazinin tertiplemediği «kanlı pazar» örneği de gösteriyor ki silâha sarılan işçi sınıfı ve işçi sınıfının politik teşkilâtları değildir. Devlet organlarına konmuş işbirlikçi burjuvazinin ta kendisidir. Bu yüzden, iktidarı alma savaşında seçilecek yollar, önemli ölçüde burjuvazinin tutumuna bağlıdır. Esasen her yerde ve her zaman zora başvuran, sınıfsal menfaatlerini korumak üzere silâh sarılmaktan, kan akıtmaktan çekinmeyen burjuvazidir. Bizdeki işbirlikçi burjuvazi de bu genel kaidenin dışında değildir.

Demirel iktidarı, son zamanlarda, yurtsever akımlara, ulusal bağımsızlık hareketine, işçi sınıfına ve emekçi yığınlarına karşı silâhlı ve «kanuni» saldırılarına yeni bir zor ve baskı unsuru daha katmaya kalkıştı: «Anayasa Nizamını Koruma Tasarısı». Bu tasarıya göre, meselâ ortaçağ kalıntısı derebeyi, şeyhlik ve aşiret düzenini bilimsel açıdan eleştirmek, toprak reformu fikrini savunmak «ağır suç»tur. Bu gibi yayından sonra, yayınlı bağlı olsun olmasın herhangi bir köylü hareketi meydana gelmişse «suç» daha da ağırlaşır. Birinci duruma göre verilecek ceza bir yılla beş yıl arasında ağır hapidir. İkinci durumda ise cezalar bir misli artar. Emperyalizme karşı ulusal bağımsızlık hareketini savunmak, hükümetin işbirlikçi politikasını eleştirmek aynı şekilde ağır hapisle cezalandırılacak «suçtur». Bu «suçlar» fabrikalarda, iş yerlerinde, sendikalarda ve öteki toplumsal nitelik taşıyan müesseselerde işlenmişse verilecek cezalar beşle on yıl arası ağır hapidir.

Hukuk otoriteleri, profesörler, bu tasarımı Türkiye'de faşizmi legalize etme tasarısı diye nitelemektedirler. Prof. Hüseyin Naili Kubalı tasarımı şöyle yorumluyor: Bu tasarı ile iktidar bir polis devleti kurmak ve ona devamlılık sağlamak arzusundadır.

İktidarın, işbirlikçi politikasını yürütme yolunda günden güne artan baskı ve terör metotlarına başvurusu, emperyalizme karşı, ulusal bağımsızlık, demokrasi ve reformlar uğrunda yürütülen savaş, çözümü ertelenmez bir sorunla karşı karşıya getirmiş bulunmaktadır. Bu, iktidar sorunudur. Bu, işbirlikçi idareyi iktidardan uzaklaştırmak, ulusal – demokratik bir hükümeti işbaşına getirmek sorunudur. Ekim ayında yapılacak genel seçimlerde ulusal bir programla Demirel hükümeti iktidardan uzaklaştırılabilir ve uzaklaştırılmalıdır. Altıncı Filonun ziyaretiyle bütün yurt çapında genişleyen emperyalizme ve işbirlikçi idareye karşı hareket, politik yönde kıymetlendirilebildiği, emekçi yığınları daha da uyarılıp seferber edildiği takdirde, bu hareketin seçim platformuna aktarılması ve AP idarecilerine karşı bir çoğunluk olarak geliştirilmesi mümkündür. Ama bu değerlendiri-

meyi başarabilmek, geniş halk yığınlarını seçim platformunda bu hedeflere doğru seferber edebilmek için, anti-emperyalist, demokratik ve yurt-sever muhalefet güçlerini sürükleyici, derleyici ve anti-emperyalist demokratik bir program etrafında toplayıcı bir eylem birliğine ihtiyaç vardır. Esasen emperyalizme ve işbirlikçilere karşı savaş hangi yoldan yürütülürse yürütülsün, şimdiki aşamada hangi savaş metodu uygulanırsa uygulansın, bütün ulusal güçleri emperyalizme ve işbirlikçilere karşı eylem birliğine yöneltecek bir politika, bu mücadelede başarının ilk şartıdır.

TÜSTAV

İÇİNDEKİLER

Manuel Sepeda

Küba devriminin onuncu yıldönümü 81

Fransisko Mieres

Lâtin Amerika ülkelerinde ekonomik gelişmenin
ve devrim hareketinin özellikleri 86

Volodya Teytelboym

Lâtin Amerika'da aydınlar ve gençler 105

N. Mostovets

Lâtin Amerika ülkelerinin komünist partileri 119

Mario Silva Honama

Güvatemala Emek Partinin yanlış yoldaki akımlarla mücadelesi . . . 126

E. Eskalante

Honduras Komünistlerinin çalışma metotları 138

Luis Podilia

Bolivya «gorilleri» çetin bir direnişme ile karşılaşıyorlar 140

Hayme Gonsales

Savaş meydanında ölen kahramanlardan biri 143

Veldo Atias

Şili Marksistlerinin yeni eserleri 145

ÖZEL SAYFALAR

TKP MK'nin Halkımıza çağrısı 149

Ahmet Saydan

«Kanlı Pazar» ve ötesi 151

İngilizcesi:

Central Books Ltd., 37 Grays Inn Road, London, W. C. 1.

İtalyancası:

Libreria Rinascita, Via delle Botteghe, Oscure 2. Roma

Almancası:

«GLOBUS»-Vertrieb ausländischer Zeitschriften, Wien XX,
Höchstädtplatz 3

Yunancası (Kıbrıs'ta):

Laikon Praktorion, Tricoupi Street, 53 r., Nicosia

Ruşcası:

Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6, Thákurova 3

Fransızcası:

Societe d'Edition et d'Enformation 9, Boulevard des Italiens Paris (2e)

İspanyolcası:

Ediciones Pueblos Unidos Casilla Correo 589, Montevideo

Japoncası:

Nauka Ltd., 2, Kanad-Zinbocho 2-chome, Chiyoda-ku, Tokyo

İsveç dilinde:

Arbetarkultur, Söderarmsvagen 36, Johanneshov 6, Stockholm

Bulgarcası:

Raznoiznos, I, Rue Tzar Assen, Sofia

Türkçesi:

«YENİ ÇAĞ» – Stredisko pro rozširovani tisku, Praha 6,
Thákurova 3

Fiyatı 1 lira